

Selvitys tilausohjelmapalveluille asetettavan maksuvelvoitteen toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisista vaikutuksista Suomessa

Heidi Keinonen, Eerika Vermilä

Selvitys tilausohjelmalveluille asetettavan maksuvelvoitteen toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisista vaikutuksista Suomessa

Heidi Keinonen, Eerika Vermilä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-736-9

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Selvitys tilausohjelmalveluille asetettavan maksuvelvoitteen toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisista vaikutuksista Suomessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:50		Teema	Kulttuuri
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t	Heidi Keinonen, Eerika Vermilä		
Yhteisötekijä	Medialogi Oy		
Kieli	suomi	Sivumäärä	71

Tiivistelmä

Euroopan unionin audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan AVMS-direktiivin 13 artiklan 2 pykälä antaa jäsenmaille mahdollisuuden velvoittaa mediapalvelujen tarjoajat osallistumaan eurooppalaisten teosten tuotannon rahoitukseen. Selvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa ja arvioita maksuvelvoitteen käyttöönoton mahdollisista vaikutuksista. Tarkastelun kohteena on kolme eri toteuttamisvaihtoehtoa: 0) nykytilan säilyttäminen, 1) suorat investointivelvoitteet ja 2) kansallinen rahasto.

Tietoa ja arvioita eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista on tuotettu pääasiassa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin avulla. Kuvailevan tilastollisen analyysin avulla pyrittiin vastaamaan kysymyksen eri toteuttamismallien mahdollisista taloudellisista vaikutuksista. Kvalitatiivisen analyysin tavoitteena oli tuottaa tietoa eri toteuttamisvaihtoehtojen yleisistä vaikutuksista sekä vaikutuksista Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla.

Analyysi osoittaa, että kaikilla toteuttamisvaihtoehdoilla voi olla sekä kotimaisen av-alan orgaanista kasvua edistäviä että sitä estäviä tai hidastavia vaikutuksia. Vaikutukset kohdistuisivat eri tavoin eri toimijoihin ja voisivat olla osin ennakoimattomia. Maksuvelvoitteen käyttöönottoa pohdittaessa olisikin tärkeää määritellä tarkasti, mitä alan haastetta maksuvelvoitteella pyritään ratkaisemaan.

Asiasanat	elokuva-ala, audiovisuaalinen ala, kilpailukyky, kulttuuripolitiikka		
ISBN PDF	978-952-263-736-9	ISSN PDF	1799-0351
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-736-9		

Utredning om konsekvenserna av alternativa sätt att genomföra betalningsskyldigheten för beställ-tv-tjänster i Finland

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:50**Tema**

Kultur

Utgivare

Undervisnings- och kulturministeriet

Författare

Heidi Keinonen, Eerika Vermilä

Utarbetad av

Medialogi Oy

Språk

finska

Sidantal

71

Referat

Artikel 13.2 i Europeiska unionens AVMS-direktiv om audiovisuella medietjänster ger medlemsstaterna möjlighet att ålägga dem som tillhandahåller medietjänster att delta i finansieringen av europeiska produktioner. Syftet med utredningen är att producera information och utvärdera de eventuella konsekvenserna av att betalningsskyldighet införs. Granskningen gäller tre olika alternativ för genomförande: 0) bevarande av nuläget, 1) direkta investeringsskyldigheter och 2) en nationell fond.

Information och utvärderingar av konsekvenserna av olika genomförandeanternativ togs i huvudsak fram med hjälp av kvantitativ och kvalitativ analys. Med hjälp av den beskrivande statistiska analysen försökte man få fram de eventuella ekonomiska konsekvenserna av olika modeller för genomförande. Syftet med den kvalitativa analysen var att producera information om de allmänna konsekvenserna av olika genomförandeanternativ samt om konsekvenserna för Finlands konkurrenskraft på den internationella audiovisuella marknaden.

Analysen visar att alla genomförandeanternativ kan ha verkningar som främjar, hindrar eller bromsar den inhemska audiovisuella branschens organiska tillväxt. Konsekvenserna berör olika aktörer på olika sätt och kan delvis vara oförutsägbara. När införandet av betalningsskyldigheten övervägs är det viktigt att noggrant definiera vilka problem i branschen man försöker lösa genom betalningsskyldigheten.

Nyckelord

filmbranschen, audiovisuella branschen, konkurrenskraft, kulturpolitik

ISBN PDF

978-952-263-736-9

ISSN PDF

1799-0351

URN-adress<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-736-9>

Report on the effects of the options for implementing a financial contribution obligation imposed on on-demand audiovisual media services in Finland

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2022:50**Subject**

Culture

Publisher

Ministry of Education and Culture

Author(s)

Heidi Keinonen, Eerika Vermilä

Group author

Medialogi Oy

Language

Finnish

Pages

71

Abstract

Article 13, section 2 of the Audiovisual Media Services Directive of the European Union allows Member States to oblige media service providers to make a financial contribution to the production of European works. The report aims to produce information and assessments on the possible effects of the introduction of a financial contribution obligation. The report focuses on three different options for implementation: 0) keeping the status quo, 1) direct investment obligations and 2) a national fund.

The information and assessments of the effects of different options for implementation were mainly produced using quantitative and qualitative analysis. A descriptive statistical analysis was used to answer the question of the possible financial implications that the different implementation options might have. The objective of the qualitative analysis was to produce information on the overall effects of the different options and their impact on Finland's competitiveness in the international audiovisual market.

The analysis shows that all options may both promote, prevent or slow down the organic growth of the audiovisual sector in Finland. The effects would impinge on different actors in different ways and could be somewhat unpredictable. Therefore, when considering the introduction of a financial contribution obligation, it is important to specify precisely which challenges such an obligation aims to resolve within the sector.

Keywords

film sector, audiovisual sector, competitive strength, kulturpolitik

ISBN PDF

978-952-263-736-9

ISSN PDF

1799-0351

URN address<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-736-9>

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Selvityksen tausta	8
1.2	Selvityksen tavoitteet	8
1.3	Selvityksen toteutus	9
2	Tilannekartoitus	11
2.1	Kotimaisen av-alan nykytilanne ja kehitysnäkymät	11
2.2	Draamasarjojen, elokuvien ja ohjelmaformaattien rahoitusrakenteet	14
2.3	AVMS-direktiivin artiklan 2 mahdollisten vaikutusten arviointia muualla	19
3	Kvantitatiivinen analyysi eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista	23
3.1	Aineistot ja rajaukset	23
3.1.1	Ei minkäänlaista veloitetta; nykytilan säilyttäminen	25
3.1.2	Suora investointivelvoite	26
3.1.3	Kansallinen rahasto	28
4	Kvalitatiivinen analyysi eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista	30
4.1	Av-alan kasvun esteet	31
4.1.1	Tuotantojen rahoitus	31
4.1.2	Av-alan osaamispula	33
4.1.3	Immateriaalioikeuksien omistajuus	34
4.2	Suomen av-markkina kansainvälisessä vertailussa	35
4.3	Ei minkäänlaista veloitetta, nykytilan säilyttäminen	36
4.3.1	Tilausohjelmalvelujen tämänhetkiset investoinnit	37
4.3.2	Nykytilan säilyttämisen mahdolliset hyödyt	38
4.3.3	Nykytilan säilyttämisen mahdolliset haitat	39
4.4	Suora investointivelvoite	40
4.4.1	Suoran investointivelvoitteen mahdolliset hyödyt	40
4.4.2	Suoran investointivelvoitteen mahdolliset haitat	42
4.4.3	Investointien osuus tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista	44
4.4.4	Suoran investoinnin määritelmä	45

4.5	Kansallinen rahasto.....	47
4.5.1	Rahastomallin tavoitteet.....	47
4.5.2	Rahastomallin mahdolliset hyödyt	48
4.5.3	Rahastomallin mahdolliset haitat	50
4.5.4	Rahastomaksun osuus tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista.....	51
4.5.5	Kansallisen rahaston hallinnointi	52
4.5.6	Rahastosta jaettavan tuen mahdolliset kriteerit.....	54
4.6	Hyötyjä, haittoja ja tulevaisuudennäkymiä	58
5	Yhteenveto	64
5.1	Toteuttamisvaihtoehtojen taloudelliset vaikutukset.....	64
5.2	Toteuttamisvaihtoehtojen yleiset vaikutukset kansallisille audiovisuaalisille markkinoille.....	66
5.3	Toteuttamisvaihtoehtojen vaikutukset Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla	67
	Liite 1. Haastateltavat	69
	Lähteet	70

1 Johdanto

Eurooppalainen mediamaisema on muuttunut merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Digitalisaation myötä on syntynyt uusia tapoja levittää ja kuluttaa audiovisuaalisia sisältöjä. Samalla markkinoille on tullut uusia toimijoita, joiden liiketoimintamallit eroavat merkittävästi perinteisestä lineaarisen television toimintamallista. Globalisaation myötä myös Suomen kaltaiset pienet markkina-alueet kytkeytyvät yhä tiiviimmin Euroopan ja koko maailman laajuisiin audiovisuaalisen alan verkostoihin.

1.1 Selvityksen tausta

Euroopan unioni on pyrkinyt vastaamaan av-alan muutoksiin vuonna 2018 uudistetulla audiovisuaalisia mediapalveluja koskevalla AVMS-direktiivillä. Direktiivin 13 artiklan 2 pykälä antaa jäsenmaille mahdollisuuden velvoittaa lainkäyttövaltaansa kuuluvat mediapalvelujen tarjoajat osallistumaan eurooppalaisten teosten tuotannon rahoitukseen. Rahoitusosuuksia voidaan edellyttää myös sellaisilta mediapalvelujen tarjoajilta, joiden kohdeyleisöt sijaitsevat kyseisen jäsenmaan alueella, mutta jotka ovat sijoittautuneet muihin jäsenvaltioihin. Rahoitusosuuksien on oltava oikeasuhteisia ja syrjimättömiä, ja niiden on noudatettava unionin oikeutta ja valtioneuvoston päätöksiä. Lisäksi rahoitusosuuksien on perustuttava ainoastaan kohdejäsenvaltiossa saatuihin tuloihin¹. Investoinnit voidaan toteuttaa suorina investointeina eli audiovisuaalisen sisällön, kuten sarjojen ja elokuvien, ostoina, kansallisena rahastona tai hybridimallina, jossa yhdistyvät suorat investoinnit sekä kansalliseen rahastoon suoritettavat maksut.

1.2 Selvityksen tavoitteet

Päätöstä maksuvelvoitteen käyttöönotosta ei ole Suomessa vielä tehty. Tämän selvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa ja arvioita maksuvelvoitteen mahdollisista vaikutuksista. Liikenne- ja viestintäministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannon mukaisesti tarkastelun kohteena on kolme eri toteuttamisvaihtoehtoa: 0) nykytilan

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L1808&from=EN#d1e1648-69-1>

säilyttäminen, 1) suorat investointivelvoitteet ja 2) kansallinen rahasto. Tavoitteena oli selvittää eri toteuttamisvaihtoehtojen taloudellisia vaikutuksia, yleisiä vaikutuksia kansallisille audiovisuaalisille markkinoille sekä vaikutuksia Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla. Sekä toteuttamisvaihtoehdon 1) suorat investointivelvoitteet että vaihtoehdon 2) kansallisen rahasto osalta tavoitteena oli lisäksi tuottaa vertailevia arvioita mallien vaikutuksista, jos velvoitteen piiriin kuuluvat tilausohjelmalvelut veloitettaisiin suorittamaan kolmen, viiden tai kymmenen prosentin maksu kunkin tilausohjelmalvelun Suomessa saamista tuloista.

Tilausmaksullisiksi tilausohjelmalveluiksi (subscription video on demand, SVOD) on toimeksiannossa määritelty Netflix, HBO Max, Disney+, Elisa Viihde Viaplay, CMore, Ruutu+, Discovery+, Apple TV+ sekä Amazon Prime Video. Selvityksessä käytetään kyseisistä palveluista käsitettä tilausohjelmalvelu. Palveluihin voidaan viitata myös termeillä suoratoistopalvelu tai tilausvideopalvelu. Palvelut tarjoavat asiakkailleen kuukausittaista tilausmaksua vastaan pääsyn laajaan sisältökatalogiin, joka sisältää usein sekä elokuvia että sarjoja. Tilausmaksullisten palvelujen lisäksi tarjolla on mainosrahoitteisia ohjelmalveluja (advertising-based video on demand, AVOD), jotka ovat kuluttajille maksuttomia, sekä transactional video on demand (TVOD) -palveluja, joista kuluttaja voi tilata yksittäisiä sisältöjä käyttöönsä maksua vastaan.

1.3 Selvityksen toteutus

Hankkeen ovat toteuttaneet kesä-marraskuussa 2022 Medialogi Oy:n Heidi Keinonen ja Eerika Vermilä.

Tietoa ja arvioita eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista on tuotettu sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen analyysin avulla. Kvantitatiivisen aineiston avulla pyrittiin vastaamaan kysymyksen eri toteuttamismallien mahdollisista taloudellisista vaikutuksista. Kvantitatiivinen analyysi muodostuu kolmesta osasta, joissa kaikissa aineistoja on analysoitu kuvailevan tilastollisen analyysin keinoin. Ensimmäisessä osassa on arvioitu tilausmaksullisten suoratoistopalvelujen tämänhetkisiä investointeja suomalaisiin tuotantoihin kokoamalla tietoja edellä nimettyihin suoratoistopalveluihin lisätyistä nimikkeistä ja niiden budjeteista. Analyysin toisessa osassa on laskettu tilausohjelmalvelujen tämänhetkiset tuotot Suomessa. Kolmannessa osassa on arvioitu tilausohjelmalvelujen suoran investointivelvoitteen mahdollisia vaikutuksia av-alan yritysten liikevaihtoon ja alan työllistävyyteen. Kvantitatiiviset aineistot sekä analyysin tarkemmat rajaukset ja tulokset esitellään luvussa kolme.

Kvalitatiivisen analyysin tavoitteena oli tuottaa tietoa eri toteuttamisvaihtoehtojen yleisistä vaikutuksista sekä vaikutuksista Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla. Kvalitatiivisen analyysin aineisto muodostuu 15 puolistrukturoidusta

teemahaastattelusta, jotka on analysoitu teemoittelemalla. Haastateltaviksi valittiin sekä kotimaisten että kansainvälisten tilausmaksullisten suoratoistopalvelujen ja muiden tilaajien edustajia sekä tuotantoyhtiöiden edustajia. Kahdessa haastattelussa oli mukana kaksi haastateltavaa. Haastatteluista neljä tehtiin englanniksi ja muut suomeksi. Haastattelut toteutettiin etänä Teams-sovelluksen avulla, tallennettiin ja litteroitiin. Haastatteluaineistoa käsitellään raportissa anonymisti, mutta lista haastateltavista löytyy liitteestä yksi. Kvalitatiivisen aineiston analyysin tuloksia käsitellään luvussa neljä.

Näiden lisäksi tehtiin dokumenttianalyysi, jonka tarkoituksena oli kartoittaa av-alan nykytilannetta ja kehitysnäkymiä sekä koota hankkeeseen liittyvää taustatietoa. Analyysin aineistona toimivat aiemmat aiheita koskevat selvitykset sekä muut alan kehitysnäkymiä valottavat lähteet. Lisäksi analyysissa on hyödynnetty selvityksen toteuttajien asiantuntemusta. Luvussa kaksi tarkastellaan lyhyesti kotimaisen av-alan nykytilannetta ja kehitysnäkymiä sekä esitellään muualla tehtyjä arvioita AVMS-direktiivin mahdollisista vaikutuksista. Alan nykytilannetta ja kehitysnäkymiä pohditaan myös luvussa neljä haastatteluaineiston analyysin yhteydessä.

Selvityksen toteutusta on ohjannut liikenne- ja viestintäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Suomen elokuvasäätiön ja Traficomin asiantuntijoiden muodostama työryhmä.

2 Tilannekartoitus

Dokumenttianalyysin aineistoksi koottiin aiemmin julkaistuja uudistetun AVMS-direktiivin toteutusta koskevia selvityksiä Suomesta ja ulkomailta sekä muita kotimaisen av-alan kehitysnäkymiä kuvaavia lähteitä. Analyysin pohjalta on tuotettu yleiskuva kotimaisen av-alan kehitysnäkymistä sekä AVMS-direktiivin mahdollisten vaikutusten arvioinnista muissa maissa.

2.1 Kotimaisen av-alan nykytilanne ja kehitysnäkymät

Eurooppalaiset tilausohjelmamarkkinat ovat kasvaneet räjähdysmäisesti vuoden 2010 jälkeen. Vuonna 2020 tilaus videopalvelujen (VOD) kokonaistuotoksi arvioitiin 11,6 miljardia euroa. Tästä summasta tilausmaksullisten palvelujen osuus oli 84 prosenttia (Cabrera Blásquez, Cappello, Talavera Milla & Valais 2022, 7, 11). Kiristyneen kilpailun ansiosta eurooppalaisiin sisältöihin investoidaan enemmän kuin koskaan aiemmin. Erityisesti tilausmaksulliset videopalvelut ovat kasvattaneet investointien kokonaismäärää (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022).

Myös suomalainen av-tuotanto elää tällä hetkellä historiallista kukoistuksen ja kansainvälistymisen kautta. Erityisesti sarjoihin ja elokuvaan kohdistuvan kasvaneen kysynnän myötä tuotantojen määrä on lisääntynyt ja koko kasvanut (Vermilä & Keinonen 2021, 16). Vuosien 2016–2021 aikana av-ala kasvoi 48 prosenttia. Samaan aikaan alan kansainvälinen liiketoiminta kaksinkertaistui (Kasvusopimus.fi 2022).

Kotimaisten maksu-TV- ja tilausvideopalvelujen tuoton arvioitiin vuonna 2018 olevan noin 370 miljoonaa euroa vuodessa. Tuotosta puolet eli 185 miljoonaa euroa tuli tilausvideopalveluista ja puolet maksu-TV-kanavista. Viiden keskeisen suomalaisen TV-toimijan kotimaisiin audiovisuaalisiin tuotantoihin vuonna 2019 tekemien investointien arvoksi laskettiin 150–200 miljoonaa euroa. Lisäksi eurooppalaisten sisältöjen hankkimiseen käytettiin tuolloin arviolta 10–20 miljoonaa euroa (Kemppinen 2020, 22–23). Kansainvälisten tilausvideopalvelujen yhteenlasketuksi hankintabudjetiksi Suomessa vuonna 2020 on arvioitu 8 miljoonaa euroa (Business Finland 2022a). Kuten muualla Euroopassa (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022), perinteiset free-to-air-televisioyhtiöt ovat Suomessa edelleen merkittäviä paikallisen sisällön tilaajia.

Suosituin tilausohjelmapalvelu Suomessa helmikuussa 2022 oli yhdysvaltalainen Netflix 30 prosentin markkinaosuudellaan. Sekä Disney+:n että Warner Bros. -konserniin kuuluvan HBO Maxin osuus tilaajista oli noin kymmenen prosenttia. Huhtikuussa 2022 Warner Bros. fuusioitui Discovery Inc.:n kanssa. HBO Maxin odotetaan yhdistyvän Discoveryn tilausvideopalvelun kanssa vuonna 2023. Suomessa Discovery+:n markkinaosuus on ollut neljä prosenttia (Finnpanel 2022).

Toiseksi eniten tilaajia (16 %) oli ruotsalaisen teleoperaattori Telian omistamalla CMorella. Samaan konserniin CMoren kanssa kuuluvat myös MTV:n lineaariset televisiokanavat sekä mainosrahoitteinen MTV Katsomo. Sanoma-konsernin operoiman Ruutu+-palvelun osuus tilaajista oli yhdeksän prosenttia. Ruutu+ toimii televisiokanava Nelosen ohjelmien tilausohjelmapalveluna. Konsernin palveluihin kuuluu myös mainosrahoitteinen Ruutu-palvelu. Televisioyhtiöihin kytkeytyneiden tilausvideopalvelujen lisäksi tarjolla on kotimainen suoratoistopalvelu Elisa Viihde, jonka markkinaosuus helmikuussa oli kahdeksan prosenttia. Teleoperaattori Elisan operoima palvelu yhdistyi joulukuussa 2020 ruotsalaisen Viaplayn kanssa Elisa Viihde Viaplayksi. Palvelun Elisa Viihde -sisällöt näkyvät vain Suomessa. Apple TV+:n ja Amazon Primen markkinaosuudet Suomessa ovat vain muutamia prosentteja (Finnpanel 2022).

Taulukko 1. Tilausohjelmapalvelujen tilaajamäärät Suomessa helmikuussa 2022 (Finnpanel 2022).

Tilausohjelmapalvelu	Tilaajamäärä	%-osuus tilauksista
Netflix	820 000	30
CMore	435 000	16
HBO Max	323 000	12
Disney+	312 000	11
Ruutu+	258 000	9
Elisa Viihde Viaplay	228 000	8
Discovery+	109 000	4
Amazon Prime	85 000	3
Apple TV+	55 000	2

Tuoreen raportin (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022) mukaan perinteiset televisioyhtiöt pysyvät innovatiivisuutensa ansiosta relevantteina toimijoina markkinoilla. Television mainostulot ovat useissa Euroopan maissa kasvaneet tai pysyneet kutakuinkin ennallaan. Raportin mukaan eurooppalainen av-sektori onkin saavuttamassa paikallisten, alueellisten ja globaalien sisältöjen välillä uudenlaisen tasapainotilan, jossa eurooppalaisia

toimijoita ja kuluttajia sekä eurooppalaisia kieliä ja kulttuuria hyödyttäviin sisältöihin investoidaan voimakkaasti (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022).

Suomessa merkittävimpiä kotimaisten sisältöjen tilaajia ovat perinteiset televisioyhtiöt sekä Elisa Viihde, joka on viime vuosina profiloitunut erityisesti draamasarjojen tilaajana. Vaikka kansainvälisten tilausvideopalvelujen katalogeissa on jonkin verran suomalaisia sarjoja ja elokuvia, eivät näiden palvelujen investoinnit suomalaisiin sisältöihin yllä vielä lähellekään kotimaisten televisioyhtiöiden ja Elisa Viihteen tilaamien sisältöjen määrää.

Viime vuosien keskeinen kehityssuunta sekä kansainvälisillä että kotimaisilla av-markkinoilla on ollut konsolidaatio. Tilausohjelmalvelujen osalta viimeisin merkittävä yritys-kauppoja koskeva uutinen kertoi HBO Maxin ja Discovery+:n yhdistymisestä. Lisäksi sisältötarjoajat etsivät uusia yhteistyökumppaneita muun muassa maksu-TV-palveluista ja teleoperaattoreista. Koronapandemian aikana suoratoistopalvelujen tilaajamäärät kasvoivat (Helkala & Olari-Sintonen 2021, 8), mutta rajoitusten purkamisen jälkeen on raportoitu esimerkiksi Netflixin tilaajamäärien laskusta. Konsolidaatio kertookin markkinoiden kylälääntymisestä ja kilpailun kiristymisestä entisestään. Sekä vertikaalinen että horisontaalinen konvergenssi ja markkinoiden jatkuva muutos tulevat todennäköisesti jatkumaan. Myös tilausohjelmalvelujen liiketoimintamallit muuttuvat jatkuvasti, ja esimerkiksi mainosrahoitteiset tilausohjelmalvelut kasvavat tällä hetkellä nopeasti (Koljonen 2022, 32).

Suomessa konsolidaatio on muokannut erityisesti tuotantoyhtiökenttää. Suomalaista av-tuotantoa hallitsee tällä hetkellä muutama suuri tuotantoyhtiö sekä joukko pieniä toimijoita (Owalgroupp 2020, 13, 16). Suurimmat, yli miljoonan euron liikevaihdon yhtiöt tuottavat sekä pitkiä elokuvia että TV-tuotantoja tai vain TV-sarjatuotantoja (Valtakari & Nyman 2018, 20). Lähes kaikki suurimmat tuotantoyhtiöt ovat kansainvälisten konglomeraattien tytäryhtiöitä (Medialogi.fi 2021).

Eurooppalaisten sisältöjen kysyntä myös muualla maailmassa on merkittävää (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022). Kysyntää on edistänyt erityisesti tilausvideopalvelu Netflixin ansioksi laskettava englannin kielen valta-aseman murtuminen av-markkinoilla. Netflix onkin investoinut eurooppalaisiin tuotantoihin perustamalla maanosaan useita tuotantohubeja. Suomalaisten tuotantojen vetovoimaa ovat kasvattaneet myös useita vuosia jatkuneet, paikallisia ja autenttisia tuotantoja sekä pitkää draamaa suosivat trendit (ks. esim. Koljonen 2022, 26). Kansainvälisille yhteistuotannoille on avautunut uusia mahdollisuuksia (Grundstöm, Cañas Bajo ja Matila 2019), ja erityisesti EU-maiden väliset yhteistuotannot ja rahoituksen hankkiminen useilta rahoitusinstituutioilta kansallisella ja eurooppalaisella tasolla ovat lisääntyneet (European Audiovisual Observatory 2019).

Kansainvälistymisen myötä suomalaisten tuotantojen laatuun ja niiden tekijöihin kohdistuvat vaatimukset ovat kiristyneet. Keskeinen haaste alalla on tällä hetkellä osaamispula:

tuotantojen kasvaneen määrän takia alan ammattilaisia tarvitaan enemmän, ja kotimaisten tekijöiden osaamista on kehitettävä vastaamaan kansainvälisten tuotantojen vaatimuksia (Vermilä & Keinonen 2021). Osaamispula saattaa jatkuessaan jopa uhata alan kehitystä (Grundström, Cañas Bajo & Matila 2019, 111; Helkala & Olari-Sintonen 2021). Riittävän osaamisen turvaaminen edellyttäisi koordinoitua yhteistyötä mm. av-alan toimijoiden ja oppilaitosten välillä, alan koulutuksen lisäämistä ja kehittämistä sekä osaamisen tunnistamista nykyistä paremmin (Vermilä & Keinonen 2021, 66–71).

Alalla on siis tällä hetkellä runsaasti potentiaalia kasvuun, mutta myös lukuisia haasteita ratkaistavana, jotta kasvu olisi kestävä ja koituisi ennen kaikkea kotimaisten tekijöiden hyödyksi. Muun muassa näiden haasteiden ratkaisemiseksi ja kasvun saavuttamiseksi julkisen sektorin ja av-alan yritysten välille on solmittu kasvusopimus, jonka tavoitteena on mahdollistaa jatkuva vuoropuhelu eri sektorien välillä, luoda yhteisymmärrystä alan potentiaalista ja muodostaa yhteisiä kasvutavoitteita, sopia yrityksiä tukevia toimia ja luoda konkreettinen toimintasuunnitelma julkisen ja yksityisen sektorin rooleista ja tehtävistä (Kavusopimus.fi 2022).

2.2 Draamasarjojen, elokuvien ja ohjelmaformaattien rahoitusrakenteet

Draamasarjojen rahoitus kootaan yleensä useasta eri lähteestä – yleisradio- ja kaupalliset TV-yhtiöt rahoittavat yhä harvemmin sarjoja sataprosenttisesti. Uusien rahoitusmallien myötä myös erilaiset yhteistuotannot ovat lisääntyneet. Perinteisesti eurooppalaiset yleisradioyhtiöt ovat tehneet keskenään yhteistuotantoja, mutta nykyään saman tuotannon rahoittajina voivat olla vaikkapa tilausmaksullinen videopalvelu ja yleisradioyhtiö. Tilausohjelmalvelut lisensoivat myös vanhempaa sisältöä ja tarjoavat toisaalta tuotannoille uusia mahdollisuuksia päästä kansainvälisille markkinoille (Oliver & Ohlbaum 2022).

Kotimaiset televisioyhtiöt ja tilausohjelmalvelut eivät enää hanki ainoastaan esitysoikeuksia tiettyyn ”ikkunaan”, vaan ovat sarjoissa mukana osarahoittajina ja osatuottajina ja voivat myös saada tuottoa sarjan ja elokuvan menestyessä kansainvälisillä markkinoilla (Grundström, Canas Bajo & Matila 2019, 109). Alalle on tullut myös uusia yksityisen rahoituksen muotoja. Yksityiset pääomasijoittajat tarjoavat tuotantoyhtiöille aivan uudenlaisia mahdollisuuksia tuotannon rahoittamiseen.

Draamatuotantojen budjetit Suomessa vaihtelevat noin kolmesta miljoonasta eurosta yli kymmeneen miljoonaan euroon. Budjetit ovat edelleen keskimäärin vähintään puolet pienempiä kuin muissa Pohjoisessa, ja suurimpien tuotantojen määrä on edelleen vähäinen. Kotimaisten ja amerikkalaisten draamasarjojen budjettien ero on usein vielä merkittävämpi. Jos

suomalaisen 8–10-osaisen sarjan jaksokohtainen budjetti on noin 500 000 euroa, on amerikkalaisen vastaavan sarjan osakohtainen budjetti usein vähintään kymmenkertainen.

Monet kotimaiset draamatuotannot ovat saaneet alkuperäisen tilaajan rahoituksen lisäksi Business Finlandin tuotantokannustinrahoitusta. Tuotantokannustimen ehtona on, että tietty prosenttiosuus tuotannon rahoituksesta tulee Suomen ulkopuolelta (esim. ulkomaiselta levittäjältä, jakelijalta, osatuottajalta tai muulta yksityiseltä rahoittajalta). Vuonna 2023 ulkomaisen rahoituksen tulee olla 25 prosenttia tuotannon kokonaisbudjetista (Businessfinland.fi 2022b). Tuotannon rahoitusvaiheessa tuotantoyhtiöt hankkivat joko itsenäisesti tai yhteistyössä kotimaisen tilaajan kanssa ulkomaisen rahoittajan. Aiemmin ulkomaiset levitysyhtiöt vaativat lähes poikkeuksetta, että tuotannolla on kotimainen tilaaja ennen kuin ne osallistuivat minimum guaranteeen (MG) muodossa tuotannon rahoitukseen. Levitysyhtiöt neuvottelevat tuotantoon sijoittamaansa minimum guaranteea vastaan tietyt yksinoikeudet draamasarjan levittämiseen alkuperäisen esitysmaan ulkopuolella. Levitysyhtiö saa sijoittamansa MG:n takaisin ensimmäisten joukossa, kun sarjan myynnistä syntyy tuottoa. Viime vuosien aikana levitysyhtiöt ovat muokanneet liiketoimintamallejaan siten, että ne osallistuvat yhä useammin tuotantoihin osatuottajina. Osatuottajana levitysyhtiö investoi usein tuotantoon jo sen kehitysvaiheesta alkaen ja omistaa osuuden sen immateriaalioikeuksista.

Tilausmaksullisten tilausohjelmalvelujen liiketoimintamallit vaihtelevat, ja ne ostavat originaalisisältöjä sisällöntuottajilta monin eri tavoin. Suoratoistopalvelu voi esimerkiksi ostaa sisällön ennakko-ostona (pre-sale) joko rajatuilla tai koko maailman kattavilla esitysoikeuksilla tai kokonaan kyseiselle palvelulle brändättynä originaalituotantona, jolloin sisällön immateriaali- eli IP (intellectual property) -oikeudet siirtyvät useimmiten kaupan myötä kertakaikkisina (buyout) tuottajalta tilaavalle yhtiölle. Tällöin tuotantoyhtiö saa korvauksen tuottamisesta sekä usein myös korvauksen oikeuksien myynnistä. Taiteellista työtä tehneiden työryhmän jäsenten (mm. näyttelijöiden ja ohajajien) luovuttamista oikeuksista heille maksaa joko tilaajayhtiö tai tuotantoyhtiö. Kun kyseessä on sisällön oikeuksien kokonaisluovutus, tuotantoyhtiölle ei jää lainkaan osuutta jälkimarkkinoista (backend) tai osuus on rajallinen. Suoratoistopalvelut lisensoivat myös jo tuotettuja ja ainakin kertaalleen esitettyjä niin kutsuttuja kirjastosisältöjä, jolloin lisensoitu sisältö voi olla joko yksinoikeudella tai rajatuilla oikeuksilla kyseisen palvelun tarjonnassa. Muun muassa aiemmin originaalituotantojen nimeen vannonut Apple TV+ on kasvattanut tilaajamääräänsä tarjoamalla palvelussaan vanhoja sarjoja, joita on voitu esittää aiemmin myös esim. Netflixissä tai HBO Maxilla (Alphansotech 2020).

Tilausohjelmalvelut tekevät yhä enemmän yhteistyötä yleisradioyhtiöiden kanssa. Yhteistuotanto voi siten muodostua tuotantoyhtiön, paikallisen yleisradioyhtiön sekä tilausmaksullisen suoratoistopalvelun välille. Draamasarjan esityssikkunointi ja -alueet määntyvät tällaisissa yhteistuotannoissa useimmiten rahoitusosuuksien mukaan (EBU 2021).

Uutta kehityssuuntaa edustavat myös tilausmaksullisten tilausohjelmapalvelujen perustamat sisäiset tuotantoyksiköt. Näille nk. inhouse-tuotantoyhtiöille voidaan maksaa sisältöjen tekemisestä kohtuullisen hyvät palkkiot, mutta tuotannon hallinnointi ja sisältöjen oikeuksien omistus on useimmiten kokonaan kyseisellä tilausohjelmapalvelulla.

Non-scripted- eli nk. käsikirjoittamattomien sarjojen määrä on viime vuosina kasvanut tilausohjelmapalveluissa. Toisin kuin scripted-ohjelmissa eli fiktiivisissä draama- ja komediasarjoissa, joissa valmis käsikirjoitus ohjaa tuotantoa ja siten myös lopullista sisältöä, non-scripted-ohjelmien juonikaari saatetaan kirjoittaa vasta leikkausvaiheessa. Non-scripted-genreihin kuuluvat muun muassa reality-sarjat, visailut, kilpailuohjelmat, musiikkiviihde, true crime ja factual entertainment eli asiaviihde. Suuri osa viihdeohjelmista ja muista non-scripted-sarjoista perustuu lisäksi formaattiin eli monistettavaan ohjelma-konseptiin. Formaattiin perustuvien tuotantojen rahoitusrakenne riippuu siitä, kuka ostaa ja myy formaatin lisensiointioikeuksia. Jos kotimainen tuotantoyhtiö kehittää uuden formaatin, tuottaa siihen perustuvan ohjelman ja myy sen kotimaiselle televisioyhtiölle, kanava ei yleensä maksa tuotantoyhtiölle erillistä maksua formaatista ja sen kehittämisestä. Kotimaisessa omistuksessa oleva tuotantoyhtiö voi myös hankkia kansainvälisen formaatin oikeuksien omistajalta tai levittäjältä formaatin lisensiointioikeudet, tuottaa formaatin pohjalta adaptaation ja myydä sen televisioyhtiölle. Tässä tapauksessa televisioyhtiö maksaa osana tuotannon hintaa nk. formaattimaksun tuotantoyhtiölle, joka puolestaan maksaa lisensiointioikeuksista formaatin omistajalle.

Televisioyhtiö voi niin ikään ostaa kansainvälisen formaatin lisensiointioikeudet suoraan oikeuksien omistajalta tai levittäjältä ja teettää adaptaation Suomessa toimivalla tuotantoyhtiöllä. Kansainväliseen emoyhtiöön kuuluva kotimainen tuotantoyhtiö voi hankkia formaatin lisensiointioikeudet samaan konserniin kuuluvalta tuotantoyhtiöltä ja tuottaa formaatista adaptaation kotimaiselle televisiokanavalle. Televisioyhtiö maksaa tällöin formaattimaksun kotimaiselle tuotantoyhtiölle. Formaattimaksun siirtyminen edelleen saman konsernin tytäryhtiöiden välillä on konsernin sisäinen asia.

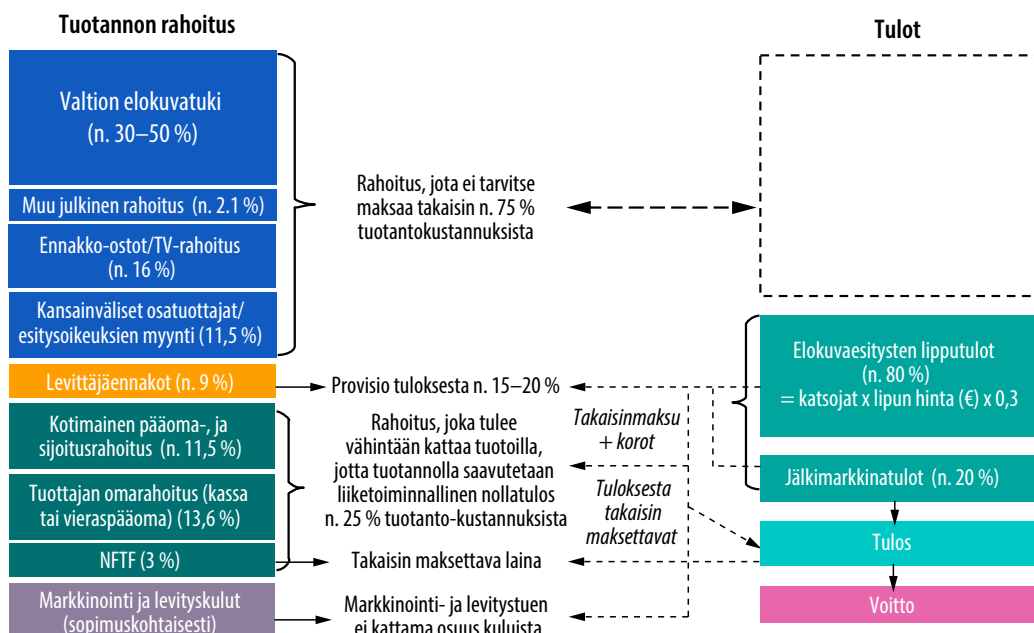
Kotimaisen formaattikaupan tase on edelleen tappiollinen: vaikka Suomessa on jo kehitetty muutamia melko hyvin menestyneitä ja useisiin maihin myytyjä formaatteja (esimerkiksi Rabbit Filmsin tuottama Atlantin yli -seurantareality), on formaattien tuonti Suomeen edelleen merkittävästi suurempaa kuin formaattien vienti. Non-scripted-ohjelmien (ml. formaatit) kehittämiseen ei tällä hetkellä ole saatavilla suoraan tähän tarkoitukseen suunnattuja julkisia avustuksia.

Mahdollisen investointivelvoitteen kannalta merkittävin ero formaatin eri hankintareittien välillä on siinä, tilaako tilausvideopalvelu adaptaation suomalaisen tuotantoyhtiön kehittämästä formaatista vai kansainvälisestä formaatista, johon joko tilausvideopalvelu tai tuotantoyhtiö on ostanut oikeudet. Kummassakin tapauksessa kyse on suorasta

investoinnista kotimaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin. Jos formaatin on kehittänyt kotimaisessa omistuksessa oleva tuotantoyhtiö, se voi jatkossa lisensoida formaattia ulkomaille ja saada siitä siten tuloja myös tuotannon valmistumisen jälkeen. Jos kyse on kansainvälisestä formaatista, jonka lisensointioikeudet hankitaan niiden omistajalta tai levittäjältä, kotimainen tuotantoyhtiö tuottaa formaatin pohjalta adaptaation tilausvideopalvelulle eikä voi enää sen jälkeen hyödyntää formaattia. Lisäksi se maksaa tuotantobudjettiin perustuvan tai muuten määritellyn formaattimaksun formaatin lisensoijalle.

Suomessa pitkien elokuvien keskimääräinen tuotantobudjetti on noin 1,7 miljoonaa euroa, kun muualla Euroopassa keskimääräiset budjetit ovat kaksinkertaisia. Elokuvien tuotantobudjeteissa Suomen elokuvasäätiön myöntämä tuotantotuki muodostaa usein merkittävimmän yksittäisen rahoituslähteen: tuotantotuen osuus pitkien elokuvien budjetista on keskimäärin 35–42 prosenttia. Valtakarin ja Nymanin (2018) mukaan muiden rahoittajien osuudet ovat olleet 10–15 prosenttia tai vähemmän. Keskeisiä rahoittajia ovat televisioyhtiöt ja/tai tilausohjelmalvelut ja kansainväliset levittäjät sekä muut ulkomaiset rahoitustahot. Myös tuotantoyhtiön omarahoituksen osuus on samaa luokkaa muiden rahoitusosuuksien kanssa (Valtakari & Nyman 2018, 17). Tuotantotukien merkitys elokuva- ja TV-sarjatuotannoille on siis elintärkeä: suurinta osaa elokuvatuotannoista ei olisi mahdollista rahoittaa ilman tuotantotukea. Lisäksi SES:n tuet auttavat usein muun rahoituksen kokoamisessa (Valtakari & Nyman 2018, 32–33).

Kuvio 1. Esimerkki elokuvatuotannon rahoitusrakenteesta ja tulojen jakautumisesta eri rahoittajille (Valtakari & Nyman 2018, 33).

Elokuvasäätiön myöntämien julkisten tukien rinnalle tuli vuonna 2017 Business Finlandin myöntämä audiovisuaalisen alan tuotantokannustin. Kannustin tarjoaa tuotannoille enintään 25 prosentin hyvityksen kustannuksista Suomessa syntyneistä kustannuksista (Businessfinland.fi 2022c). Vuonna 2021 tukea myönnettiin 9,5 miljoonaa euroa ja vuonna 2022 summa nousi lisärahoituksen ansiosta 20 miljoonaan euroon (Kasvusopimus.fi 2022; Businessfinland.fi 2022c). Vuosina 2018 ja 2019 tuotantokannustinta myönnettiin kappale-määräisesti eniten TV-sarjoille. Kaikissa tuotannoissa maksuhyvityksen keskiarvo oli 484 052 euroa (Owalgroup 2020, 9–10).

Taulukko 2. Maksuhyvityksen keskimääräinen määrä tuotantotyypeittäin (Owalgroup 2020, 10).

Tuotantotyyppi	Maksuhyvityksen ka.
Dokumenttielokuva	545 044 euroa
Animaatiotuotanto	54 075 euroa
Pitkä elokuva	317 322 euroa
TV-sarja	639 937 euroa
Kaikki tuotannot	484 052 euroa

Tilausohjelmalvelujen myötä ovet kansainvälisille markkinoille ovat avautuneet, mutta samalla tuotantojen immateriaalioikeudet ja niiden tuottama rahallinen hyöty valuvat ulkomaille. Lisäksi vaarana on, että ala tulee riippuvaiseksi kansainvälisistä tilaajista (Koljonen 2022, 30). Tämänhetkiset kannustimet eivät tue riittävästi kotimaisten sisältöjen kehittämistä. Tuotantoyhtiöillä ei ole tarpeeksi resursseja omaan tuotekehitykseen, jolloin suomalaiset tekijät saattavat ajautua kansainvälisten tuotantojen ja ohjelmaformaattien alihankkijoiksi (Helkala & Olari-Sintonen 2021, 11). Vaikka tuotantojen budjetit ovat kasvaneet kansainvälistymisen myötä, eivät tuotantoyhtiöiden tuotot ole nousseet samassa suhteessa. Suomalaiset tuotantoyhtiöt ovat pääasiassa varsin pienikokoisia eikä niille ole kertynyt suuria myyntituloja (Valtakari & Nyman 2018, 20). Tuotantoyhtiöiden liiketoimintamalleja onkin arvioitava uudelleen ja kehitettävä taloudellisesti kestäviä tuotantotapoja.

Koko AV-alan osalta on pohdittava, toimiiko ala kestäväällä tavalla, jos suuri osa rahoituksesta tulee julkisista tuista. Viime vuosina Eurooppaa kohdanneet kriisit ovat kasvattaneet julkisen rahoituksen tarvetta useilla eri aloilla. Kun AV-alalla on samaan aikaan puhuttu suoranaisestä tuotantobuumista, on alan tarvetta julkiselle rahoitukselle ryhdytty kyseenalaistamaan. Tällä hetkellä ei vielä pystytä sanomaan, millaiselle tasolle tuotantojen määrä vakiintuu muutaman vuoden kuluttua (Koljonen 2022, 23–24). Kotimaisen AV-alan kehitystä 3–5 vuoden päähän kartoittava Finnish audiovisual industry roadmap

(Baujard, Schulze, Tuovinen & Kotilainen 2021) peräänkuuluttaa muun muassa tukijärjestelmän mukauttamista ja uusien rahoitusinstrumenttien kehittämistä. Julkisen rahoituksen myöntöperusteissa tulisi lisäksi painottaa kestäviä ja vastuullisia tuotantotapoja.

2.3 AVMS-direktiivin artiklan 2 mahdollisten vaikutusten arviointia muualla

AVMS-direktiivin mahdollistaman maksuvelvoitteen käyttöönoton todellisista vaikutuksista muualla Euroopassa ei ole vielä käytettävissä julkaistua tietoa. Mahdollisia vaikutuksia on kuitenkin arvioitu useissa eri maissa. Arviointia vaikeuttaa se, että tähän mennessä maksuvelvoite on toteutettu eri alueilla hyvin eri tavoin. Myös maksuvelvoitteen määrä voidaan laskea eri tavoin. Lisäksi tilausohjelmalveluja koskevien taloustietojen kokoaminen ja todentaminen voi olla haastavaa (Cabrera Blásquez, Cappello, Talavera Milla & Valais 2022, 51–52).

Petri Kempin vuonna 2020 toteuttama selvitys on luonut pohjaa tälle selvitystyölle. Kempin raportissa kartoitetaan audiovisuaalisen mediapalveludirektiivin 13 artiklan 2 pykälän soveltamista muissa EU:n jäsenvaltioissa sekä tarkastellaan haastatteluaineiston pohjalta direktiivin mahdollistaman investointi- tai rahastomaksuvelvoitteen käyttöönottoa Suomessa. Selvityksen mukaan investointivelvoitteella olisi pääosin positiivisia vaikutuksia kotimaiseen tuotantoyhtiökenttään. Suomalaisten tuotantojen rahoituspohjan kasvattaminen nähdään laadun kannalta keskeisenä, mutta selvityksessä tuodaan esille myös pula tekijöistä ja tuotantoresursseista. Kansainvälisen rahoituksen seurauksena tuotantojen oikeudet voivat myös valua kotimaan ulkopuolelle (Kempinen 2020).

Tämän selvitystyön kaltaisia hankkeita on aiemmin toteutettu muun muassa Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Hollannissa. Ruotsalaisen selvityksen on koonnut Petri Kempinen (2021). Raportissa kartoitetaan aluksi AVMS-direktiivin artiklan 13.2 käyttöönottoa Pohjoismaissa ja muissa Euroopan maissa. Ruotsin osalta käsitellään maan lainsäädäntöä sekä markkinatilannetta. Kiinnostavaa on erityisesti tilausmaksullisten videopalvelujen tilaajamääriä koskeva data, joka voi tarjota vertailukohdan Suomen tilaajamäärien arvioinnille. Selvityksessä viitataan Mediavisionin tilastoon, jonka mukaan 60 prosenttia ruotsalaisista kotitalouksista tilasi jotain maksullista mediapalvelua vuoden 2020 lopussa ja keskimäärin ruotsalainen kotitalous käytti streaming-palveluihin 120 kruunua kuukaudessa. Raportissa arvioidaan, että maksu-TV-palvelut ja tilausmaksulliset videopalvelut tuottivat vuonna 2020 voittoa yli 6 miljardia Ruotsin kruunua. Tästä ulkomaisten palvelujen osuus oli noin 3,5 miljardia kruunua (Kempinen 2021, 14–15). Ruotsi ei raportin kirjoittamisen aikaan ollut ottamassa direktiivin mahdollistamaa maksuvelvoitetta käyttöön, joten selvitys ei sisällä varsinaista maksuvelvoitteen vaikutusten arviointia. Norjassa (Norsk Filminstitut

2017), Tanskassa (Deloitte 2020) ja Hollannissa (Dialogic & APE 2019) julkaistuja selvityksiä ei ole saatavilla ruotsin tai englannin kielellä.

European Audiovisual Observatoryn tuore raportti (Cabrera Blásquez, Cappello, Talavera Milla & Valais 2022) tarkastelee tilausohjelmalveluille asetettuja maksuvelvoitteita niissä 14 maassa, jotka ovat tähän mennessä panneet AVMS-direktiivin täytäntöön. Raportissa luodaan aluksi yleiskatsaus eurooppalaiseen av-tuotantoon. Tällä hetkellä suurin osa (57 prosenttia) fiktiosarjanimikkeistä on julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden tilaamia. Tuntimäärän mukaan laskettuna suurimpia tilaajia ovat kuitenkin kaupalliset palvelut, jotka hankkivat 64 prosenttia nimikkeistä. 2–13-jaksoisten sarjojen suurin tilaaja on BBC, ja seuraavaksi suurin on tilausohjelmalvelu Netflix (Cabrera Blásquez, Cappello, Talavera Milla & Valais 2022, 6–7). Raportti toimii ajantasaisena lähteenä maksuvelvoitteiden toteutusvaihtoehtojen kartoitukselle.

Netflixin tukemassa ja Analysis Groupin toteuttamassa selvityksessä (Chapsal & Frot 2020) tarkastellaan maksuvelvoitteen käyttöönoton mahdollisia vaikutuksia Ranskassa. Maan kulttuuriministerin esityksen mukaan tilausohjelmalvelut veloitettaisiin investoimaan jopa 25 prosenttia Ranskassa saamistaan tuotoista eurooppalaisiin tuotantoihin. Tästä summasta 80 prosenttia olisi korvamerkitty käytettäväksi ranskalaisten sisältöjen tuotantoon. Selvityksen mukaan maksuvelvoitteen käyttöönotto tässä muodossa lisäisi merkittävästi ranskalaisiin tuotantoihin kohdistuvaa kontribuutiota – investoinnit kasvaisivat jopa 33 prosenttia vuoteen 2023 mennessä. Tilausohjelmalveluilta edellytetyt investoinnit saattaisivat kuitenkin vähentää perinteisten televisioyhtiöiden investointeja, jolloin investointien kokonaismäärä ei välttämättä kasvaisi. Selvityksessä korostetaan, että vuonna 1989 käyttöönotettu Television Without Frontiers -direktiivi luotiin vastaamaan tiettyyn ajalliseen ja taloudelliseen kontekstiin liittyviin haasteisiin. Audiovisuaalisten tuotantojen markkinat ovat muuttuneet ratkaisevalla tavalla 1980-luvun jälkeen eikä vastaavalle sääntelylle ole raportin mukaan enää perusteita (Chapsal & Frot 2020).

Investointivelvoitteen mahdollisia vaikutuksia on arvioitu myös muutamissa tieteellisissä tutkimuksissa. Iordache, Raats & Donders (2022) analysoivat artikkelissaan tilausvideopalveluille asetettuja maksuvelvoitteita kymmenessä EU-jäsenmaassa. Muutoksena aiemman EU-sääntelyyn artikkelissa nostetaan esiin alkuperämaa -periaatteen kumoaminen ja jäsenvaltioiden mahdollisuus päättää itse uuden sääntelyn käyttöönotosta. Jatkuvuutta sen sijaan edustaa EU:n harmonisointipyrkimysten ja jäsenvaltioiden pirstaleisen sääntelyn epäsuhta. Lisäksi artikkelissa käydään läpi neljä eri tapaa ottaa investointivelvollisuus käyttöön: 1) kansalliselle rahastolle maksettava veroluonteinen maksu, 2) suorat investoinnit eurooppalaisiin tuotantoihin, 3) mahdollisuus valita veron ja suoran investoinnin välillä sekä 4) veron ja investointien yhdistelmä. Kirjoittajien mukaan nykyinen sääntely painottaa tuotantoa enemmän kuin jakelua ja kansallisia sisältöjä enemmän kuin eurooppalaisia

sisältöjä. AVMS-direktiivin uudistus ei siten tuo mitään uutta EU:n kulttuuripolitiikkaan (Iordache, Raats & Donders 2022).

Vrije Universiteit Brusselin julkaisema *Investment obligations to VOD providers to financially contribute to the production of European works, a 2021 update* -selvitys antaa kattavan ja tuoreehkon tilannekuvan viime vuosina käyttöön otetuista ja suunnitteilla olevista maksuvelvoitteista. Vaikka AVMS-direktiivin tavoitteena on harmonisoida kansallisia käytäntöjä, on maiden välillä merkittäviä eroja. Selvitys keskittyy tarkastelemaan sitä, millaisin laein maksuvelvoitteita säädellään, miten velvoitteiden kohteena olevat videopalvelujen tarjoajat määritellään, miten investointivelvollisuuden määrä lasketaan ja millaisia käytäntöjä videopalvelujen tarjoajien tulee noudattaa (Komorowski et al 2021, 5.)

Selvityksen johdannossa tarkastellaan EU-alueen tilausvideopalvelumarkkinoita sekä uudistettua AVMS-direktiiviä. Toisessa osassa vertaillaan tilausvideopalveluille asetettuja investointivelvoitteita EU-maissa ja kolmannessa osassa esitellään 12 esimerkkialueen avulla erilaisia tapoja sisällyttää AVMS-direktiivi kansalliseen lainsäädäntöön ja laskea investointivelvoitteen määrä. Artikkelissa listataan investointivelvoitteeseen liittyviä rajoituksia ja laskentatapoja, joita voidaan hyödyntää Suomessa mahdollisesti käyttöön otettavan maksuvelvoitteen rajausten ja määrittelyjen tarkentamisessa.

Idizin, Irionin, Ebbersin ja Vliegenthartin (2021) artikkelissa keskitytään tarkastelemaan eurooppalaisten ohjelmien osuutta Netflixissä sekä Netflixiin sen kotimaassa Hollannissa kohdistuvia investointivelvoitteita. Artikkelissa pohditaan erityisesti AVMS-direktiivin uudistuksen vaikutuksia kulttuuriseen diversiteettiin ja siihen liittyvään kansalliseen kulttuuripolitiikkaan. Tutkimuksen mukaan investointivelvoite vääristäisi markkinoita vähemmän kuin rahastomaksuvelvoite, sillä tilausvideopalvelut voisivat tällöin valita, millaisiin sisältöihin investoivat rahansa ja hankkia korkealaatuisia hollantilaisia sisältöjä. Diversiteettiä edistävän kulttuuripolitiikan tavoitteet ovat kuitenkin aina jossain määrin markkinoita vääristäviä. Hollannin ratkaisuna on asettaa tilausvideopalveluille velvoite investoida 6 prosenttia vuosittaisesta liikevaihdostaan hollantilaisiin sisältöihin. Tilausohjelmalvelut voivat rahoittaa hollantilaisia tuotantoja tai yhteistuotantoja tai hankkia hiljattain tehtyjä tai tulossa olevia sisältöjä (Idiz, Irion, Ebbers ja Vliegenthart (2021, 434–435).

Artikkelissa nostetaan esiin myös tuotantoyhtiöiden itsenäisyyteen ja tilausohjelmalvelujen läpinäkyvyyteen liittyvät haasteet. Itsenäisyys on yleensä määritelty tuotantoyhtiön omistajuuden tai tuotannon oikeuksien hallinnan kautta. Tilausohjelmalvelut, kuten Netflix, saattavat vaatia itselleen kaikki ostamiensa tuotantojen oikeudet ja kontrolloida tuotantoa siinä määrin, että tuotantoyhtiön itsenäisyys joutuu kyseenalaiseksi. Lisäksi tilausohjelmalvelut ovat tähän asti olleet haluttomia luovuttamaan katsojalukujaan koskevaa dataa julkisen käyttöön, mikä on heikentänyt itsenäisten tuotantoyhtiöiden

neuvotteluasemaa. Jatkossa tilausohjelmapalveluilta kuitenkin edellytetään tietynlaista läpinäkyvyyttä tekijöiden suuntaan (Idiz, Irion, Ebbers ja Vliegenthart (2021, 436–437).

Kuten aiemmat selvitykset ja tutkimukset osoittavat, maksuvelvoitteen käyttöönoton vaikutukset voivat olla hyvin monitahoisia ja osin ennakoimattomiakin. Eri toteuttamisvaihtoehdot jättävät runsaasti tilaa kansalliselle variaatiolle. Lisäksi kansalliset eroavaisuudet av-markkinoiden historiassa ja rakenteessa voivat johtaa erilaisiin vaikutuksiin eri maiden välillä. Suomi poikkeaa av-markkinana sekä monista Euroopan maista että muista Pohjoismaista, mikä osaltaan vaikeuttaa vaikutusten arviointia. Suomen ja muiden Pohjoismaiden eroja tarkastellaan lähemmin kvalitatiivisen aineiston analyysin yhteydessä luvussa neljä.

3 Kvantitatiivinen analyysi eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista

Tilastollisen analyysin tavoitteena oli tuottaa tietoa ja arvioita kaikkien kolmen toteuttamisvaihtoehdon taloudellisista vaikutuksista sekä eri vaihtoehtojen vaikutuksista kansalliseen av-markkinaan ja suomalaisen av-sektorin kansainväliseen kilpailukykyyn. Analyysi jakautui kolmeen osaan:

- tilausohjelmalvelujen esittämien suomalaisten nimikkeiden tuotantobudjettien ja niiden summan laskeminen
- tilausohjelmalvelujen Suomessa saamien tuottojen laskeminen sekä kolmen, viiden ja kymmenen prosentin osuuksien laskeminen ko. summasta
- tilausohjelmalvelujen suoran investointivelvoitteen mahdollisten taloudellisten vaikutusten arviointi.

Analyysiin on koottu aineistoa useista eri lähteistä. Ennen kvantitatiivisen analyysin tulosten käsittelyä maksuvelvoitteen eri toteuttamisvaihtoehtojen osalta esitellään tarkemmin eri aineistoja sekä niiden rajoituksia ja rajoitteita.

3.1 Aineistot ja rajoitukset

Kotimaisten ja ulkomaisten tilausohjelmalvelujen tämänhetkisten investointien määrä on arvioitu kokoamalla toimeksiannossa määriteltäviin tilausohjelmalveluihin vuonna 2021 ja vuoden 2022 tammi-elokuussa lisätyt kotimaiset, pääasiassa samana tai edellisenä vuonna valmistuneet sarjat ja elokuvat sekä selvittämällä ja/tai arvioimalla näiden sarjojen ja elokuvien budjetit. Tiedot sarjojen ja elokuvien tuotantobudjeteista on koottu Medianlogin vuonna 2021 APFI ry:lle keräämästä datasta, Suomen Elokuvasäätiön tukipäätöksistä sekä suoraan tuotantoyhtiöiltä. Puuttuvia tietoja on täydennetty selvityksen tekijöiden asiantuntemukseen pohjautuvilla arvioilla.

Laskelmassa on mukana 179 tuotantoa 25 tuotantoyhtiöltä. Lisäksi budjettien kokonaissummaan sisältyy joukko luokittelemattomia tuotantoja. Koska tilausmaksullisiin ohjelmalveluihin lisätyjä sarjoja ja niiden budjettitietoja on kerätty yhteensä 20 kuukauden ajalta (tammikuu 2021–elokuu 2022), on budjettien kokonaissumma lopuksi suhteutettu vastaamaan 12 kuukauden eli yhden vuoden ajanjaksoa.

Näin saadun kokonaissumman luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava, että kyseessä on arvio tilausohjelmalvelujen yhden vuoden aikana katalogiinsa lisäämien sarjojen ja elokuvien yhteenlasketuista budjeteista. Kyseisten suoratoistopalvelujen todellista osuutta näiden tuotantojen rahoituksesta ei muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta ollut mahdollista selvittää.

Lisäksi on huomioitava, että laskelmassa mukana olevia sarjoja ja elokuvia voidaan esittää sekä useammassa tilausohjelmalvelussa että saman mediatyhtiön tarjoamissa muissa maksullisissa ja maksuttomissa palveluissa. Televisioyhtiöiden tilaamia sarjoja esitetään monissa tapauksissa sekä tilausmaksullisissa ja/tai mainosrahoitteisissa videopalveluissa että lineaarisilla televisiokanavilla. Sarjan kokonainen kausi voi esimerkiksi saada ensiesityksensä tilausohjelmalvelussa ja tulla sen jälkeen vuoden sisällä katsottavaksi sekä mainosrahoitteiseen videopalveluun että lineaarikanavalle. Kuitenkin kauden ensimmäinen jakso on saatettu lanseerata myös lineaarikanavalla yhtiön tarjoaman tilausohjelmalvelun mainoksena. Osa sisällöistä esitetään ainoastaan tilausmaksullisissa ja/tai mainosrahoitteisissa videopalveluissa, kun taas osa ohjelmista julkaistaan sekä lineaarikanavalla että samaan aikaan mainosrahoitteisessa tilausohjelmalvelussa. Jälkimmäisessä tapauksessa sarjan jaksot julkaistaan usein tilausohjelmalveluissa esimerkiksi viikkoa ennen niiden esitystä lineaarikanavilla.

Aineistonkeruuta aloitettaessa ei ollut varmaa tietoa siitä, jyvitetäänkö ohjelmien budjetit tilaajayhtiöiden sisällä eri palvelujen investoinneiksi. Aineistoon on pyritty kokoamaan kaikki tutkimusajanjaksoilla tilausohjelmalveluissa julkaistut sarjat ja elokuvat, joten kaikkien sisältöjen ensiesitys ei välttämättä ole ollut kyseisessä palvelussa.

Sarjan tai elokuvan tilaajana tai rahoittajana saattaa lisäksi olla useampi kuin yksi televisioyhtiö ja/tai tilausohjelmalvelu, jolloin kunkin yhtiön osuus sarjan tai elokuvan kokonaisrahoituksesta määräytyy yhtiön hankkimien esitysoikeuksien mukaan. Tällaisessa tapauksessa tietoa eri yhtiöiden rahoitusosuuksista ei myöskään ollut saatavilla. Sarjan tai elokuvan budjetti on kuitenkin laskettu mukaan kokonaissummaan vain yhden kerran.

Tilausohjelmalvelujen Suomesta tällä hetkellä saama tuotto on laskettu tilausohjelmalvelujen tilaajamääriä koskevan datan sekä tilausohjelmalvelujen tilaushintojen pohjalta. Tilausohjelmalvelujen tilaajamääriä koskeva tieto on saatu Finnpanelin helmikuussa 2022 toteuttamasta TV-taloudet Suomessa -tutkimuksesta. Laskennassa on käytetty kunkin palvelun alinta tilaushintaa elokuussa 2022, joten tilausohjelmalvelujen todellinen tuotto voi olla jonkin verran tässä esitettyä summaa suurempi.

Tilausohjelmalvelujen suoran investointivoiton mahdollisten taloudellisten vaikutusten arvioinnin pohjaksi on tuotettu arvio Suomessa tällä hetkellä elokuvia ja sarjoja tuottavan av-sektorin kokonaisliikevaihdosta. Arvio on laskettu keräämällä APFI ry:n

jäsenlistalta yhteensä 78 pääasiassa sarjoja (ml. animaatiosarjat) ja elokuvia (ml. dokumentit) tuottavaa yhtiötä, keräämällä tiedot näiden yhtiöiden viimeksi valmistuneiden tilinpäätösten (useimmissa tapauksissa vuoden 2021) liikevaihdoista pääasiassa vainu.io-palvelusta ja tuottamalla näiden pohjalta arvio alan kokonaisliikevaihdosta. Lukua vääristävät muutamien yritysten liikevaihdot, joissa on mukana muutakin toimintaa kuin sarjojen ja/tai elokuvien tuotantoa. Virhettä kuitenkin tasaa se, että kaikki Suomessa sarjoja ja/tai elokuvia tuottavat yhtiöt eivät ole mukana laskelmassa. Vuonna 2020 Suomessa oli yhteensä 1 359 av-ohjelmatuotantoa edustavaa yritystä (Tilastokeskus 2022a).

3.1.1 Ei minkäänlaista velvoitetta; nykytilan säilyttäminen

Kotimaisten ja ulkomaisten tilausohjelmalvelujen vuosittain Suomesta tilaamien sarjojen ja elokuvien yhteenlasketuksi hankintabudjetiksi saatiin edellä mainittujen aineistojen pohjalta 160 miljoonaa euroa.

Arvio tarkoittaa aiempia saman suuntaisia laskelmia. Kansainvälisten tilausohjelmalvelujen yhteenlasketuksi hankintabudjetiksi Suomessa vuonna 2020 on arvioitu 8 miljoonaa euroa (Businessfinland.fi 2022a). Palvelujen investoinnit Suomeen ovat todennäköisesti kasvaneet kahden viime vuoden aikana. Viiden keskeisen suomalaisen TV-toimijan (pois lukien Yleisradio ja Elisa Viihde) kotimaisiin audiovisuaalisiin tuotantoihin vuonna 2019 tehtyjen investointien arvoksi on puolestaan laskettu 150–200 miljoonaa euroa (Kemppinen 2020, 22). Laskelmaan sisältyy muitakin genrejä kuin sarjat ja elokuvat. Elisan kulttuurijalanjälki vuonna 2021 oli noin 40 miljoonaa euroa (Korpela 2022), mutta summa saattaa sisältää myös muille kuin av-alan tekijöille maksettuja korvauksia.

Kotimaisten ja ulkomaisten tilausohjelmalvelujen vuosittain Suomesta tilaamien sarjojen ja elokuvien yhteenlaskettujen hankintabudjettien laskennassa mukana olevat tuotannot jakautuvat eri genreihin seuraavasti:

Taulukko 3. Aineistossa mukana olevien tilausohjelmalvelujen tilaamien sarjojen ja elokuvien jakautuminen genreittäin.

Genre	Osuus
Scripted	22 %
Non-scripted	68 %
Elokuva	10 %

Noin 2/3 tuotannoista lukeutuu non-scripted-genreihin, joihin kuuluvat mm. reality, visailut, kilpailuohjelmat, musiikkiviihde, true crime ja factual entertainment. Näiden ohjelmien osuutta aineistossa nostavat kotimaisten televisioyhtiöiden tilaamat ohjelmat, joita esitetään myös yhtiöiden tilausohjelmalveluissa. Kotimaiset ja ulkomaiset tilausohjelmalvelut mielletään usein erityisesti scripted-sarjojen eli draaman ja komedian tilaajiksi, mutta näiden genrejen osuus aineistosta on vain 22 prosenttia. Elokuvia aineistoon lukeutui 10 prosenttia.

Keskeisten sarjoja ja elokuvia tuottavien tuotantoyhtiöiden liikevaihto Suomessa on noin 201 miljoonaa euroa. Tilausohjelmalvelujen investointien kasvu lisäisi luonnollisesti myös sarjoja ja elokuvia tuottavien tuotantoyhtiöiden liikevaihtoa.

Nykytilan säilyttämisen taloudellisia ja muita vaikutuksia arvioidaan laajemmin kvalitatiivisen aineiston analyysin yhteydessä.

3.1.2 Suora investointivelvoite

Vuonna 2022 tilausvideopalvelujen yhteenlaskettu tuotto Suomessa on noin 280 miljoonaa euroa. Arviota tukee Tilastokeskuksen julkaisema arvio, jonka mukaan tilausvideopalvelujen (SVOD) markkina Suomessa vuonna 2020 oli arviolta 264 miljoonaa euroa (Tilastokeskus 2022b).

Mikäli suora investointivelvoite otetaan käyttöön ja tilausvideopalvelut veloitettaisiin investoimaan suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin kolme, viisi tai kymmenen prosenttia niiden Suomessa saamista tuloista, olisivat selvityksessä mukana olevien koti- ja ulkomaisen palvelujen yhteenlasketut investoinnit vuositasolla arviolta seuraavat:

Taulukko 4. Tilausohjelmalvelujen mahdolliset suorat investoinnit eri prosenttiosuuksien mukaan laskettuna.

Investointiprosentti	Investointi euroina (noin)
3	8,4 milj.
5	14 milj.
10	28 milj.

Suoran investointivelvoitteen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on keskeistä todeta, ettei laskelmassa ole huomioitu tilausohjelmalvelujen tämänhetkisiä investointeja ja

suoran investointivelvoitteen mahdollista vaikutusta niihin. Kotimaiset tilausohjelmalvelut ja kotimaisten televisioyhtiöiden operoimat tilausohjelmalvelut (CMore, Ruutu+ ja Elisa Viihde Viaplay) investoivat oletettavasti jo tällä hetkellä enemmän kuin kolme, viisi tai kymmenen prosenttia Suomessa saamistaan tilausmaksutuotoista suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin. Näin ollen investointivelvoite ei niiden kohdalla vaikuttaisi merkittävästi investointien määrään.

Sen sijaan kansainvälisten tilausohjelmalvelujen kohdalla vaikutus olisi todennäköisesti suurempi. Näiden palvelujen Suomeen tekemät investoinnit kohdistuvat lähinnä sarjoihin ja elokuviin. Mikäli laskelmasta jätetään pois edellä mainitut kolme tilausohjelmalvelua, olisivat muiden selvityksen aineistoon kuuluvien tilausohjelmalvelujen nykyiset tuotot yhteensä noin 166 miljoonaa euroa. Suoran investointivelvoitteen käyttöönotto johtaisi siten vuositasolla seuraavan suuruisiin investointeihin:

Taulukko 5. Tilausohjelmalvelujen (pois lukien CMore, Ruutu+ ja Elisa Viihde Viaplay) mahdolliset suorat investoinnit eri prosenttiosuuksien mukaan laskettuna.

Investointiprosentti	Investointi euroina (noin)
3	5 milj.
5	8,3 milj.
10	16,6 milj.

Investointien kasvu voisi mahdollistaa esimerkiksi seuraavanlaisia tuotantoja:

- 1–3 noin 5 miljoonan euron draamasarjaa vuodessa – näistä jokainen työllistää vähintään 100 ihmistä noin 3–4 kuukaudeksi
- 1-3 elokuvatuotantoa, joista jokainen olisi budjetiltaan noin 3 miljoonaa euroa ja työllistäisi noin 70 henkilöä vähintään kahdeksi kuukaudeksi
- usean kotimaisen tuotannon rahoituksen kasvattamisen lähemmäs kansainvälistä budjettitasoa, jos investointi kohdistettaisiin osarahoituksen omaisesti useaan tuotantoon.

Maksuvelvoitteen käyttöönotto ei kuitenkaan välttämättä johda paikallisten tuotantojen määrän kasvuun (Chapsal & Frot 2020, 11–12). Suoran investointivelvoitteen taloudellisia ja muita vaikutuksia arvioidaan laajemmin kvalitatiivisen aineiston analyysin yhteydessä.

3.1.3 Kansallinen rahasto

Vuonna 2022 tilausohjelmalvelujen yhteenlaskettu tuotto Suomessa on edellä mainittu noin 280 miljoonaa euroa. Mikäli tilausohjelmalvelut veloitettaisiin suorittamaan kansalliseen rahastoon kolmen, viiden tai kymmenen prosentin maksuosuus niiden Suomessa saamista tilausmaksutuotoista, olisivat rahastomaksujen summat samat kuin suoran investointivelvoitteen kohdalla (taulukko 4).

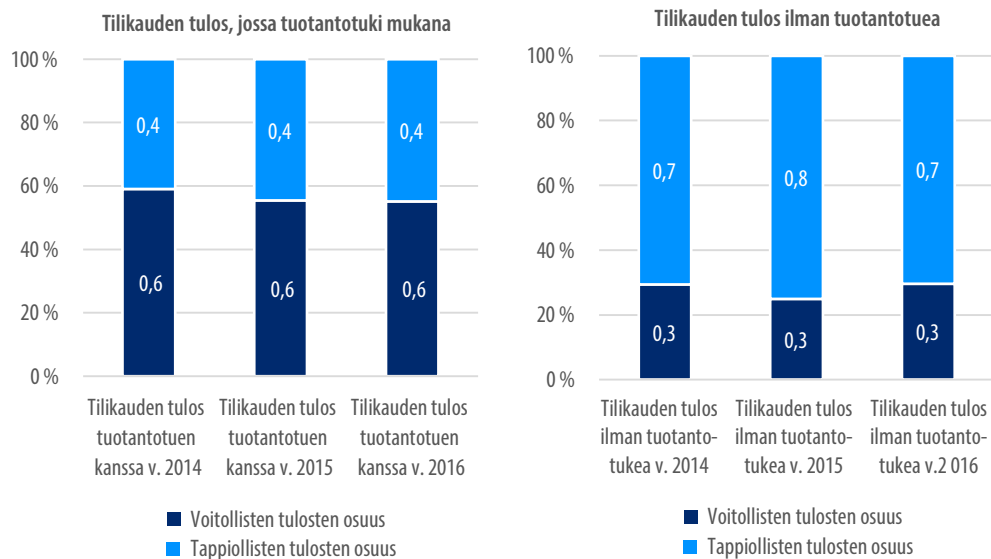
Toisin kuin suora investointivelvoite, rahastoon suoritettava maksu olisi tilausohjelmalveluille uusi, veroluonteinen maksu, jota ne maksaisivat suoraan suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin tekemiensä investointien lisäksi. Esimerkiksi kolmen prosentin maksuvelvoite tuottaisi kansalliseen rahastoon siten 8,4 miljoonaa euroa, jotka voitaisiin jakaa julkisina avustuksina kotimaisten av-sisältöjen tuotantoon. Tilausohjelmalvelut saattaisivat kuitenkin vähentää suoria investointejaan, mikäli ne veloitettaisiin maksamaan osa tuotoistaan kansalliseen rahastoon. Lisäksi rahastomallin vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon mahdollisen rahaston toimintakulut. Toimeksiannossa ei ole määritetty, miten mahdollisen rahaston toiminta organisoitaisiin ja millaisin kriteerein se myöntäisi tukea erilaisille tuotannoille. Näitä kysymyksiä pohditaan kvalitatiivisen aineiston analyysin yhteydessä luvussa neljä.

Kansalliseen rahastoon maksettavan maksun mahdollisia vaikutuksia voidaan arvioida tarkastelemalla olemassa olevien tuotantotukimuotojen vaikutuksia alan toimintaan. Näistä merkittävimpiä ovat Suomen elokuvasäätiön myöntämä tuotantotuki ja Business Finlandin myöntämä tuotantokannustin.

Vuonna 2021 Suomen elokuvasäätiö teki 176 tuotannon tukia (kehittämistukea ja tuotantotukea) koskevaa päätöstä, joiden euromääräinen arvo oli yhteensä 17,2 miljoonaa (Suomen elokuvasäätiö 2022). Luvusta puuttuvat sitoumuskirjeille sidotut noin neljän miljoonan euron tuet. Viimeisten kymmenen vuoden aikana SES:n tuotannon tukien määrä on vaihdellut vuosittain 18–21 miljoonan euron välillä. Säätiö kykenee myöntämään tukea noin 20–30 prosentille avustusta hakeneista tuotannoista.

Kuten edellä on todettu, pitkissä elokuvissa tuotantotukien osuus budjetista on 35–42 prosenttia, eikä suurin osa elokuvatuotannoista toteutuisi ilman tuotantotukea. Tuotantotuen merkitys yhtiöiden liikevaihdon kannalta on myös erittäin suuri. Voitollisten tilikauden määrä on merkittävästi pienempi, jos tuotantotukea ei lasketa mukaan yhtiöiden tilikauden tulokseen. Ilman tuotantotukea suuri osa nykyisten tuotantoyhtiöiden liiketoiminnasta olisi kannattamatonta (Valtakari & Nyman 2018, 32–33, 35). On kuitenkin huomattava, että selvityksen aineisto on koottu vuosilta 2010–2016 eli ajalta, jolloin suomalaisia tuotantoja ei vielä juurikaan myyty kansainvälisille tilausohjelmalveluille.

Kuvio 2. SES:n tuotantotuen laskennallinen vaikutus tuotantoyhtiöiden tilikauden tuloksiin (Valtakari & Nyman 2013, 35).

Myös Business Finlandin myöntämällä tuotantokannustimella on ollut runsaasti positiivisia vaikutuksia kotimaisen av-alan kehitykseen. Vuonna 2021 tukea myönnettiin 9,5 miljoonaa euroa, ja vuonna 2022 summa nousi lisärahoituksen ansiosta 20 miljoonaan euroon (Kasvusopimus.fi 2022; Businessfinland.fi 2022c). Tuotantokannustimen myötä tuotantojen budjetit on ollut mahdollista kasvattaa. Samalla kannustinta saaneiden yritysten liikevaihto ja henkilöstö ovat kasvaneet, ja Suomessa kuvattujen tuotantojen määrä on kasvanut ja rahoituksen hankkiminen helpottunut (Owalgroupp 2020, 6, 10, 18). Tuotantokannustin on siis ollut keskeinen tekijä kotimaisen av-alan kasvussa, ja esimerkiksi kuluvana vuonna sen kysyntä ylitti Business Finlandin hankkeelle varaaman rahoituksen.

Business Finlandin myöntämään tuotantokannustimeen suhteutettuna kolmen prosentin maksuosuuden tuottama summa (8,4 milj. euroa) vastaisi likimain vuonna 2021 tehtyjen tuotantokannustinpäätösten yhteenlaskettua summaa. Koska sekä Business Finlandin että Suomen elokuvasäätiön myöntämällä avustuksilla on ollut merkittäviä vaikutuksia toteutettujen tuotantojen määrään, tuotantojen budjetteihin sekä tuotantoyhtiöiden henkilöstön määrään ja liikevaihtoon, voidaan olettaa, että kansalliseen rahastoon suoritettavalla maksulla olisi samansuuntaisia vaikutuksia. Rahastoon suoritettavan maksun taloudellisia ja muita vaikutuksia arvioidaan kuitenkin laajemmin kvalitatiivisen aineiston analyysin yhteydessä.

4 Kvalitatiivinen analyysi eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista

Tässä luvussa tarkastellaan maksuvelvoitteen eri toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisia vaikutuksia haastatteluaineiston analyysin pohjalta. Jokaisessa tätä selvitystä varten tehdyssä haastattelussa käytiin läpi kaikkiin kolmeen toteuttamisvaihtoehtoon liittyviä kysymyksiä, vaikkakin keskustelu painottui yleensä yhteen tai kahteen malliin haastateltavan näkemysten mukaan. Haastattelut tuottivat myös runsaasti av-alan tämänhetkisiä haasteita valottavaa aineistoa. Aineiston valossa onkin selvää, että maksuvelvoitteen käyttöönotto on erittäin monitahoinen kysymys, jonka ratkaisemisessa tulisi huomioida kaikki kotimaisen av-ekosysteemin erilaiset ja eri kokoiset toimijat ja jolla voi olla ennakoimattomia-kin vaikutuksia suomalaisten tuotantojen kilpailukykyyn niin kotimaisilla kuin kansainvälisilläkin markkinoilla.

Haastatteluissa pohdittiin myös sitä, millaisia vaikutuksia mahdollisella maksuvelvoitteella tavoitellaan tai mitä spesifiä av-alan haastetta sillä pyritään ratkaisemaan. Selvityksen toimeksiannossa Suomessa mahdollisesti sovellettavaksi tulevan toteuttamisvaihtoehdon tavoitteiksi määriteltiin:

- suomalaisten av-tuotantojen laadun parantaminen, määrän lisääminen ja budjettien kasvattaminen
- suomalaisiin av-tuotantoihin kohdentuvien investointien lisääminen
- Suomen av-alan kasvu ja globaalin kilpailukykyyn lisääminen
- Suomen kansalliskielten ja suomalaisen kulttuurin (pienen kielialueen ja kulttuurin) tukeminen
- av-alan osaamisen lisääminen Suomessa.

Eri tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi hyvin erilaisia toimenpiteitä. Haastateltavien mukaan ennen tietyn toteuttamisvaihtoehdon valintaa tulisikin identifioida selkeästi, millaista kehitystä pyritään stimuloimaan, mitä markkinoilta puuttuu ja miten tähän puutteeseen voidaan vastata. Toteuttamisvaihtoehdon valinnassa tulisi lisäksi ottaa huomioon kaikki nykyiset tuki- ja rahoitusmallit, jotta maksuvelvollisuuden ennakoimattomat vaikutukset voitaisiin minimoida. Tämänhetkisen tilanteen lisäksi mahdollisesta sääntelystä päätettäessä on syytä tarkastella tulevaisuuden markkinatrendejä ja pohtia, onko sääntely välttämätöntä, kohtuullista ja tehokasta vielä 3–5 vuoden kuluttua (Oliver & Ohlbaum Associates Ltd 2022).

Luvun alussa tarkastellaan av-alan kasvua tällä hetkellä estäviä tai hidastavia tekijöitä ja verrataan Suomen av-markkinoita muiden Pohjoismaiden tilanteeseen. Eri toteuttamisvaihtoehtojen (0) ei maksuvelvoitetta, nykytilan säilyttäminen, 1) suora investointivelvoite ja 2) kansallinen rahasto) mahdollisia vaikutuksia käsitellään haastatteluaineistosta nousseiden teemojen mukaisesti. Luvun lopussa tarkastellaan lyhyesti haastatteluissa esiin nousseita alan tulevaisuudennäkymiä.

4.1 Av-alan kasvun esteet

Haastatteluissa nousi esiin kolme keskeistä tekijää, jotka tällä hetkellä rajoittavat kotimaisen av-alan kasvua ja jotka tulisi ottaa huomioon riippumatta siitä, mihin toteuttamisvaihtoehtoon päädytään. Nämä haasteet liittyvät tuotantojen rahoitukseen, av-alan osaa-mispulaan sekä av-tuotantojen immateriaalioikeuksien omistajuuteen. Haasteisiin liittyy kuitenkin myös mahdollisuuksia, joiden kautta kotimaista av-alaa on mahdollista kasvattaa ja kehittää.

4.1.1 Tuotantojen rahoitus

”Mielekästä liiketoimintaa on vastuullinen ja kannattava liiketoiminta, jolla on tulevaisuudennäkymiä.”

Tuotantojen rahoitukseen liittyy useita toisiinsa kytkeytyviä tekijöitä, jotka tällä hetkellä hidastavat alan kasvua. Av-tuotantojen budjetit ovat Suomessa edelleen pienempiä kuin muissa Pohjoismaissa. Suhteellisen pienikin korotus budjetteihin voisi kuitenkin auttaa nostamaan sisältöjen laatua kansainväliselle tasolle. Non-scripted-formaattien kohdalla lisärahoituksen merkitys olisi erityisen suuri, jos sen turvin voitaisiin tuottaa myynnin edistämiseksi kunnollinen pilottijakso eikä formaattia tarvitsisi yrittää myydä ainoastaan paperiformaattina.

Kuten luvussa kaksi todettiin, suurella osalla suomalaisista tuotantoyhtiöistä oman pää-oman osuus on pieni ja voittomarginaalit niukkoja, vaikka tuotantoihin sisältyy usein suuriakin taloudellisia riskejä. Kehitystyöhön ei tällöin ole mahdollista investoida, mikä taas estää menestys sisältöjen syntymistä ja siten alan kansainvälistymistä. Alan terve kasvu ja suomalaisten av-sisältöjen läpimurto kansainvälisille markkinoille edellyttäisi nykyistä suurempia investointeja tuotekehitykseen.

Suurissa tuotannoissa voi olla mukana useita rahoittajia, joilla kaikilla on tuotannon suhteen sekä omat sisällölliset että taloudelliset vaatimuksensa. Eri tahojen odotusten täyttämisen voi tuoda tuotannolle lisäpainetta, joita helpottaisi rahoitusrakenteen

virtaviivaistuminen. Draamasarjoissa on tavallisesti mukana useita ulkomaisia rahoittajia, joiden minimum guarantee -osuuksista voi yhteenlaskettuna muodostua merkittävä summa. Mahdollisista myyntituotoista jää tällöin tuotantoyhtiölle vain vähän tai ei lainkaan voittoa.

Business Finlandin tuotantokannustin on kasvattanut alan elinvoimaisuutta merkittäväällä tavalla. Haastatteluissa kannustinta kiiteltiin siitä, että sen avulla pyritään tukemaan taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa ja vakavaraisia yhtiöitä. Toisaalta kannustimen myöntökriteerit saivat myös kritiikkiä siitä, että rahoituksella tuetaan ensisijaisesti ulkomaisten tuotantojen toteuttamista Suomessa eikä kotimaisten sisältöjen ja IP:n syntymistä. Tämä voisi pahimmillaan johtaa siihen, että Suomesta muodostuu alihankkijoiden markkina, jossa tuotantoja tehtaillaan polkuhinnoilla ja projekteista kilpaillaan halvempien tuotantomaiden kanssa. Kritiikki kohdistui myös siihen, että Suomeen houkutellaan ulkomaisia tuotantoja, vaikka ammattitaitoisia tekijöitä ei riitä edes kotimaisiin tuotantoihin.

Tuotantobudjettien kasvattaminen tekisi alan toiminnasta monin tavoin terveempää. Av-alalla tehdään tällä hetkellä paljon projektiluonteisia töitä, ja työtahti tuotannoissa voi olla tiukka. Tuotantoyhtiöiden tulisi pystyä tarjoamaan työntekijöilleen töitä ympäri vuoden ja mahdollistaa pitkäjänteisiä uranäkymiä. Erään haastateltavan mukaan tämä edellyttäisi sitä, että alalla toimisi muutamia nykyistä hieman suurempia tuotantoyhtiöitä.

Osaavat tekijät saataisiin pidettyä alalla palkkatasoa nostamalla, mikä puolestaan tukisi kestäväää liiketoimintaa. Mitä kestävämmällä pohjalla tuotantoja tehdään, sitä paremmat mahdollisuudet suomalaisilla sisällöillä on kilpailla kansainvälisillä markkinoilla ja sitä suurempia tuotantoja Suomeen voitaisiin saada. Keskeistä olisi saada resursseja kotimaisten sisältöjen kehittämiseen, ja sitä kautta parantaa Suomen vientinäkymiä av-alalla. Erityisesti tuotantoyhtiöiden näkökulmasta mielekästä liiketoimintaa on kannattava ja vastuullinen toiminta, jolla on myös tulevaisuudennäkymiä. Alan kehityksen varmistamiseksi tulisikin pyrkiä tilanteeseen, jossa tuotantoyhtiöt eivät ”elä kädestä suuhun”.

Tilausohjelmanpalvelujen edustajat nostivat esiin yleisen käsityksen, jonka mukaan suoratoistopalvelut olisivat hyvin tuottoisaa liiketoimintaa. Näin ei ole, koska palvelujen täytyy investoida paljon pystyäkseen kilpailemaan markkinoilla. Yleisen taloudellisen tilanteen heikennyttä kuluttajat ovat lisäksi erittäin kriittisiä sen suhteen, mitä palveluja he sitoutuvat tilaamaan. AVMS-direktiivin toteuttamismalleja koskeva keskustelu ei myöskään saisi rajoittua vain draamasarjoihin ja elokuviin, sillä viihdeohjelmilla ja muilla non-scripted-genreillä on suuri taloudellinen merkitys sekä tuotantoyhtiöille että ohjelmia tilaaville televisioyhtiöille ja tilausvideopalveluille.

4.1.2 Av-alan osaamispula

“It’s just a serious issue.”

Av-alan osaamispulasta on viime vuosina keskusteltu paljon. Business Finlandin vuonna 2021 julkaisemassa selvityksessä (Vermilä & Keinonen 2021) kartoitettiin osaamispulan syitä ja piirteitä sekä esiteltiin ehdotuksia osaamisen kehittämiseksi. Osaamispula nousi myös tämän selvityksen haastatteluissa esiin keskeisenä – joidenkin haastateltavien mukaan jopa ainoana – tekijänä, joka tällä hetkellä estää alan kasvua.

Jos av-tuotantojen kysyntä lisääntyy nopeasti maksuvelvoitteen käyttöönoton takia, kysyntään ei välttämättä pystytä vastaamaan. Erään haastateltavan mukaan alalla ei olla niinkään huolissaan tärkeimpien luovien talenttien, kuten käsikirjoittajien, ohjaajien ja tuottajien määrästä. Sen sijaan suorittavien tehtävien kohdalla törmätään tulevaisuudessa työvoimapulaan, mikäli alan koulutusta ei pystytä kehittämään nykyisiä tarpeita vastaavaksi. Business Finlandin selvityksessä keskeiseksi kehittämisen kohteeksi havaittiin kuitenkin liiketoiminnallinen osaaminen sekä tuotannon eri osastojen esimiesten johtamis- ja projektinhallintataidot. Työnjohdollisten tehtävien osalta kriittisin pula on ammattitaitoisista tuottajista, linjatuottajista, tuotantopäälliköistä ja kuvauspäälliköistä (Vermilä & Keinonen 2021, 19–20).

Haastatteluissa nousi esiin myös huoli siitä, että koulutusorganisaatiot kulkevat kovin eri tahdissa työelämän kanssa. Ongelmana on, että monet oppilaitokset Suomessa toimivat melko kaukana alasta: opetushenkilökunnalla ei ole ajantasaista työelämän tuntemusta, jolloin opetus ei vastaa tämän päivän tarpeisiin. Erityisesti tarvittaisiin lisää osaamista syventävää ja modernisoivaa koulutusta. Kansainvälisten tuotantojen osaamisvaatimuksiin vastaaminen edellyttää, että alan koulutusta kehitetään työelämän muuttuvia vaatimuksia vastaavaksi esimerkiksi kansainvälisen vaihdon avulla. Erilaiset jatko- ja täydennyskoulutuksen muodot sekä muut lyhyet ja täsmälliset koulutukset voisivat haastateltavien mukaan vastata nopeastikin osaamispulaan.

Kyse ei ole vain suomalaisesta ongelmasta, vaan osaamispulaa on nähtävissä myös muissa maissa, joissa tuotantojen kysyntä on kasvanut orgaanisesti. Esimerkiksi Tanskassa on vaikea löytää tuotantoihin ammattitaitoisia tekijöitä, ja alalla on pulaa sekä teknisestä henkilökunnasta että esimerkiksi näyttelijöistä. Tällä hetkellä Suomesta menetetään av-alan työntekijöitä myös naapurimaihin. Esimerkiksi Ruotsista lähtee ammattilaisia Isoon-Britanniaan, ja ruotsalaisiin tuotantoihin etsitään tekijöitä Suomesta. Toisaalta Virosta tulee alan ammattilaisia suomalaisiin tuotantoihin. Suomalaiset tekijät saavat ulkomailla kokemusta kansainvälisistä tuotannoista, mutta eivät välttämättä tuo osaamistaan Suomeen, vaan jatkavat uraansa suuremmissa kansainvälisissä hankkeissa.

Kansainväliset tilausvideopalvelut tunnistavat haasteen ja ovat halukkaita kontribuoimaan osaamispulaan paikallisella tasolla esimerkiksi kehittämällä erilaisia hankkeita, joiden avulla alan koulutusta ja esimerkiksi harjoittelupaikkoja voidaan lisätä. Kansainvälisten tuotantojen tekeminen Suomessa kerryttää vähitellen osaamista ja lisää alan houkuttelevuutta. Ammattitaitoisten tekijöiden määrää ei kuitenkaan voida kasvattaa hetkessä.

Työntekijäpulaan kytkeytyvät myös tilaajien diversiteettivaatimukset: Suomesta sarjan tilaava kansainvälinen tilausohjelmapalvelu saattaa esimerkiksi vaatia, että sekä kameran edessä että takana työskentelevistä henkilöistä joka viides on vähemmistön edustaja. Suomesta on vaikea löytää esimerkiksi eri etnisyyksien edustajia, jotka olisivat saaneet av-alan koulutuksen Suomessa (ks. myös Keinonen & Vermilä 2022, 22). Tilaajien diversiteettivaatimukset tulevatkin olemaan vakava haaste alalle tulevaisuudessa.

Osaamispulan ratkaisuja pohdittaessa tulisi pystyä ennakoimaan alan kehitystä. Olisi tärkeää huolehtia siitä, että osaajia saadaan jatkossa lisää vastaamaan työvoiman tarpeeseen. Alalle ei kuitenkaan kannata kouluttaa ihmisiä, jos näyttää siltä, ettei heille pystytä tulevaisuudessa tarjoamaan töitä. On mahdollista, että kotimaisen sisällöntuotannon kysynnän huippu on jo nähty eikä osaamispula enää muodostu ongelmaksi. Toisaalta haastatteluissa arveltiin, että maksuvelvoitteen käyttöönoton tuoma mahdollinen kysynnän kasvu tapahtuisi vähitellen, jolloin alalle ehdittäisiin kouluttaa lisää ihmisiä.

4.1.3 Immateriaalioikeuksien omistajuus

”Kuka omistaa ne tuotteet? Se on mun mielestä kriittisin kysymys tässä.”

Usean haastateltavan mielestä kaikkein kriittisin av-alan kehitykseen liittyvä kysymys koskee tuotantojen immateriaalioikeuksia. Kestävän liiketoiminnan kehittäminen edellyttää kansainvälisiä tulovirtoja, joita ei voi syntyä, ellei sisältöjen IP säily joko kokonaan tai osittain kotimaisessa omistuksessa.

Erään haastateltavan skenaariossa Suomi voisi päätyä tuotantopalveluja tarjoavaksi maaksi, jossa tehdään ainoastaan osia tuotannoista ikään kuin alihankintana. Toisen haastateltavan esittämässä uhkakuvassa kotimaiset tuotantoyhtiöt tuottavat kehittämiään sisältöjä kansainvälisille tilausohjelmapalveluille, jotka samalla saavat kaikki oikeudet sisältöjen hyödyntämiseen. Pahimmassa tapauksessa tuotannon budjetti ylittyy, ja tuotantoyhtiö joutuu paikkaamaan vajeen, mutta ei saa esimerkiksi tuotannon esitysoikeuksien myynnistä lainkaan tuloja. Näiltä tulevaisuudennäkymiltä voidaan välttyä ainoastaan huolehtimalla siitä, että suomalaiset tuotantoyhtiöt omistavat kehittämiensä sisältöjen IP-oikeudet.

Sarjan tuottaminen suurelle kansainväliselle tilausohjelmapalvelulle voi näyttää houkuttelevalta sopimukselta ja tuottaa sekä tuotantoyhtiölle että koko Suomen av-alalle mainetta mutta olla samaan aikaan taloudellisesti kannattamatonta. Kansainvälisillä av-markkinoilla on viime vuosina yleistynyt buyout-sopimus, jossa tuotantoyhtiö pyrkii ostamaan tuotantoon osallistuneilta luovan työn tekijöiltä kaikki oikeudet heidän työnsä hyödyntämiseen, jotta se voi vastaavasti luovuttaa kaikki tuotantoon liittyvät immateriaalioikeudet edelleen tuotannon tilaajalle. Erityisesti kansainvälisille markkinoille tähtäävien sisältöjen kohdalla tuotantoyhtiön on helpompi ostaa kaikki oikeudet saman tien ja maksaa niistä huomattava summa kuin neuvotella tekijöiden kanssa jälkikäteen. Myös kotimaiset televisioyhtiöt tekevät mielellään buyoutin kaltaisia sopimuksia, ja raja lisensoinnin ja investoinnin välillä on joskus häilyvä. Tuotantoyhtiöille pienetkin formaattien ja valmiiden sisältöjen myynnistä saatavat tulot ovat tärkeitä, sillä tuotantoyhtiöiden liikevaihto on huomattavasti pienempää kuin televisioyhtiöiden.

Kotimaisten sisältöjen kehitystyöhön ohjattu rahoitus auttaisiikin lisäämään uusien kotimaisten sisältöjen määrää ja niiden kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Tällä puolestaan voi olla kauaskantoisia positiivisia taloudellisia seurauksia.

4.2 Suomen av-markkina kansainvälisessä vertailussa

“Finland stands out from the crowd”

Yhtenä selvityksen tavoitteena oli arvioida, miten maksuvelvoitteen eri toteuttamisvaihtoehdot vaikuttaisivat Suomen kilpailukykyyn suhteessa muihin maihin. Muita Pohjoismaita pidetään usein lähimpänä vertailukohtana Suomelle. Suorien vertailujen tekeminen on kuitenkin hankalaa, sillä suomalainen av-markkina eroaa merkittävästi tavoilla muiden Pohjoismaiden markkinoista.

Suomalainen tuotantokulttuuri on viime vuosina ottanut valtavia harppauksia eteenpäin. Erityisesti laadun suhteen on tapahtunut eri genreissä kehitystä. Kotimainen av-tuotanto ei kuitenkaan ole vielä läheskään samalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa. Ruotsi ja Norja ovat viime vuosina tuottaneet useita draamasarjoja, joista on tullut kansainvälisiä jättimeenestyksiä (esim. *Silta* ja *Skam*). Suomessa tällaista läpimurtoa odotellaan edelleen. Vaikka esimerkiksi *Muumit*-animaatiota on muutaman vuoden aikana esitetty jo 70 maassa ja yli 30 kielellä, se ei kuitenkaan ole tehnyt Suomesta kansainvälisesti tunnettua ja tunnustettua tuotantomaata.

Tuotantobudjetit ovat Suomessa yleisesti pienempiä kuin muissa Pohjoismaissa. Tämä näkyy myös tuotantoyhtiöiden organisaatorakenteessa: esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa useissa tuotantoyhtiöissä on omat useita ihmisiä työllistävät kehitysosastonsa

non-scripted-ohjelmille. Suomessa uusia sisältöjä ideoidaan muiden töiden ohessa, jolloin kehitystyö on luonnollisesti haastavaa. Myös mentaliteetissa on eroja: Ruotsissa ei yleensä ole tavoitteena tehdä parasta ruotsalaista sisältöä vaan pyrkiä erottautumaan globaaleilla markkinoilla.

Suomalaisten tuotantojen takamatka suhteessa muihin pohjoismaisiin sisältöihin heikentää myös mahdollisuuksia hyödyntää sisältöjen pitkää häntää. Jos tuotantoyhtiöllä on ”varastossa” sisältöjä, joiden lisenssit ovat umpeutuneet ja joita on mahdollista myydä, ne voisivat tuottaa yhtiölle voittoa vielä pitkään ensiesityksensä jälkeen. Tuotantojen tekninen laatu ja tarinankerronta eivät kuitenkaan ole Suomessa kovin montaa vuotta olleet kansainvälistä tasoa, koska tuotantoja on tehty pienillä budjeteilla. Kotimaisten tuotantoyhtiöiden vanhojen tuotantojen myyntiarvo ei siten ole vastaava kuin useilla naapurimaissa toimivilla tuotantoyhtiöillä.

Suomalaisten av-markkinoiden rakenne poikkeaa niin ikään naapurimaiden markkinoista. Haastateltavien mukaan lineaaristen maksuttomien televisiokanavien määrä on Suomessa suurempi kuin missään samaa kokoluokkaa edustavassa naapurimaassa. Kieli tuottaa niin ikään omat haasteensa: kansainvälisten tilausohjelmanpalvelujen investoinnit Suomeen eivät todennäköisesti tule kasvamaan samalle tasolle kuin paikallisten tilaajien, koska suomenkielisiä sisältöjä on edelleen vaikea viedä muualle maailmaan. Tilausohjelmanpalvelujen Suomeen tekemät investoinnit tuottavat mahdollisesti voittoa ainoastaan Suomessa. Kansainvälisten tilausohjelmanpalvelujen strategiat Suomen suhteen eroavat kuitenkin toisistaan. Siinä missä suomenkielisten sisältöjen myyminen nähdään yhdessä palvelussa haastavaksi, toisessa investoidaan kaikkien Pohjoismaiden sisältöihin yhtä paljon kielestä ja asukasmäärästä riippumatta.

Maksuvelvoitteen käyttöönottoa pohdittaessa on huomioitava myös muiden maiden ratkaisut. Jos pienellä markkina-alueella olisi mahdollista saada lisää rahaa kansalliseen av-tuotantoon, tulisi se haastateltavien mukaan ottaa vastaan. Jos muissa vastaavissa maissa otetaan maksuvelvoite käyttöön, tulisi sen käyttöönottoa harkita vakavasti myös Suomessa. Muussa tapauksessa riskinä on, että Suomi jää maaksi, jonka tuotantoihin ei ole pakko investoida.

4.3 Ei minkäänlaista velvoitetta, nykytilan säilyttäminen

Haastatteluaineiston analyysin tuloksia toteuttamismalli nollan eli nykytilan säilyttämisen suhteen tarkastellaan kolmen aineistosta nousseen teeman kautta. Teemat keskittyvät tilausohjelmanpalvelujen tämänhetkisiin investointeihin sekä toteuttamismallin mahdollisiin hyötyihin ja haittoihin.

4.3.1 Tilausohjelmapalvelujen tämänhetkiset investoinnit

”Kaikki ei lähde samalta viivalta”

Kuten luvussa kaksi todettiin, tilausohjelmapalvelujen tämänhetkiset investoinnit suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin vaihtelevat suuresti. Kotimaiset toimijat tilaavat vuosittain merkittävän määrän uusia sarjoja ja toimivat osarahoittajina elokuvissa. Lisäksi ne ostavat vanhojen sisältöjen esitysoikeuksia. Yleisradion, MTV:n ja Sanoman tilaukset pitävät käytännössä suomalaista tuotantoyhtiökenttää pystyssä. Jos joku näistä vähentäisi merkittävästi hankintojaan, osa tuotantoyhtiöistä joutuisi huomattaviin taloudellisiin vaikeuksiin.

Lisäksi Elisa Viihteellä on keskeinen rooli erityisesti draamasarjojen tilaajana. Elisa Viihteelle kotimaiset alkuperäissarjat ovat tärkeä myynnin edistäjä, sillä kuluttajat tilaavat palvelun usein nimenomaan näiden sarjojen takia. Elisa Viihteen kanssa yhteistä tilausvideopalvelua Suomessa tarjoavalle Viaplaylle suomalaiset originaalit ovat niin ikään tärkeitä, jopa ”olemassaolon mandaatti” Suomen markkinoilla.

Myös tätä selvitystä varten haastatellut kansainvälisten tilausohjelmapalvelujen edustajat korostivat paikallisiin sisältöihin investoimisen merkitystä, vaikka niiden strategiat käytännössä poikkeavat huomattavasti toisistaan. Netflix on toiminut Suomessa vuodesta 2012 asti, ja lisensoinut tänä aikana kymmeniä kotimaisia sisältöjä palveluunsa. Ensimmäinen Suomessa tuotettu Netflix Original -sarja Dance Brothers valmistuu kuitenkin vasta ensi vuonna yhteistyössä Ylen kanssa. Sarjojen ja elokuvien tilaamisen sijaan Netflix on sijoittanut suomalaiseen peliteollisuuteen ostamalla Next Games -peliyhtiön ja ilmoittamalla avaavansa Helsinkiin oman pelikehitysstudion (About.netflix.com 2022).

Amazon Prime Videon suomenkielinen palvelu avattiin vuonna 2021, mutta yhtiö korostaa investoivansa jo nyt suomalaisiin sisältöihin. Investointeja perustellaan sillä, että Amazon haluaa osallistua kunkin maan mediamaisen luomiseen, vaikuttaa paikalliseen av-teollisuuteen sekä kertoa asiakkailleen tarinoita ihmisistä ja paikoista, jotka ovat heille tuttuja. Amazonin mukaan paikallisilla sisällöillä on merkittävää markkinointiarvoa. Keskeistä on asiakkaiden palvelu: jos suomalaiset tilaajat haluavat suomalaista sisältöä, Amazon haluaa tarjota sitä heille.

Näistä lausunnoista huolimatta kansainvälisten tilausohjelmapalvelujen tämänhetkiset investoinnit Suomeen ovat erittäin matalalla tasolla verrattuna esimerkiksi Ruotsiin, Norjaan tai Tanskaan. Investointeja ohjaavat ennen kaikkea kunkin yhtiön kilpailustrategiat. Suomalaiset sisällöt eivät ole vielä menestyneet maailmalla siinä määrin, että ne voisivat toimia kilpailuvalttina kansainvälisille tilausohjelmapalveluille. Viime aikoina suomalaisiin sisältöihin kohdistuvat investoinnit ovat kuitenkin vähitellen kasvaneet, mihin voivat

yhtenä syynä olla tilausohjelmapalvelujen sisältöstrategiat mutta myös Nordic Noir -trendistä vähitellen versova orgaaninen kiinnostus suomalaisia sisältöjä kohtaan.

Sisältöjen suosiota määrittävät myös ne mittarit, joilla suosiota mitataan. Mittarit puolestaan ohjaavat yhtiöiden strategioita Suomessa ja muualla. Esimerkiksi Netflix on lopettanut animaationsarjojen tilaamisen, koska ne eivät menesty Netflixin käyttämillä mittareilla. Animaatiolle on tyypillistä, että jaksojen katsominen jakautuu pitkälle aikavälille. Kokonaiskatsosaluvut voivat ajan mittaan muodostua korkeiksi, kun lapset katsovat jaksoja useaan kertaan sekä yksin että yhdessä muun perheen kanssa. Netflixille merkityksellistä on kuitenkin se, katsotaanko koko sarja viikon kuluessa.

4.3.2 Nykytilan säilyttämisen mahdolliset hyödyt

“What makes the country the most attractive is organic investment”

Selvitystä varten haastateltujen kansainvälisten tilausvideopalvelujen edustajien kanta maksuvelvoitteen käyttöönottoon oli selkeä: heidän näkökulmastaan toimivin toteuttamisvaihtoehto olisi nykytilan säilyttäminen eli malli, jossa minkäänlaista maksuvelvoitetta ei oteta käyttöön.

Pohjoismaiset tilausohjelmapalvelujen markkinat ovat tällä hetkellä erittäin kilpailtuja. Monelle toimijalle paikallisiin sisältöihin investoiminen on keskeinen tapa tavoittaa mahdollisten tilaajien huomio. Investointivelvoite ja rahastomaksu näyttäytyvät näille palveluille ylimääräisinä kuormituksina. Investointien sääteleminen lainsäädännöllä ei siten välttämättä motivoi palveluja lisäämään investointejaan. Nykytilan säilyttäminen ja orgaaninen investointi jättäisivät myös eniten tilaa sisällölliselle diversiteetille.

Tilausohjelmapalvelut näkevät houkuttelevina markkinoina sellaiset alueet, joilla ne voivat investoida orgaanisesti paikallisiin sisältöihin. Myös tuotantokannustimen kaltaiset insentiivit tukevat erittäin hyvin palvelujen investointeja paikallisiin sisältöihin. Maksuvelvoitteen käyttöönotosta pidättäytyvä maa saattaa näyttäytyä palveluille houkuttelevana tuotantopaikkana verrattuna niihin naapurimaihin, joissa maksuvelvoite on käytössä. Esimerkiksi Netflixin näkökulmasta nykytilan säilyttäminen vahvistaisi Suomen av-markkinoiden houkuttelevuutta muihin Pohjoismaihin verrattuna. Viaplaylle yhteistyö Elisan kanssa on tarjonnut turvallisen tavan tulla Suomen markkinoille ja katsoa, miten heidän tarjontansa menestyy kilpailussa. Mikäli maksuvelvoitteita ei oteta käyttöön, on Viaplayn kaltaisten toimijoiden helpompi tulla Suomeen tai laajentaa toimintaansa täällä, kun taas investointivelvoite tai rahastomaksu pakottaisivat toimijat pohtimaan laajentumisaikeitaan tarkemmin.

Tilausohjelmopalvelujen näkökulmasta orgaanisen investoinnin ja lainsäädännön velvoittaman investoinnin välillä on merkittävä ero. Investointivelvoitteelle ei ensinnäkään nähdä tarvetta, jos kyseinen palvelu jo investoi paikallisiin sisältöihin. Toiseksi orgaanisesti syntyvä investointi on huomattavasti houkuttelevampi vaihtoehto kuin viiden prosentin investointivelvoite, koska jälkimmäiseen vaihtoehtoon liittyy aina investointeja määritteleviä ehtoja.

Myös osa kotimaisista tilaajista ja tuotantoyhtiöistä pitää orgaanisia investointeja parempana vaihtoehtona kuin maksuvelvoitteita. Av-alan kannalta on parasta että Suomesta tilataan sisältöjä siksi, että niitä kannattaa tilata, eikä siksi, että palvelut pakotetaan tilaamaan niitä. Tällä hetkellä av-ala Suomessa myös voi hyvin ja on merkittävä työllistäjä. Ylimääräinen byrokratia vaikeuttaisi tilaajien liiketoimintaa ja lisäisi taloudellisia paineita. Kotimaisille tilausohjelmopalveluille nykytilan säilyttäminen voisi myös olla paras keino pärjätä kilpailussa kansainvälisiä mediajättejä vastaan. Kotimaiset palvelut investoivat jo nyt huomattavia summia suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin, ja tässä toteuttamisvaihtoehdossa ne pystyvät erottumaan nykyisillä sisältöprofiileillaan kansainvälisistä kilpailijoista.

4.3.3 Nykytilan säilyttämisen mahdolliset haitat

“Se tarkoittaa eräänlaista vapaamatkustajaongelmaa”

Haastateltavat argumentoivat nykytilan säilyttämistä vastaan osin samoin perustein kuin osa haastateltavista puolusti sitä. Uhkakuvaksi nähtiin tilanne, jossa suomalaisten tilausohjelmopalveluihin käyttämät rahat valuvat kansainvälisten suoratoistopalvelujen kautta sellaisten maiden av-tuotantoon, joissa maksuvelvoite on otettu käyttöön. Maksuvelvoitteen käyttöönotto nähtiin näissä argumenteissa nimenomaan keinoksi kanavoida suomalaisten kuluttamaa rahaa takaisin Suomeen.

Haastateltavien mukaan esimerkiksi Netflix ei tällä hetkellä investoi merkittävästi suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin, koska sen tilaajamäärä Suomessa on muutenkin korkealla tasolla. Ei voida myöskään pitää varmana, että kansainvälisten tilausohjelmopalvelujen orgaaniset investoinnit suomalaisiin tuotantoihin kasvaisivat tulevaisuudessa. Kansainväliset tilausohjelmopalvelut näyttäytyvät tästä näkökulmasta “vapaamatkustajina”, jotka eivät osallistu kotimaisen av-alan kehittämiseen eivätkä maksa veroja Suomeen.

Mikäli Suomi ei ottaisi minkäänlaista maksuvelvoitetta käyttöön ja muut Euroopan maat samaan aikaan ottaisivat, menetettäisiin merkittävä mahdollisuus kotimaisen av-alan kasvattamiseen. Nykytilan säilyttämisen myötä av-alalta jäisi saamatta merkittävä määrä rahaa. Tämä heikentäisi merkittävästi alan kilpailukykyä. Kansainvälisille

tilausohjelmapalveluille Suomi näyttäytyisi tässä tilanteessa turvasatamana, jossa palvelut voivat halutessaan investoida muutamiin paikallisiin tuotantoihin mutta yhtä hyvin olla myös investoimatta. Mikäli kansainvälisille tilaajille myytyjen tuotantojen IP-oikeudet luovutetaan lisäksi pysyvästi tilaajille, ei suomalaisilla tuotantoyhtiöillä ole myöskään mahdollisuutta hyödyntää sisältöjen pitkää häntää.

4.4 Suora investointivelvoite

Suoran investointivelvoitteen osalta haastatteluaineiston analyysin tuloksia tarkastellaan neljän teeman kautta: toteuttamismallin mahdolliset hyödyt, mallin mahdolliset haitat, investointien osuus tilausohjelmapalvelujen Suomessa saamista tuotoista sekä suoran investoinnin määritelmä. Toteuttamismalli herätti selkeitä kannanottoja sekä puolesta että vastaan. Suora investointivelvoite nähtiin esimerkiksi parhaaksi tavaksi kohdentaa investointeja paikallisiin tuotantoihin ja stimuloida alaa, sillä velvoitteen avulla voitaisiin kasvattaa tuotantojen määrää ja tuotantobudjetteja. Suoran investointivelvoitteen käyttöönotto toimisi myös nopeana väylänä saada jonkinlainen maksuvelvoite Suomessa käyttöön. Sen sijaan osaamispulaa suoran investointivelvoitteen ei nähdä helpottavan.

Myös tämän toteuttamismallin kohdalla todettiin, että maksuvelvoitteen käyttöönotosta päätettäessä tulisi käydä keskustelua siitä, mitä spesifiä haastetta velvoitteella halutaan ratkaista.

4.4.1 Suoran investointivelvoitteen mahdolliset hyödyt

“The whole purpose is to ensure investments in local content”

Suoraan investointivelvoitteeseen on aiheesta käydyissä keskusteluissa yleisesti liitetty ajatus siitä, että velvoite lisäisi kotimaisten tuotantojen määrää ja toisi siten alalle kasvua. Haastatteluissa tätä vaikutusta ei juurikaan eksplikoitu. Tästä huolimatta monet haastatteluissa esiin nousseista suoran investointivelvoitteen hyödyistä liittyivät tuotantojen määrän kasvuun.

Suoraa investointivelvoitetta puoltavien haastateltavien mukaan markkinaehtoinen toiminta tukisi parhaalla tavalla tuotantojen laatua ja kilpailukykyä. Suora investointivelvoite nähtiin tehokkaimpana tapana stimuloida kotimaista av-alaa: se lisäisi paikallista tuotantoa ja edistäisi tuotantojen diversiteettiä ja laatua. Tuotantojen määrän mahdollinen kasvu kasvattaisi myös suomalaisten tekijöiden ammattitaitoa ja kehittäisi tuotantotapoja. Samalla tietoisuus suomalaisesta tekemisestä maailmalla kasvaa, sillä kansainvälisten

tilausohjelmapalvelujen tilaamat suomalaiset tuotannot saavat automaattisesti myös kansainvälistä näkyvyyttä.

Itsestään selvä hyöty mallissa olisi se, että osa kansainvälisten tilausohjelmapalvelujen tuotoista ohjautuisi suoraan takaisin kotimaiseen av-tuotantoon. Tällä hetkellä kotimaisia sisältöjä tuotetaan mittavia määriä markkinaehtoisesti, joten suora investointivelvoite olisi haastateltavien mukaan jatkossa paras tapa turvata kotimaisten sisältöjen merkittävä osuus tilausohjelmapalvelujen katalogeista. Koska kotimaiset tilausohjelmapalvelut täyttävät jo investointivelvoitteen vaatimukset, toteuttamismalli nähtiin keinona suosia olemassa olevia paikallisia toimijoita: kaupallinen televisiotoiminta on Suomessa ollut jo vuosien ajan tappiollista, eikä sitä siten tulisi rasittaa uusilla velvoitteilla. Suoran investointivelvoitteen vaikutukset kohdistuisivatkin haastateltavien mukaan ennen kaikkea kansainvälisiin toimijoihin. Näin velvoitteen nähtiin vievän kotimaista av-alaa eteenpäin. Suoran investointivelvoitteen tasoa ei kuitenkaan saisi asettaa niin korkeaksi, että se vähentäisi merkittävästi kansainvälisten tilausohjelmapalveluiden tuottoa ja säilyttäisi ne siten pois markkinoilta.

Näkemykset siitä, mitä tahoja suora investointivelvoite hyödyttäisi eniten, jakautuivat kahtia. Osa haastateltavista näki, että investoinnit jakautuisivat tasaisesti suurille ja pienille tuotantoyhtiöille ja velvoite koituisi kaikkien alan toimijoiden hyödyksi. Tuotantoyhtiöiden määrä ja alan työllistyvyys kasvaisivat erityisesti siinä tapauksessa, että Suomessa kehitettyjen sisältöjen oikeudet säilyisivät kotimaisessa omistuksessa. Osa haastatelluista näki mallin johtavan siihen, että keskeiset tuotantokentän toimijat vahvistuvat entisestään.

Toteuttamismallin keskeisiksi eduiksi nähtiin myös sen läpinäkyvyys, joustavuus ja selkeys. Tuotantoyhtiöiden näkökulmasta tilausprosessi on läpinäkyvä, kun tilausohjelmapalvelut voivat ilman ulkopuolista sääntelyä päättää, millaisia sisältöjä ne tilaavat. Tilaaajat puolestaan arvostavat toteuttamisvaihtoehtoon liittyvää vapautta ja joustavuutta: sisältöjen valintaan liittyvän päätäntävällän säilyttäminen on monille kansainvälisille tilausohjelmapalveluille avain menestykseen pohjoismaisilla markkinoilla. Rahastomalliin verrattuna suorat investoinnit ovat lisäksi suoraviivaisia eivätkä edellytä julkisiin tukiin liittyvää pohdintaa siitä, millaisin ehdoin tukea jaetaan ja miten sen tavoitteet määritellään.

Tilanteessa, jossa suora investointivelvoite olisi käytössä muissa Pohjoismaissa, Suomen jättäytyminen järjestelmän ulkopuolelle olisi vakava kilpailuhaitta. Vastaava kehitys on nähty aiemmin tuotantokannustimien kohdalla: tuotannot ohjautuvat niihin maihin, joissa kannustinjärjestelmä on käytössä.

4.4.2 Suoran investointivelvoitteen mahdolliset haitat

”Meillä on edessämme maailma, jossa meillä on Yleisradio ja Netflix.”

Suoran investointivelvoitteen mahdollisia negatiivisia vaikutuksia ja toteuttamismalliin liittyviä haasteita pohdittaessa useimpien haastateltavien lähtökohtana oli niin ikään oletus siitä, että malli kasvattaisi suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin kohdistuvia investointeja.

Keskeisenä suoran investointivelvoitteen vaikutuksena nähtiin se, että kilpailu kotimaisen sisällön markkinoilla kasvaisi. Suomalaiset tuotannot ovat tällä hetkellä tärkeä erottautumistekijä kotimaisille tilausohjelmalveluille ja televisioyhtiöille. Toteuttamismalli tarkoittaisi sitä, että ylikansalliset mediajätit pakotettaisiin kilpailemaan kotimaisten suoratoistopalvelujen ja lineaarikanavien kanssa sekä suomalaisista sisällöistä että suomalaisista katsojista. Oliver & Ohlbaum Associates Ltd:n raportin (2022) mukaan perinteiset televisioyhtiöt ja tilausmaksulliset videopalvelut täydentävät toisiaan sekä sisältöihin tehtyjen investointien että katsojien palvelemisen suhteen. Investointivelvoitteen käyttöönotto saattaisi johtaa palveluiden tarjoamien sisältöjen yhdenmukaistumiseen, jolloin se muuttaisi vallitsevaa kilpailutilannetta (Chapsal & Frot 2020, 4).

Tällä hetkellä Netflix ja muut kansainväliset tilausohjelmalvelut vievät silmäpareja kotimaisilta televisioyhtiöiltä ja heikentävät kotimaisiin sisältöihin investoivien TV-toimijoiden asemaa. Haastateltavien mukaan tilanne vaikeutuisi entisestään, jos tilausohjelmalvelut veloitettaisiin jakamaan ”sitä pientä kakkua, jolla kotimaiset TV-toimijat yrittävät pysyä hengissä”. Suora investointivelvoite saattaisi vuoden tai kahden ajan kasvattaa kotimaisiin tuotantoihin käytettävää rahamäärää, mutta erään haastateltavan maalaaman uhkaku- van mukaan kotimaiset kaupalliset televisiotoimijat alkaisivat sen jälkeen vetäytyä markkinoilta, jolloin jäljelle jäisivät vain Yleisradio ja Netflix. Investointivelvoite voisi siis johtaa tilanteeseen, jossa muutama toimija kasvaisi kilpailijoidensa kustannuksella poikkeuksellisen voimakkaiksi (Chapsal & Frot 2020, 21). Tuotantoyhtiöiden osalta markkinoiden keskittyminen ei noussut haastatteluissa esille.

Kuten edellä on todettu, tilausohjelmalvelujen strategiat poikkeavat merkittävästi toisistaan. Perinteisten, lineaarisiin televisiokanaviin panostavien yhtiöiden lisäksi markkinoilla on erilaisia monialaisia toimijoita sekä globaaleja VOD-alustoja kattavine sisältöineen. Erään haastateltavan mukaan ”on absurdi ajatus”, että kaikki veloitettaisiin investoimaan samalla tavalla samoihin sisältöihin. Mikäli investointivelvoitetta ei soviteta erilaisten toimijoiden tarpeisiin, on vaarana, että pienemmät paikalliset toimijat katoavat markkinoilta. Globaalit palvelut, joilla on suuren konsernin taloudellinen vakaus tukena, pystyvät säilyttämään asemansa markkinoilla. Toisaalta näille palveluille on tarjolla houkuttelevia markkinanäkymiä myös Aasiassa, Latinalaisessa Amerikassa ja USA:ssa, joissa vastaavia velvoitteita ei ole.

Kuten luvussa kaksi todettiin, suoran investointivelvoitteen kontrollointi on hankalaa. Miten tilausohjelmalvelujen tulisi esimerkiksi raportoida, millaisia summia ne investoivat vuosittain suomalaisiin tuotantoihin? AVMS-direktiivin kulttuuristen tavoitteiden toteuttaminen on vaikeaa, jos velvoitetta kierretään erilaisten ”porsaanreikien” avulla. Pahimmissa uhkakuvissa suurimmat tilausohjelmalvelut perustaisivat Suomeen omia tuotantoyhtiöitä, joilta ne ostaisivat sisältöjä ja varmistaisivat samalla niiden oikeuksien omistajuuden itselleen. Tilausmaksujen palveluille tuottama raha kiertäisi tällöin konsernin sisällä, eikä ohjautuisi kotimaisen av-alan tukemiseen.

Haastatteluissa nousi esiin myös huoli siitä, että suorien investointien myötä raha voisi siirtyä kansainväliseltä mediajätiltä toiselle eli tilausohjelmalvelulta monikansalliselle tuotantoyhtiölle. Kansainvälinen tilausohjelmalvelu saattaisi myös täyttää useamman vuoden investointivelvoitensa yhdellä suurella tuotannolla. Esimerkiksi Disney+:n velvoite voisi täytyä yhdellä 20 miljoonaa euroa maksavalla monikautisella animaationsarjalla, jolloin yhtiön tilausmaksutuotoista Suomeen saatava hyöty kohdistuisi vain yhdelle yksittäiselle tuotantoyhtiölle. Synkimmissä skenaarioissa tämä tuotantoyhtiö olisi Disneyn tai jonkin muun monikansallisen mediakonsernin omistama.

Viime vuosina suomalainen av-tuotanto on ottanut muiden Pohjoismaiden etumatkaa kiinni: budjetit ovat kasvaneet, kotimaisiin tuotantoihin on saatu huomattavia summia kansainvälistä markkinaehtoista rahoitusta ja tuotantoja myydään kansainvälisille markkinoille. Suoran investointivelvoitteen käyttöönotto näyttäytyy tässä tilanteessa valintana, joka heikentäisi suoraan Suomen av-alan kilpailukykyä suhteessa verrokkimaihin. Jos kasvu on hyvin volyymivetoista, on mahdollista, että sisältöjen laatu kärsii: tilausohjelmalvelut voisivat keskittyä laadukkaiden sisältöjen tarjoamisen sijaan investointivelvoitteen täyttämiseen. Jos kotimaisten tuotantojen laatu kärsii, myös niiden kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla heikkenee ja vientimahdollisuudet vähenevät.

Tuotantojen määrän kasvuun liittyy siis paitsi mahdollisuuksia myös riskejä. Nopea kasvu saattaa johtaa kustannusten nousuun, tuotantojen viivästymiseen ja resurssipulaan. Merkittävä lisäys investoinneissa saattaa aiheuttaa voimakkaan inflatorisen vaikutuksen, jolloin paikallisten tuotantojen hinnat nousevat mutta tuotantojen lukumäärä ei välttämättä kasva (Chapsal & Frot 2020, 4). Vastaavia vaikutuksia on ollut nähtävissä alueilla, jotka ovat kokeneet orgaanisen tuotantobuumin. Useat haastateltavat totesivat, että tuotantojen määrän kasvu merkitsisi todennäköisesti myös osaamispulan pahenemista, kun tilausohjelmalvelut pakotettaisiin tilaamaan tietty määrä tuotantoja. Tämä johtaisi ensinnäkin siihen, että tuotantoihin ei saada tarpeeksi ammattitaitoisia työntekijöitä. Toiseksi seurauksena saattaisi olla suomalaisen tuotannon laadun heikkeneminen, mikä puolestaan saattaisi karkottaa katsojia kotimaisten sisältöjen ääreltä.

Sisältöjen IP-oikeuksien omistajuuteen liittyvät kysymykset nousivat myös haastatteluissa esille. Kansainväliset tilausohjelmalvelut ostavat sisältöjä tilatessaan usein kaikki niihin liittyvät oikeudet hyvin pitkäksi tai rajoittamattomaksi ajaksi. Tällöin tulevaisuudessa kotimaisesta tuotannosta mahdollisesti saatava hyöty ei kohdistu Suomeen vaan oikeudet omistavalle kansainväliselle toimijalle. Tällaisissa tapauksissa tuotannon myyminen suoratoistopalvelulle ei aina ole pitkällä tähtäimellä kovin tuottoisaa. Jos samalla luovutetaan kaikki tuotantoon liittyvät oikeudet rajoittamattomaksi ajaksi, luovutaan samalla myös mahdollisuudesta saada tulevaisuudessa tuotannosta rahallista hyötyä. Esimerkiksi Netflixille yhden 6–7 miljoona euroa maksavan draamasarjan tilaaminen Suomesta ei ole merkittävä investointi, mutta kotimaiselle tuotantoyhtiölle kyse on tärkeästä hankkeesta, joka voi tuoda yhtiölle pitkäänkin tuloja, jos se saa pidettyä valtaosan IP-oikeuksista itsellään.

Yksi suoran investointivelvoitteen määrittelyyn liittyvä kysymys koskee yhteistuotantoja. Kovin tarkkarajainen määritelmä voisi rajata investointivelvoitteen piiristä pois useassa maassa ja usealla kielellä kuvattavia hankkeita, ja vähentää siten kansainvälisten yhteistuotantojen määrää Suomessa. Osa haastateltavista arvioi, että suurin vaikutus velvoitteen käyttöönotolla olisi todennäköisesti kotimaiselle draamatuotannolle. Tätä vaikutusta haastateltavat eivät tosin arvottaneet sen enempää positiiviseksi kuin negatiiviseksi vaikutukseksi.

Suora investointivelvoite ei tarjoa rahaston kaltaista työkalua tuotantojen sääntelyyn. Alan kehittämisen kannalta on keskeistä, että tuotannot sitoutuvat esimerkiksi tiettyihin vastuullisuustavoitteisiin, ympäristöarvoihin tai kulttuuriarvoihin. Velvoitteen käyttöönotolla saattaa olla myös ennakoinnattomia vaikutuksia. Kuten muualla nähdyt esimerkit osoittavat, maksuvelvoitteen käyttöönotto ei välttämättä johda paikallisten tuotantojen määrän kasvuun (Chapsal & Frot 2020, 11–12). Todelliset vaikutukset nähdään vasta, jos velvoite otetaan käyttöön.

4.4.3 Investointien osuus tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista

Muutamissa haastatteluissa pohdittiin myös toimeksiannossa esitettyjä kolmen, viiden ja kymmenen prosentin maksuosuuksia tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista. Useimmilla haastateltavilla ei ollut selkeää kantaa siihen, mille tasolle investointivelvoite tulisi asettaa. Kymmenen ja viiden prosentin velvoitteita pidettiin kuitenkin erittäin korkeina. Haastateltavat arvioivat investointivelvoitteen suuruutta sekä suhteessa investointien tuottamaan voittoon: korkea investointiprosentti edellyttäisi sisältöjen olevan erittäin tuottoisia. Tilausohjelmalvelujen liiketoiminnan täytyy olla kannattavaa myös maissa, joissa suora investointivelvoite otetaan käyttöön.

Haastateltavat vertasivat toimeksiannossa esitettyjä prosenttiosuuksia myös muiden EU-jäsenmaiden tasoon. Useimmissa pienissä tai keskisuurissa jäsenmaissa prosenttiosuus on spektrin alapäässä. Keskiarvo näissä maissa on 2–3 prosenttia. Belgiassa suora investointivelvoite kohdistuu 2,2 prosenttiin maassa saadusta tuotoista. Baltian maissa ja Slovakiassa liikutaan 1,5–3 prosentin välillä. Eräs haastateltava ehdotti Suomeen sopivaksi tasoksi 0,5–2 prosenttia. Suomessa mahdollisesti käyttöönotettavan investointivelvoitteen taso tulisikin haastateltavien mukaan suhteuttaa demografialtaan Suomea vastaavien maiden määrittelemiin prosenttiosuuksiin. Lisäksi huomautettiin, että suurin osa jäsenmaista ei ole ottanut minkäänlaista maksuvelvoitetta käyttöön.

4.4.4 Suoran investoinnin määritelmä

“What we hope to avoid is a system where you end up creating a ceiling for investment rather than a floor.”

Kysymys siitä, millaiset tuotannot määriteltäisiin toteuttamismallin mukaisiksi suoriksi investoinneiksi, innoitti haastateltavat pohtimaan asiaa laajasti eri näkökulmista. Määriteltäisiinkö esimerkiksi vanhojen tuotantojen esitysoikeuksien hankkiminen suoraksi investoinniksi? Useimmissa tapauksissa tuotantoyhtiöiden vanhojen sarjojen ja elokuvien esitysoikeuksien myynnistä saama tuotto on melko marginaalista. Myynti ei välttämättä ole edes kannattavaa, kun pieni tuotto jaetaan usealle tekijälle. Lisäksi tekniset haasteet voivat vaikeuttaa vanhojen sisältöjen myyntiä, sillä vanhojen sarjojen ja elokuvien remasterointi tuottaa sekin lisäkustannuksia. Useissa haastatteluissa suoran investoinnin määritelmäksi esitettiin, että investointi kohdistuu tuotteeseen, jota ei ole vielä olemassa ja joka sisältää siten aina tietyn riskin. Esitysoikeuksien ostaminen ei näin ollen olisi investointia vaan normaalia kaupankäyntiä.

Yhteistuotannot tulisi haastateltavien mukaan laskea suoriksi investoinneiksi. Kuten Johdannossa todettiin, scripted-sarjoissa ja elokuvissa rahoittajia on lähes aina enemmän kuin yksi. Non-scripted-sarjoissa sen sijaan on yleensä yksi tilaaja. Osatuottajien tai -rahoittajien panostus voi vaihdella merkittävästi – esimerkiksi 40 prosentin rahoitusosuus merkitsee jo huomattavaa panosta tuotantoon. Suoran investoinnin rajaksi voitaisiinkin määritellä tietty minimiosuus tuotannon rahoituksesta, jolloin tilausohjelmalvelujen ei olisi mahdollista ”shoppailla” tuotantoja viiden tai kymmenen prosentin rahoitusosuuksilla. Tuotantoyhtiön omistuspohja ei saisi haastateltavien mukaan määrittää sitä, onko kyseessä kotimainen tuotanto. Kriteerinä tulisi olla se, että hanke toteutetaan suomalaisen yhtiön nimissä ja se näkyy kyseisen yhtiön taseessa. Osa sarjasta voitaisiin kuvata ulkoilla, kuten tälläkin hetkellä tehdään.

Suuret tuotannot ovat yleensä monivuotisia projekteja, jotka eivät jakaudu tasaisesti eri vuosien taseisiin. Esimerkiksi elokuvatuotannosta aiheutuu kuluja sekä esituotannon, tuotannon että jälkituotannon aikana, mutta tuloja saadaan yleensä vasta kun elokuva julkaistaan. Elokuvayhtiöille onkin tyypillistä, että liiketoiminnan laajuus vaihtelee alan projektiluonteisuuden takia vuosittain (Valtakari & Nyman 2018, 19). Tämä vuosittainen vaihtelu tulisi huomioida sen määrittelyssä, mitkä tuotannot täyttävät suoraa investointivelvoitetta. Jos investoinnin määritelmä on kovin tarkkarajainen, se rohkaisee tilausohjelmalveluja viemään suuret monimuotoiset, monivuotiset ja monen maan yhteistyönä toteutettavat hankkeet muille alueille, koska ne eivät ehkä täytä täysimääräisesti investointivelvollisuutta. Suora investointivelvoite ei siis saisi muodostua tuotantoja estäväksi tekijäksi.

Tilausohjelmalvelujen edustajat toivoivat suoralta investointivelvoitteelta ennen kaikkea joustavuutta. Velvoitteessa tulisi huomioida aiemmat investoinnit kotimaisiin sisältöihin. Samaa mallia on ehdotettu käytettäväksi myös esimerkiksi Norjassa. Mallissa tarkasteltaisiin jo tehtyjä investointeja, ja velvoite tulisi käyttöön vain siinä tapauksessa, että tietty investointimäärä ei täyty. Investointivelvoitetta räätälöitäisiin siis yhtiökohtaisesti. Velvoitteen tulisi olla myös genren suhteen joustava niin, että tilausohjelmalvelut voisivat täyttää velvoitteen samalla kun ne tarjoavat sisältöjä, joita tilaajat haluavat nähdä. Tilausohjelmalvelujen mukaan investointeihin tulisi lisäksi sisällyttää sekä uudet investoinnit että vanhojen sisältöjen esitysoikeuksien hankkiminen ja yhteistuotannot sekä kaikki genret, formaatit ja sopimusmallit.

Haastatteluissa ehdotettiin myös sisältöjen oikeuksien omistajuuden kytkemistä suoriin investointeihin niin, että Suomessa saaduista tuotoista investointeihin käytettävä prosentti olisi alhainen, mutta sääntelyllä turvattaisiin sisältöjen IP-oikeuksien pysyminen Suomessa tai niiden palaaminen suomalaiseen omistukseen ostetun hyödyntämisaajan umpeuduttua. Näin sääntely saataisiin näyttämään houkuttelevalta tilausohjelmalvelujen näkökulmasta, ja ajan myötä prosenttia voitaisiin nostaa portaittain. Tällä hetkellä tilausohjelmalvelujen asemaa heikentävät useat tekijät, ja esimerkiksi Netflixin osakkeen arvo on laskenut huomattavasti. Lisäksi haastateltavat huomauttivat, että AVMS-direktiivin mukaan mediapalvelujen tarjoajia tulee kohdella tasapuolisesti. Velvoitteen tulisi siten koskea sekä lineaaristen että ei-lineaaristen audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoajia. Mitä lähempänä sääntely on toteuttamisvaihtoehtoa nolla, sitä parempi. Velvoitteen käyttöönotossa tulisi myös noudattaa useamman vuoden siirtymäaikaa.

Muutamissa maissa suoraan investointivelvoitteeseen on sisällytetty kiintiö tietyn kielisille ohjelmille. Velvoitetta voidaan kuitenkin kiertää dubbaamalla sarjoja. Toisaalla kiintiö taas on määritelty esitysaajan mukaan, jolloin tilausohjelmalvelut ostavat mahdollisimman edullista sisältöä, jolla voivat täyttää vaaditun minuuttimäärän. Suoran investointivelvoitteen määritelmän tulisikin olla kristallinkirkas, jotta hankinnat todella kohdistuisivat uusiin

kotimaisiin tuotantoihin eikä velvoitetta olisi mahdollista täyttää tavalla, joka ei vastaa sääntelyn henkeä.

4.5 Kansallinen rahasto

Kansalliseen rahastoon suoritettavasta, Suomessa saatujen tuottojen mukaan määräytyvästä maksusta, eli nk. rahastomallista keskusteltiin haastattelussa enemmän kuin muista toteuttamisvaihtoehdoista. Erityisesti av-alan tuottajien keskuudessa on pohdittu rahastomallia. Tämän toteuttamisvaihtoehdon teemoiksi nousivat haastatteluaineiston analyysin tuloksena mallin tavoitteet, mallin mahdolliset hyödyt, mallin mahdolliset haitat, rahastomaksun osuus tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista, kansallisen rahaston hallinnointi sekä rahastosta jaettavan tuen mahdolliset kriteerit.

4.5.1 Rahastomallin tavoitteet

”Onko se rangaistusmaksu vai halutaanko sillä saada jotain aikaseksi?”

Rahastomallin kohdalla keskusteltiin enemmän sääntelyn tavoitteista kuin muiden vaihtoehtojen yhteydessä. Kansallisen rahaston myöntämien avustusten kautta mallin mahdolliset vaikutukset voitaisiin kohdentaa tarkemmin tietyn av-alan haasteen ratkaisemiseen kuin muiden toteuttamisvaihtoehtojen kohdalla.

Haastatteluissa nähtiin, että AVMS-direktiivin yleinen tavoite eurooppalaisen kulttuurin säilyttämisestä amerikkalaistuvassa toimijamarkkinassa toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla rahastomallin kautta. Olennaisen tärkeää olisi kuitenkin määritellä, miten rahastosta jaetaan avustuksia ja mihin näillä avustuksilla pyritään. Näihin kysymyksiin vastaminen edellyttää, että alan kehityksen ”pullonkaulat” identifioidaan. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että maksuvelvoitteen tarkoitus ei ole kerätä ”yleistä av-kulttuuritukea”. Rahastomallin avulla tilausohjelmalvelujen Suomesta saamia tuottoja saataisiin kuitenkin suunnattua takaisin av-alan ja kotimaisten sisältöjen kehittämiseen, jolloin Suomessa voitaisiin tuottaa paremmin kansainvälisillä markkinoilla menestyviä sisältöjä.

Tähän liittyen yhdeksi rahastomallin mahdolliseksi tavoitteeksi nostettiin kotimaisen tuotekehityksen tukeminen. Muutamat haastateltavat painottivat, että kotimaisten sisältöjen oikeuksien säilyttäminen Suomessa on alan tulevaisuuden kannalta kaikkein kriittisin asia. Esimerkiksi tämänhetkisen käsikirjoituksiin kohdistuvan tuen ongelmana on, että sen avulla saatetaan tuottaa käsikirjoituksia, jotka eivät koskaan päädy tuotantoon. Tukimekanismi ei nimittäin voi määritellä sitä, millaisille käsikirjoituksille on kysyntää. Jos avustuksen turvin voitaisiin mahdollistaa tuotantojen oikeamääräinen rahoitus, tuotantoyhtiöiden

ei tarvitsisi rahoitusta kootessaan jakaa sisältöjensä IP-oikeuksia eri tahojen kanssa. Jos kansainvälisille markkinoille tehtävien sisältöjen IP-oikeudet eivät jää Suomeen, vaikutus on pitkällä aikavälillä erittäin haitallinen.

Kansallinen rahasto herättikin haastateltavissa enemmän kysymyksiä kuin muut toteutamisvaihtoehdot. Tulisiko rahastoon kerättävien maksujen avulla tukea alan työllisyyttä ja kasvattaa joka tapauksessa tuotantoon menevien hankkeiden budjetteja? Tulisiko tuen avulla edistää ulkomaisten tuotantojen jalkautumista Suomeen? Vai tulisiko se suunnata suomalaisten tuotantojen vientiponnisteluihin? Kohdennetaanko tuki käsikirjoitukseen, kehitykseen, tuotantoon, jälkituotantoon vai markkinointiin? Rahastomallin vaikutukset riippuvat pitkälti siitä, miten rahastoa hallinnoitaisiin, mille tasolle tilausohjelmalvelujen maksuvelvoite asetettaisiin ja millaisin perustein rahastosta jaettaisiin avustusta. Kuten suoran investointivelvoitteen kohdalla, vaikutukset voivat olla osin ennakoimattomia. Muutamien haastateltavien mukaan olisikin tärkeää saada rahastomalli jollakin tavalla käyttöön ja korjata yksityiskohtia mahdollisesti myöhemmin. Mallin tulisi kuitenkin olla jo alkuvaiheessaan sellainen, että tilausohjelmalvelut voivat sen hyväksyä.

4.5.2 Rahastomallin mahdolliset hyödyt

”Rahastointi toisi pitkäjänteisyyttä.”

Rahastomallin tärkeimmäksi hyödyksi haastatteluissa nähtiin mallin tarjoama mahdollisuus alan sääntelyyn. Rahaston myöntämien avustusten kautta alalle tehtäviä investointeja voitaisiin suunnata kohti yhteisesti päätettyä päämäärää tavalla, joka ei onnistuisi esimerkiksi suorien investointien kohdalla. Lisäksi rahaa voitaisiin jakaa rahaston myöntäminä avustuksina laajemmalle joukolle alan toimijoita, kun suorat investoinnit saattavat kohdistua yhden tilausohjelmalvelun osalta vain yhteen tai kahteen tuotantoon vuodessa.

Av-ala on nykyisellään hyvin suhdanneherkkä. Haastatteluissa rahastoinnin nähtiin tuovan alalle pitkäjänteisyyttä, vakautta ja struktuuria, joilla voidaan tasata esimerkiksi talouden vaihteluita. Yhden tilausohjelmalvelun nopea strategian muutos voi aiheuttaa hetkellisiä häiriötilanteita Suomen markkinoille, mutta rahaston avulla näitä tilanteita voitaisiin tasapainottaa jakamalla yhden vuoden aikana rahastoon kertynyt summa tuotannoille usean vuoden kuluessa. SES:n tämänhetkinen tuotantotuki on Valtakari ja Nymanin selvityksen (2018, 34) mukaan mahdollistanut tuotantoyhtiöissä pitkäjänteisempää toiminnan suunnittelua.

Malli vahvistaisi lisäksi kotimaisten televisiotoimijoiden resilienssiä. Lineaarisen television hiipuminen on televisioyhtiöille vaikea ongelma, eivätkä yhtiöiden tilausohjelmalvelujen tilaajamäärät riitä vielä paikkaamaan vajetta. Erään haastateltavan arvion mukaan

palvelut tarvitsevat arviolta viisi vuotta aikaa kasvaakseen menestyväksi liiketoiminnaksi. Toisaalta rahastomallin nähtiin haaitaan annetuista vaihtoehtoista kaikkein vähiten markkinadynamiikkaa.

Rahastomallin avulla olisi mahdollista myös varmistaa, että tilausohjelmalveluilta kerätyt maksut suuntautuisivat uusien originaalisältöjen tuotantoon eivätkä kohdistuisi vanhojen sisältöjen esitysoikeuksien ostamiseen. Rahaston jakamien avustusten kriteeriksi voitaisiin lisäksi asettaa esimerkiksi IP:n omistusoikeutta sääteleviä ehtoja, joiden mukaan lisenssikausi ei saisi olla tiettyä aikaa pidempi. Näin voitaisiin vähentää immateriaali-oikeuksien valumista maan rajojen ulkopuolelle. Lisäksi tuen myöntökriteereissä voitaisiin määritellä, mikä on esimerkiksi indie-tuotanto ja mikä on suomalaista IP:tä. Jos uudet tukimuodot suunnattaisiin nimenomaan kotimaisten sisältöjen ja alan kansainvälistymisen kehittämiseen, ne vahvistaisivat alan yrityksiä pitkällä tähtäimellä.

Mahdollisen kansallisen rahaston vaikutuksia verrattiin myös tuotantokannustimeen, jolla on merkittävä vaikutus yhtiöiden liikevaihtoon. Kansallisen rahaston kautta alalle tulevien avustusten vaikutuksen arvioitiin olevan 1,5–2- tai jopa 3–4-kertainen tuen määrään nähden. Vaikutus ei kohdistuisikaan ainoastaan tuotantojen määrään vaan myös tuotantobudjetteihin. Lisäksi avustukset kehittäisivät alan kestävyyttä siten, että niiden avulla olisi mahdollista parantaa tuotantojen laatua. Suuremmat budjetit mahdollistaisivat uudenlaisia panostuksia esimerkiksi tuotantojen vastuullisuuteen. Rahaston nähtiin koituvan myös tilausohjelmalvelujen eduksi, kun sisältöjen kehittelyyn voitaisiin uuden rahoitusinstrumentin avulla panostaa aiempaa enemmän. Vastaavalla tavalla SES:n myöntämä tuotantotuki on auttanut tuotantoyhtiöitä kehittämään uusia sisältöjä myös muiden tuotantojen ollessa käynnissä (Valtakari & Nyman 2018, 34).

Rahastomalli tarjoaisi siis haastateltavien mukaan mahdollisuuden laadun ja monipuolisuuden kehittämiseen sekä yleisön että tuotantoyhtiöiden kannalta. Edellytyksenä on, että rahastosta jaettavan avustuksen perusteena olisi tuotantojen laatu kuten Suomen elokuvasektörin nykyisissä tuissa. Mahdollisten uusien tukimuotojen avulla kotimaisia tuotantoja saataisiin nostettua lähemmäs muiden Pohjoismaiden resurssitasoa. Alan osaamispulaan rahastomallin ei nähty tuovan ratkaisua, mutta tilausohjelmalveluilla on halukkuutta parantaa alan työoloja ja kehittää tekijöiden osaamista esimerkiksi omien hankkeidensa avulla. Kaikkiaan lisärahoituksella voitaisiin mahdollistaa alan kasvu ja vahvistuminen.

4.5.3 Rahastomallin mahdolliset haitat

"It would have a deterrent effect."

Rahastomallilla voi olla myös negatiivisia vaikutuksia. Kotimaisen av-alan hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää, että markkinoilla olisi mahdollisimman paljon tilaajia, jotka sekä tekisivät suoria investointeja että tukisivat rahastoon maksettavan maksun kautta suomalaista av-alaa. Jos maksuosuus säädettäisiin liian korkeaksi, suorien investointien määrä voisi laskea. Kansainvälisten tilausohjelmalvelujen näkemys onkin, että rahastomaksun käyttöönotto saattaisi vähentää niiden tekemiä investointeja. Näille palveluille rahastomaksu näyttäytyy veron kaltaisena maksuna, joka rasittaa liiketoimintaa ja vaikuttaa Suomesta tilattavia tuotantoja koskevaan päätöksentekoon.

Rahastomallia harkittaessa tulisi huomioida yleinen taloustilanne, sillä tällä hetkellä tilausohjelmalvelujen taloutta kuormittavat palkkojen, hintojen ja korkojen nousu sekä inflaatio. Tuotantoihin kohdistuvien investointien lisäämisen sijaan rahastomaksu vaikeuttaisi liiketoimintaa ja saattaisi jopa lopettaa suorat investoinnit kokonaan. Rahastomaksun myötä Suomesta tulisi vähemmän houkutteleva investointikohde, ja maksu voisi jopa karkottaa toimijoita kokonaan pois markkinoilta.

Joidenkin haastateltavien mukaan suuret kansainväliset palvelut saattaisivat selviytyä suorasta investointivelvoitteesta tai rahastomaksusta, mikäli prosenttiosuudet pidettäisiin matalina. Rahastomaksu voisi kuitenkin muodostua markkinoille tulon esteeksi. Uudet, aloittelevat palvelut saattaisivat Suomen sijaan suuntautua markkinoille, joilla rahastomaksu ei ole käytössä. Jos esimerkiksi Ruotsi ei ottaisi maksuvelvoitetta käyttöön, se näyttäytyisi houkuttelevana vaihtoehtona Suomelle. Erään haastateltavan mukaan rahastomaksun käyttöönottoon liittyy myös riski, että pienemmät eurooppalaiset palvelut vetäytyvät markkinoilta. Suurten kansainvälisten tilausohjelmalvelujen olisi helpompi jäädä Suomeen, mutta nekin joutuisivat ehkä virtaviivaistamaan tuotantoaan ja sopeuttamaan liiketoimintamallejaan.

Rahastomaksun ongelmaksi nähtiin myös se, että maksu kohdistuisi jo ennestään taloudellisesti ahtaalla oleviin kotimaisiin tilausohjelmalveluihin yhtä lailla kuin kansainvälisiin toimijoihin. Rahastomaksun käyttöönotto vaikuttaisikin todennäköisesti myös kotimaisten toimijoiden suoriin investointeihin: "jokainen lisämaksu vähentää todennäköisesti mahdollisuutta hankkia sisältöä nykyisellä mallilla". Useissa tuotantoyhtiöissä ajatellaan, ettei tilausohjelmalveluja ole tarpeen rasittaa ylimääräisillä maksuilla, vaan tärkeintä olisi kohdistaa rahat suoriin investointeihin, jolloin palvelujen liiketoiminta olisi kannattavampaa.

Julkista avustusta jaettaessa on aina mahdollista, ettei tuki jakaudu tasaisesti, vaan osa toimijoista hyötyy siitä enemmän, osa vähemmän. Siksi tulisikin pohtia tarkkaan, ketkä ovat

rahaston ”portinvartijoita” ja millaisin perustein avustusta myönnetään. Avustuksia jakavalla taholla tulisi olla tarpeeksi tietoa siitä, millaisiin projekteihin tukea kannattaa myöntää ja millainen on avustuksen vaikutus tuotantoihin. Tuen hakeminen rahastosta ei myöskään saisi olla liian työlästä ja monimutkaista, jotta se ei karkottaisi tuotantoyhtiöitä. Tavalisesti julkisten avustusten yhteydessä määritellään, millaisille hankkeille ja genreille tukea myönnetään. Tarkat rajaukset vähentäisivät kuitenkin sisältöjen diversiteettiä. Kansainvälisten tilausohjelmanpalvelujen näkemys onkin, että rahastomalli veisi heiltä päätäntävällän sen suhteen, millaisia sisältöjä ne voivat tarjota tilaajilleen Suomessa ja muualla maailmassa.

4.5.4 Rahastomaksun osuus tilausohjelmanpalvelujen Suomessa saamista tuotoista

Rahastomaksun osuutta tilausvideopalvelujen Suomessa saamista tuotoista pohdittiin niin ikään eri näkökulmista. Maksun suhteen olisi löydettävä tasapaino, jossa se parhaiten hyödyttäisi kotimaista av-alaa, mutta ei vaikeuttaisi liiaksi tilausvideopalvelujen toimintaa. Mahdollinen tuki-instrumentti ei saisi vaikuttaa haitallisesti olemassa olevaan liiketoimintaan ja häiritä nykyistä markkinaa, vaan sen tulisi tuoda alalle investointeja ja kasvua. Mitä suurempi summa tilausohjelmanpalvelujen odotetaan maksavan rahastoon, sitä todennäköisemmin ne kompensoivat maksua joko nostamalla tilaajahintojaan tai pienentämällä hankintabudjettejaan.

Kotimaisten toimijoiden haastatteluissa ehdotettiin rahastomaksun suuruudeksi vähintään viittä prosenttia Suomessa saaduista tuotoista. Kansallista rahastoa ei olisi taloudellisesti kannattavaa rakentaa, jos rahaston käytettävissä oleva summa jäisi pieneksi eli esimerkiksi kolmen prosentin maksuvelvoitteen mukaan laskettuna 8 miljoonaksi euroksi. Tosin on huomattava, että tilausohjelmanpalvelujen liikevaihdon ennustetaan kasvavan, ja toteuttamisvaihtoehdon valinnassa tulisi kyetä huomioimaan myös alan tuleva kehitys.

Jos suorat investoinnit tai rahastomalli otetaan käyttöön muissa Pohjoismaissa, olisi Suomen maksuosuuden hyvä olla samaa tasoa kuin naapurimaissa. Lisäksi benchmarkina olisi hyvä käyttää niitä Euroopan maita, jotka ovat jo ottaneet maksuvelvoitteen käyttöön. Myös direktiiviin sisältyvät kohtuullisuus- ja tasapuolisuusperiaatteet tulee huomioida, sillä rahastomaksu vaikuttaa joidenkin haastateltavien mukaan enemmän markkinoiden toimintaan kuin muut toteuttamisvaihtoehdot.

Kansainvälisten tilausohjelmanpalvelujen näkemyksen mukaan kymmenen prosentin maksuosuus olisi erittäin korkea ja jo ehdotuksenakin ennennäkemätön. Tavallisesti maksut ovat huomattavasti alhaisempia. Ranskan kaltaisissa maissa käytössä on viiden

prosentin maksu ja kohtuullisuusperiaatteen mukaisesti Pohjoismaissa osuuden tulisi olla huomattavasti alhaisempi.

Sekä suoran investointivelvoitteen että rahastomaksun yhteydessä keskusteltiin myös hybridimallista, joka turvaisi erityisesti kotimaisten ja/tai markkinoille vasta tulleiden tilausohjelmalvelujen aseman. Eräs haastateltava esitti mallin, jossa rahastomaksulta voisi välttyä sijoittamalla tietyn määrän suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin. Kotimaisiin tuotantoihin kohdistuvien investointien minimimääräksi voitaisiin asettaa esimerkiksi 10, 20 tai 30 prosenttia ohjelmainvestoinneista. Näin kotimaisia televisiotoimintoja ei velvoitettaisi osallistumaan rahastoon, jolla rahoitetaan ”jotain ihan kokonaan muuta” ja joka olisi lisärasite tappiolliselle liiketoiminnalle. Lisäksi sijoittautumissäännöksen mukaan Suomessa toimivat televisioyhtiöt ovat sitoutuneet toimilupaehtoihin ja ottaneet siten tiettyjä velvoitteita hoidettavakseen.

Vastaavasti Suomessa toimintaansa aloitteleva tilausohjelmalvelu, joka ei ensimmäisenä vuonna pysyisi investoimaan suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin, maksaisi rahastomaksun. Myöhemmin, kun palvelu on vakiinnuttanut paikkansa ja verkostoitunut tuottajien kanssa, se välttyisi rahastomaksulta tekemällä suoria investointeja. Tällaisessa muodossa rahastomaksun nähtiin erityisesti kannustavan siihen, että tilausvideopalvelut investoivat suomalaiseen sisältöön.

4.5.5 Kansallisen rahaston hallinnointi

“The problem is that who is the Danish Film Foundation to judge the taste of Netflix films. I think it’s pretty offensive actually.”

Mahdollisen kansallisen rahaston hallinnointi jakoi voimakkaasti haastateltavien näkemyksiä. Av-alalla on keskusteltu erityisesti Suomen elokuvasäätiön (SES) ja Business Finlandin rooleista rahaston järjestämisessä. Osa haastateltavista näki kummassakin tahossa sekä hyvää että huonoa. Joillekin haastateltaville rahaston antaminen SES:n tai Business Finlandin hallinnoitavaksi edellyttäisi sitä, että näillä tahoilla olisi oikeanlaista ymmärrystä siitä, millaista tekemistä avustuksella rahoitetaan.

Muutamit haastateltavat katsoivat, että tulevan rahaston tulisi toimia ainakin jossain määrin samaan tapaan kuin Suomen elokuvasäätiö. Keskeistä nykyisessä mallissa on se, että tuotantoon ohjattua rahaa vastaan säätiölle ei siirry esitysoikeuksia tai mitään muitakaan hyödyntämisoikeuksia. Samaa mallia tulisi toteuttaa myös mahdollisen tulevan rahaston kohdalla, sillä lopputuotteiden esitys- ja muiden hyödyntämisoikeuksien määräytyminen nähtiin toteuttamismalleja koskevassa keskustelussa kaikkein tärkeimmäksi tekijäksi.

Osa haastateltavista oli jyrkästi sitä vastaan, että uusi rahasto toimisi SES:n puitteissa. Perusteeksi mainittiin erityisesti SES:n nykyinen toiminta, joka rakentuu tietynlaisen kulttuurituotteen määrittelyn sekä kulttuurisen monimuotoisuuden säilyttämisen ympärille. Nämä herättävät kaupallisissa toimijoissa epäluottamusta, sillä SES on tukenut erityisesti hankkeita, joiden toteuttaminen ei olisi mahdollista ilman säätiön tukea. Jos uuden tuen tavoitteeksi nähdään nimenomaan kansainvälisten hittituotteiden tuottaminen Suomessa, tulisi tuettavien hankkeiden kaupallisen potentiaalin olla keskeinen arviointikriteeri. Jos taas rahastomallin tavoitteena on kompensoida Netflixin ja muiden kansainvälisten tilausohjelmapalvelujen kotimaisille toimijoille aiheuttamaa kilpailuhaittaa, SES:n nykyisten tukiperiaatteiden avulla ei saada suunnattua palvelujen maksamia rahastomaksuja markkinahäiriön korjaamiseen.

Suomen elokuvasäätiötä kritisoitiin myös siitä, ettei sen päätöksenteko ole läpinäkyvää. Uuden rahaston toiminnan tulisi olla huomattavasti läpinäkyvämpää ja muutamien haastateltavien mukaan päätöksentekoon tulisi ottaa mukaan myös tilausohjelmapalvelut. SES:n tämänhetkiset tuet eivät myöskään kohdistu sarjamuotoisiin tuotantoihin muuten kuin kehittämistukien muodossa.

Täysin uuden rahaston perustaminen tarkoittaisi kuitenkin aloituskuluja sen lisäksi, että organisaation toiminta veisi rahapotista osansa. Toiminnan pitäisi olla mahdollisimman virtaviivaista, jotta suurin osa rahoituksesta voitaisiin kohdistaa tuotannoille. Lisäksi uhkana on, että AVMS-direktiivin rahastomaksun kautta SES:n jaettavaksi tuleva raha pienentäisi muuta elokuvasäätiön saamaa rahoitusta.

Selvitystä varten haastatellut av-alan tuottajat ehdottavat ratkaisuksi mallia, jossa rahaston organisointi jaettaisiin Suomen elokuvasäätiön ja Business Finlandin kesken, sillä molempien tavoitteena on tukea av-alan kasvua. Tässä mallissa tilausohjelmapalvelujen maksamat rahastomaksut suunnattaisiin täydentämään jo olemassa olevaa julkista rahoitusta, jonka keskeisimmät muodot ovat SES:n pääasiassa myöntämä kulttuuriperusteinen avustus ja Business Finlandin jakama liiketoimintalähtöinen tuotantokannustin. Rahastoidut varat jaettaisiin tasan SES:n ja Business Finlandin kesken. SES perustaisi rahoituksen turvin uuden tukimuodon, jolla tuettaisiin yhtä suurin osuuksin elokuva- ja televisiotuotantoja.

Tuen myöntöperusteina olisivat hankkeiden laatu (erityisesti käsikirjoitusten osalta) ja kansainväliseen levitykseen tähtääminen. Business Finlandin tuki suuntautuisi ainoastaan suomalaisen uuden IP:n kehittämiseen ja tukemiseen, ja parantaisi siten pitkällä tähtäimellä kotimaisen av-teollisuuden kilpailuedellytyksiä. Tuen tarkoituksena olisi auttaa kotimaisia tekijöitä luomaan ja hallitsemaan aineettomia oikeuksia myös pienehköjen tuotantojen kohdalla. Tukimuotojen tulisi olla keskenään yhteensopivia niin, että samalle hankkeelle voidaan hakea tukea sekä SES:n että Business Finlandin poolista. Tuki-instrumenttien työnjakoa ja yhteensopivuutta tulisi myös kehittää jatkuvana prosessia.

Malli on kompromissi, jossa on haettu keskitietä alan erilaisten näkemysten ja yritysten moninaisuuden keskellä. Pyrkimyksenä on kohdistaa tilausohjelmalveluilta perittävä rahastomaksu nimenomaan kotimaisen av-teollisuuden vahvistamiseen ja tasapainottamiseen ja varmistaa, että maksuvelvoite saadaan Suomessa nopeasti ja tehokkaasti käyttöön. Julkisen tuen läpinäkyvyyttä parannettaisiin uusien tukimuotojen perustamisella, vaikka rahastoa hallinnoisivatkin jo olemassa olevat organisaatiot.

Haastatteluissa ehdotettiin myös, että tilausohjelmalvelut voisivat itse päättää, mitä hankkeita ne rahaston puitteissa tukevat. Näin paikallisiin tuotantoihin investoiminen saataisiin näyttämään mahdollisimman houkuttelevalta vaihtoehdolta. Tällaisen rahaston organisoinnista voisi vastata esimerkiksi APFI ry.

4.5.6 Rahastosta jaettavan tuen mahdolliset kriteerit

”Ennustettavuus katoaa, kun on liikkuva maali.”

Haastatteluissa esitettiin että jaettavan avustuksen tulisi olla mahdollisimman liiketoimintaperusteista. Tukimuotojen tulisi kohdistua yhtiöihin, joilla on hyvät edellytykset kasvaa ja kehittyä ja samalla kehittää koko alaa. Alalla on keskusteltu myös suomalaisomisteisille yhtiöille suunnattavasta avustuksesta, mutta useimpien haastateltavien mielestä omistus-pohjalla ei tässä tulisi olla merkitystä, sillä Suomessa toimivat kansainväliset tuotantoyhtiöt ovat ammattimaistaneet kotimaista tuotantokenttää merkittävästi. Lisäksi ne maksavat veronsa Suomeen ja työllistävät huomattavan osan alan tekijöistä. Uuden tuki-instrumentin tulisi olla tasapuolinen, eikä asettaa toimijoita eriarvoiseen asemaan sen perusteella, missä maassa niiden pääkonttori sijaitsee.

Uuden tukimuodon myöntökriteerien halutaan poikkeavan merkittävällä tavalla nykyisten julkisten avustusten myöntökriteereistä. Suomen elokuvasäätiössä on jo kokemusta julkisten avustusten jakamisesta ja jakoperusteiden määrittelystä. Samojen perusteiden käyttäminen ei silti välttämättä hyödytä av-alaa parhaalla tavalla. Toisin kuin SES:n tämänhetkiset tukimuodot, uuden avustuksen tulisi haastateltavien mukaan kannustaa kasvuun ja kansainvälistymiseen. Tuettavilla tuotannoilla tulisi siis olla kaupallista potentiaalia, esimerkiksi hyvät tekijät ja hyvät mahdollisuudet menestymiseen myös Suomen rajojen ulkopuolella. Liiketoimintaperusteisuus voisi näkyä uuden tukimuodon myöntökriteereissä siten, että tuettavalla hankkeella tulisi olla tilaaja tai alkuvaiheessa olevan tuotannon kohdalla vähintään tilaajan ilmaisema vahva kiinnostus. Näin välttyttäisiin tukemasta hankkeita, jotka jäävät ”pöytälaatikkoon”.

Tuotantokannustimen myöntäminen edellyttää tiettyä kansainvälisen rahoituksen osuutta tuotannon kokonaisbudjetista, mutta uuden tuen toivotaan yleisesti suuntautuvan

kotimaisen IP:n luomiseen ja sen hyödyntämismahdollisuuksien kasvattamiseen. Uuden tukimuodon avulla voitaisiin vähentää tarvetta kansainvälisen rahoituksen hankkimiseen ja siten varmistaa, että mahdollisten menestystuotantojen ja -brändien oikeudet säilyvät kotimaisessa omistuksessa. Haastatteluissa ehdotettiin jopa tuen myöntämisen kriteeriksi sitä, että tuotannon IP-oikeudet jäävät Suomeen. Aineettomien oikeuksien pitäminen omissa käsissä antaisi tuotantoyhtiöille paremman neuvotteluaseman, kun tuotantoa myydään kansainvälisille markkinoille.

Osa haastateltavista kuitenkin näki, että suuret kansainväliset tilausohjelmalvelut eivät suostuisi tällaisiin ehtoihin, ja vaatimus kaikkien oikeuksien jäämisestä tuotantoyhtiölle olisi ylipäätään liian jyrkkä. Joka tapauksessa tuotantoyhtiöiden olisi helpompi lähteä myyntineuvotteluihin kansainvälisten mediajättien kanssa, kun tuotannon kehitykseen olisi jo saatu Suomesta tukea ja voitaisiin osoittaa, että joku ulkopuolinen taho uskoo projektiin.

Myöntöperusteiden avulla avustusta voitaisiin kuitenkin suunnata siten, että se edistäisi tuotantoyhtiöiden kestäväää liiketoimintaa. Tietäntyyppisten tuotantojen kohdalla voitaisiin edellyttää, että IP-oikeudet palautuvat tietyn hyödyntämisaajan jälkeen tuottajalle, koska tuotanto ei muuten tuota riittävästi eikä ole sinällään sellaista kestäväää liiketoimintaa, jota uudella rahoitusinstrumentilla halutaan tukea. Tuotantojen pitkän hännän hyödyntämisen kannalta olisi tärkeää, että esitys- ja hyödyntämisoikeudet eivät siirry ulkomaille ikuisiksi ajoiksi, vaan ne palautuvat ainakin osittain tuotantoyhtiölle esimerkiksi tietyn ajan jälkeen. Jos taas tuotannossa on mukana huomattava määrä kansainvälistä rahoitusta, ja se on sellaisenaan kannattavaa liiketoimintaa, tukea voitaisiin myöntää ilman ehtoa IP-oikeuksien palautumisesta. Tuen tehtävä olisi tässä tapauksessa erityisesti tuotannon laadun varmistaminen.

Uuteen tukimuotoon olisi mahdollista kirjoittaa sisään myös muita koko av-alaa edistäviä päämääriä samalla tavalla kuin nykyisen SES:n tuotantotuen kohdalla on menetelty (Valtakari & Nyman 2018, 33). Uuden tuen myötä tuotannoilta voitaisiin esimerkiksi edellyttää ympäristösertifiointia ja sosiaalisen vastuullisuuden huomiointia. Taloudellinen vastuullisuus rakentuisi tämän näkemyksen mukaan nimenomaan ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden kautta. Tällaisten kriteerien asettaminen sekä niiden täyttämisen raportointi ja auditointi tukisi myös kannattavaa liiketoimintaa ja sen kasvua.

Tuotannon laadun varmistamiseksi avustuksen myöntöperusteeksi voitaisiin asettaa tietty minimibudjetti. Budjettien alarajaa ei saisi kuitenkaan asettaa liian korkealle, sillä esimerkiksi tuotantokannustimen budjettirajan nosto on rajannut paljon tuotantoja tuen ulkopuolelle. Suuri budjetti ei myöskään takaa automaattisesti laadukasta sisältöä, vaan panostuksen olisi kohdistuttava nimenomaan tuotekehitykseen. Tähän ei tällä hetkellä pystytä investoimaan riittävästi.

Uuden tukimuodon tulisi niin ikään huomioida kaikki nykyiset tuki- ja rahoitusmallit. Tuen tulisi myös olla mahdollisimman ennustettavaa niin, että jos tuotanto täyttää tietyt kriteerit esimerkiksi rahoituksen tai vastuullisuuden suhteen, tuen saaminen olisi varmaa. Tämä lisäisi liiketoiminnan ennustettavuutta. Tällä hetkellä julkinen rahoitus on paljolti harkinnanvaraista. Ennustettavuutta heikentävät lisäksi usein muuttuvat hakusäännöt. Kriteerien tulisi olla erittäin selkeitä ja ennustettavia. Tukijärjestelmän mahdollisimman hyvän ennakoitavuuden ja tukien myönnön selvien perusteiden on myös aiemmissa selvityksissä todettu olevan tärkeitä edellytyksiä tuotantoyhtiöiden liiketoiminnan suunnittelulle (Valtakari & Nyman 2018, 34). Samaan aikaan mahdollinen uusi tukimuoto nähtiin prosessina, jota tulisi jatkuvasti kehittää esimerkiksi kasvusopimuksen mahdollistaman julkisen sektorin ja elinkeinoelämän välisen dialogin avulla. Av-markkinat muuttuvat nopeasti, ja tuen tulisi pystyä vastaamaan myös muuttuneisiin tarpeisiin.

Koska uuden tuki-instrumentin varat tulisivat tilausohjelmalveluilta, tulisi myös tuen suuntautua niihin tuotantoihin, joita rahastomaksun piirissä olevat palvelut tilaavat. Kyse olisi luultavasti lähinnä draamasarjoista ja elokuvista, mutta mukaan tulisi ottaa myös muita, nykyisten tuki-instrumenttien ulkopuolelle jääviä sisältöjä. Tällaisia olisivat esimerkiksi budjetiltaan keskikokoiset kaupalliset elokuvat, animaatiot ja non-scripted-sisällöt. Tällä hetkellä Suomesta puuttuu täysin esimerkiksi non-scripted-sarjojen kehitystyötä tukeva järjestelmä. Vaikka avustusta ei haluttaisi ohjata varsinaisen formaatin kehittämiseen, tulisi tuotannon kuitenkin kuulua tuen piiriin, jos formaatti rakennetaan yhteiskunnallisesti merkittävän tarinan tai ilmiön ympärille. Tällöin kyseessä olisi kulttuurituote, joka parhaimmillaan veisi suomalaista sisältöä myös ulkomaille.

Lisäksi tuen myöntämisessä tulisi tunnistaa kunkin sisältötyypin ominaispiirteet: esimerkiksi animaatioissa ja viihdeohjelmaformaateissa kehittelyvaihe on usein kalliimpi kuin useimmissa muissa tuotantotyypeissä, kun taas draamahankkeissa tukea tarvitaan käsikirjoittamisen lisäksi erityisesti kokonaisbudjetin kokoon saamiseen. Haastatteluissa ehdotettiin myös, että tukea jaettaisiin jonkin merkittävän kansallisen tuotannon, kuten vaikkapa kaupallisten TV-uutisten, turvaamiseksi. Tuen kiintiöittämistä tulisi niin ikään pohtia. Osa tuesta voitaisiin varata sisältöjen kehittelyyn ja osa varsinaiseen tuotantoon. Myös eri genreille voisi olla omat kiintiönsä. Tanskassa puolet tilausmaksupalvelujen kansalliseen rahastoon maksamasta summasta on korvamerkitty pitkille elokuville, puolet televisiosarjoille. Tämä on erään haastateltavan mukaan vakava virhe, sillä mikään tilausohjelmalvelu ei halua kohdistaa 50:tä prosenttia paikallisista investoinneistaan elokuviin. Tanskassa malli tuli kuitenkin valituksi, sillä elokuva nauttii siellä suurempaa kulttuurista arvostusta kuin televisio.

Kansainvälisten tilausohjelmalvelujen edustajat korostivat haastatteluissa kahta näkökulmaa. Ensinnäkin AVMS-direktiivin mukaan rahastoon kontribuoivien tahojen tulisi päästä tasapuolisesti myös hyötymään rahastosta. Toiseksi tukea tulisi myöntää monenlaisille

tuotannoille. Myöntökriteerit eivät siis saisi olla liian elitistisiä, vaan niiden tulisi jättää tilaa joustavuudelle ja toimitukselliselle harkinnalle, kunhan tavoitteena on paikallisen tuotannon stimuloiminen Suomessa. Rahaston tulisi heijastaa ekosysteemin diversiteettiä ja markkinatilannetta eli sitä, millaisille sisällöille on kysyntää ja tarjontaa. Esimerkiksi elokuväsäätöiden tukikriteerit ovat kansainvälisten tilausohjelmalvelujen näkökulmasta usein jäljessä orgaanisen investoinnin trendeistä.

Edellä esitellyssä av-tuottajien muotoilemassa mallissa SES jakaisi puolet käytössään olevista rahastovaroista draamasarjoille ja puolet elokuville. Uudet tukimuodot eivät korvaisi olemassa olevia tukia, vaan täydentäisivät niitä. Myöntökriteereinä olisivat tuotantojen laatu ja kansainvälisyys. Business Finland puolestaan myöntäisi tukea ensisijaisesti liiketoiminnallisista kriteereistä suomalaisen IP:n kehittämiseen ja sen hyödyntämismahdollisuuksien kasvattamiseen. Tuki auttaisi suomalaisia yrittäjiä luomaan ja hallitsemaan aineettomia oikeuksia, ja ulottuisi nykyistä kannustinta kevyempiinkin tuotantoihin.

Mallia kommentoitiin eräässä haastattelussa ehdottamalla, että tuen myöntämisen kriteerinä tulisi lisäksi olla jonkinlainen kansainvälinen kytkös. Käytännössä tämä tarkoittaisi tilaajaa tai levittäjää, joka toimisi osarahoittajana. Nykyisellään tuotantojen kokonaisrahoituksen kokoaminen ainoastaan kotimaasta ei ole mahdollista. Kansainvälinen rahoittaja toimisi automaattisesti osoituksena siitä, että tuotannolla on potentiaalia kansainvälisillä markkinoilla.

Toinen haastatteluissa esitetty malli tarkastelee tilannetta televisioyhtiöiden näkökulmasta. Jos rahastoon kertyisi vuosittain esimerkiksi kymmenen miljoonaa euroa tilausohjelmalveluilta kerättyjä maksuja, näistä kahdeksan miljoonaa tulisi palauttaa tukemaan televisiokanavien primääri-investointeja. Summa jakautuisi televisioyhtiöille niiden edellisenä vuonna kotimaisiin ohjelmasisältöihin tekemien investointien suhteessa ja kannustaisi siten panostamaan kotimaisiin tuotantoihin jatkossakin. Kaksi miljoonaa euroa voitaisiin kohdistaa av-kulttuurin yleiseen tukemiseen, kuten vaikkapa viennin edistämiseen.

Tässä mallissa rahastoa voisi hallinnoida esimerkiksi valtiovarainministeriö tai opetus- ja kulttuuriministeriö. Tuen myöntämisessä pitäisi kuitenkin olla mukana eri toimialoja edustavia tahoja, joilla on kaupallista ymmärrystä ja tietoa kilpailutilanteesta. APFI ry:n tehtäväksi voitaisiin antaa kotimaisten televisioyhtiöiden investointien tilastointi, joka toimisi pohjana rahoituksen jakamiselle.

Mallin taustalla on ensinnäkin ajatus siitä, että kansainvälisten tilausohjelmalvelujen aiheuttama haitta ei kohdistu tuotantoyhtiöihin vaan televisioyhtiöiden investointikykyyn. Rahaston kautta saatava kompensatio tulisi suunnata televisioyhtiöille ja nimenomaan kotimaisten televisiosarjojen tuotantoon. Jos sama summa annetaan tuotantoyhtiöille, rahat valuvat erään haastateltavan mukaan ylikansallisten tuotantoyhtiöiden

omistajille. Televisioyhtiöille suunnattu tuki sen sijaan jäisi kotimaisille av-markkinoille. Toiseksi tilausvideopalveluja tarjoavat televisioyhtiöt eivät allokoit tuotantojen kustannuksia eri jakelukanaville, sillä tällä hetkellä mikään alusta ei yksinään riitä kattamaan sisällöistä koituvia kuluja. Näin ollen televisioyhtiöiden suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin tekemien investointien raportointi pelkästään yhtiöiden tilausvideopalvelujen osalta olisi mahdotonta.

Haastatteluissa nousi esille myös taiteen ja kaupallisuuden vastakkainasettelu, joka edelleen määrittelee monia alaa koskevia keskusteluja ja myös esimerkiksi av-alan koulutusta (Vermilä & Keinonen 2021, 60; Keinonen & Vermilä 2022, 40). Jakolinja elokuva- ja tv-toimijoiden välillä on voimakas. Alalla on näkemyksiä, joiden mukaan vain elokuva voi täyttää kulttuurituotteen määritelmän – kaikkein tiukimman rajauksen mukaan vain tietyn tyyppinen taide-elokuva. Useiden haasteltavien mukaan tällainen kulttuurituotteen määritelmä on kuitenkin aivan liian kapea.

Toinen jakolinja asettaa vastakkain scripted- ja non-scripted-sisällöt. Non-scripted-tuotannot, jotka voivat olla esimerkiksi dokumentteja tai reality-ohjelmia, eivät monen mielestä ole kulttuuria. Dokumentin ja seurantarealityn välinen raja on kuitenkin häilyvä. Kulttuurin säilyttämisen kannalta on olennaista myös se, että kulttuuri on yleisön mielestä kiinnostavaa. Genre ei määritä audiovisuaalisen tuotteen kulttuurista vaikutusta, sillä elokuvan mahdollisuus muovata vaikkapa suomalaista kulttuuria saattaa olla merkittävästi pienempi kuin vaikkapa reality-sarjan. Av-alalla yleisöä kiinnostavat sisällöt ovat yleensä myös niitä, joilla on kaupallista potentiaalia. Alalle olisikin myös saatava yhtenäisyyttä ja mahdollisesti jonkinlainen kompromissiratkaisu, jotta kulttuurituotteen määrittelyä koskevat erimielisyydet eivät vaarantaisi koko maksuvelvoitteen käyttöönottoa.

4.6 Hyötyjä, haittoja ja tulevaisuudennäkymiä

Alle on koottu tiivistetysti eri toteuttamismallien mahdollisia hyötyjä ja haittoja laadullisen aineiston analyysin pohjalta.

Ei maksuvelvoitetta; nykytilan säilyttäminen

Mahdolliset hyödyt

- kotimaiset tilausohjelmapalvelut tekevät jo nyt merkittäviä investointeja kotimaisiin sisältöihin eikä malli muuttaisi tilannetta niiden kannalta
- kotimaiset sisällöt säilyisivät jatkossakin kotimaisten tilausohjelmapalvelujen erottautumistekijänä
- kv. tilausohjelmapalvelujen orgaaniset investoinnit ovat kasvaneet viime aikoina – malli mahdollistaisi kasvun jatkossakin
- malli ei kuormittaisi tilausohjelmapalveluja jo ennestään kireässä kilpailutilanteessa
- tilausohjelmapalvelut säilyttäisivät vapauden päättää investoinneistaan
- Suomi saatettaisiin nähdä houkuttelevana markkina-alueena tilausohjelmapalveluille, jos naapurimaissa otettaisiin maksuvelvoite käyttöön
- uusien toimijoiden olisi helpompaa tulla markkinoille ilman maksuvelvoitteita

Mahdolliset haitat

- kv. tilausohjelmapalvelujen investoinnit Suomeen ovat tällä hetkellä pieniä verrattuna muihin Pohjoismaihin eikä malli muuttaisi tilannetta
- suomalaisten maksamat tilausmaksut valuisivat tilausohjelmapalvelujen investointeina maihin, joissa maksuvelvoite on käytössä
- tilausohjelmapalvelujen orgaaniset investoinnit eivät välttämättä kasvaisi tai säilyisi edes nykyisellä tasollaan
- kv. tilausohjelmapalvelut eivät osallistuisi riittävästi alan kehittämiseen Suomessa
- mahdollisuus av-alan kasvuun jäisi käyttämättä
- merkittävä määrä rahaa jäisi saamatta av-alalle, mikä heikentäisi kotimaisten sisältöjen kilpailukykyä

Suora investointivelvoite

Mahdolliset hyödyt

- kohdentaisi investointeja tehokkaimmin kotimaisiin tuotantoihin ja stimuloisi alaa
- kasvattaisi tuotantojen määrää ja tuotantobudjetteja, parantaisi tuotantojen laatua ja kilpailukykyä ja edistäisi sisältöjen diversiteettiä
- osa tilausohjelmalvelujen tilausmaksutuotoista palautuisi Suomeen
- tuotantojen määrän kasvun myötä tekijöiden ammattitaito ja tuotantotavat kehittyisivät
- suomalaisten sisältöjen näkyvyys kv. markkinoilla kasvaisi, kun kv. tilausohjelmalvelut tilaisivat enemmän kotimaisia sisältöjä
- turvaisi jatkossakin kotimaiseen av-tuotantoon kohdistuvat investoinnit
- suosisi paikallisia tilausohjelmalveluja, jotka jo täyttävät investointivelvoitteen
- kohdistaisi velvoitteen vaikutuksen ennen kaikkea kv. tilausohjelmalveluihin
- tuotantoyhtiöiden näkökulmasta tilausprosessi pysyisi läpinäkyvänä
- tilausohjelmalvelujen näkökulmasta malli olisi joustava ja suoraviivainen
- Suomi ei jäisi ulkopuolelle, jos muut maat ottaisivat velvoitteen käyttöön

Mahdolliset haitat

- kotimaiset tilausohjelmalvelut menettäisivät erottautumistekijänsä, kun kv. palvelut kilpailisivat katsojista samoilla sisällöillä
- kilpailu kotimaisista sisällöistä kasvaisi, kun markkinoilla olisi enemmän tilausohjelmalveluja tilaamassa sisältöjä
- sisällöt yhdenmukaistuisivat, kun kaikki palvelut velvoitettaisiin investoimaan kotimaisiin sisältöihin
- kaupallisten TV-kanavien taloudellinen asema heikentyisi entisestään ja ne saattaisivat vetäytyä markkinoilta
- velvoitteen kontrollointi olisi haastavaa

- kv. tilausohjelmapalvelut saattaisivat perustaa Suomeen tuotantoyhtiöitä, jotta raha ja IP pysyisivät konsernin sisällä
- raha saattaisi siirtyä kv. tilausohjelmapalvelulta monikansalliselle tuotantoyhtiölle
- kv. tilausohjelmapalvelu voisi täyttää useamman vuoden investointivelvoitteen yhdellä monivuotisella jättituotannolla
- hyöty ei jakautuisi tasaisesti eri kokoisille tuotantoyhtiöille
- velvoite voisi pahimmillaan heikentää Suomen houkuttelevuutta ja av-alan kansainvälistä kilpailukykyä
- tuotantojen määrän kasvaessa laatu saattaisi heikentyä
- laadukkaiden sisältöjen sijaan velvoitetta saatettaisiin täyttää useilla edullisilla sisällöillä
- tuotantojen määrän kasvaessa hintataso nousisi
- tuotantojen määrän kasvu saattaisi pahentaa osaamispulaa
- kv. tilausohjelmapalveluille myytävien tuotantojen IP:tä ei saataisi välttämättä pidettyä suomalaisessa omistuksessa
- kv. yhteistuotantojen määrä vähenisi, jos ne eivät täyttäisi investoinnin määritelmää
- velvoitteen avulla ei voitaisi edistää alan yhteisiä tavoitteita ja arvoja
- mallilla voisi olla ennakoimattomia vaikutuksia

Kansallinen rahasto

Mahdolliset hyödyt

- malli tukisi parhaiten eurooppalaisen kulttuurin säilymistä
- ohjaisi tilausohjelmapalvelujen Suomesta saamia tuottoja takaisin kotimaahan
- mahdollistaisi kotimaisen tuotekehityksen tukemisen
- mahdollistaisi alan yhteisten tavoitteiden ja arvojen edistämisen
- jakaisi hyödyn laajasti eri kokoisille tuotantoyhtiöille
- tarjoaisi tavan tasata talouden vaihteluja ja tuoda siten alalle pitkäjänteisyyttä ja vakautta

- vahvistaisi kotimaisten televisiotoimijoiden resilienssiä lineaarisen TV:n katselun hiipuesssa
- häiritsisi vähiten markkinadynamiikkaa
- tarjoaisi mahdollisuuden kohdistaa investoinnit uusiin tuotantoihin eikä vanhojen sisältöjen esitysoikeuksiin
- rahastosta jaettavan avustuksen kriteeriksi voitaisiin asettaa esim. IP:n omistajuutta koskevia ehtoja
- kasvattaisi tuotantojen määrää ja tuotantobudjetteja
- kasvattaisi tuotantoyhtiöiden liikevaihtoa
- parantaisi tuotantojen laatua ja siten alan kestävyyttä
- tarjoaisi enemmän resursseja sisältöjen kehittelyyn
- kasvattaisi laajemmin tuotantojen resursseja kohti muiden Pohjoismaiden tasoa
- turvaisi paremmin monipuoliset sisällöt

Mahdolliset haitat

- liian korkea maksuosuus voisi vähentää tilausohjelmapalvelujen suoria investointeja tai lopettaa ne kokonaan
- veron kaltainen maksu rasittaisi tilausohjelmapalvelujen liiketoimintaa
- Suomen houkuttelevuus kv. tilausohjelmapalvelujen silmissä heikkenisi erityisesti siinä tapauksessa, että naapurimaat eivät ottaisi maksuvelvoitetta käyttöön
- rahastomaksu voisi estää uusien palvelujen tulon markkinoille
- pienemmät eurooppalaiset palvelut saattaisivat vetäytyä markkinoilta
- maksuvelvoite kohdistuisi myös kotimaisiin palveluihin
- voisi vähentää kotimaisiin tuotantoihin tehtäviä suoria investointeja
- rahaston myöntämät avustukset saattaisivat hyödyttää tiettyjä alan toimijoita enemmän kuin toisia
- avustuksen hakemisen työläys ja monimutkaisuus saattaisivat vähentää tuotantojen määrää
- tiukat hakukriteerit voisivat vähentää tuettavien tuotantojen diversiteettiä
- tiukat hakukriteerit rajoittaisivat tilausohjelmapalvelujen päätäntävaltaa tilaamiensa sisältöjen suhteen

Maksuvelvoitteen eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksia pohdittaessa haastatteluissa luotiin katseita myös alan tulevaisuuteen. Erään haastateltavan mukaan Suomessa saatetaan olla jo nyt tilanteessa, jossa sisällöntuotannon huippu on mahdollisesti nähty. Toisaalta haastatteluissa ei nähty mitään estettä sille, ettei Suomesta voisi tulla vaikkapa Israelin tai Hollannin kaltainen formaattien viejä. Suomessa tehdään yhtä lailla laadukasta kehittäelytyötä ja jos siihen olisi mahdollista sijoittaa nykyistä enemmän resursseja, voitaisiin täälläkin kehittää nykyistä enemmän formaatteja vientiin. Omaperäiset mutta universaalisti resonoivat ideat vetoavat katsojiin joka puolella maailmaa.

Myös suoratoistopalvelujen määrän arveltiin vähenevän Suomen markkinoilla. Tällä hetkellä meneillään on markkinan avautumista seuraava laajenemisvaihe, joka saattaa jatkua vielä jonkin aikaa. Jossakin vaiheessa palveluja alkaa kuitenkin kilpailun myötä karsiutua niin Suomesta kuin globaaleiltakin markkinoilta.

Erityisesti suurten tuotantojen toteuttaminen on edelleen kiinni siitä, saadaanko tuotannon tilaajaksi jokin merkittävä kansainvälinen tilausvideopalvelu. Tilausohjelmalvelut puolestaan etsivät tällä hetkellä yhteistyökumppaneiksi tuotantoyhtiöitä, joilla on jo menestyneitä tuotantoja, suhteita ja uskottavuutta. Uusia liiketoimintamalleja kuitenkin kehitetään koko ajan. Tulevaisuudessa tuotantoyhtiöt saattavat myydä sisältöjään suoraan katsojille ilman televisiokanavien tai tilausohjelmalvelujen väliintuloa. Kuten viime aikoina on nähty, tilanne av-markkinoilla saattaa muuttua nopeastikin.

5 Yhteenveto

Selvityksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa ja arvioita mahdollisen maksuvelvoitteen vaikutuksista. Toimeksiannon mukaisesti tarkastelun kohteena oli kolme eri toteuttamisvaihtoehtoa: 0) nykytilan säilyttäminen, 1) suorat investointivelvoitteet ja 2) kansallinen rahasto. Kunkin toteuttamisvaihtoehdon osalta selvitettiin sen taloudellisia vaikutuksia, yleisiä vaikutuksia kansallisille audiovisuaalisille markkinoille sekä vaikutuksia Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla.

Tietoa ja arvioita eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista tuotettiin sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen analyysin avulla. Kvantitatiivisen aineiston avulla pyrittiin vastaamaan kysymykseen eri toteuttamismallien mahdollisista taloudellisista vaikutuksista. Aineiston rajoitteista johtuen määrällisiä arvioita oli mahdollista tuottaa vain niukasti. Lisäksi kaikkiin toteuttamisvaihtoehtoihin sisältyy lukematon määrä mahdollisia skenaarioita, joten suorien vaikutusten arviointi oli erittäin haastavaa. Tässä luvussa kvantitatiivisen analyysin tuloksia täydennetään kvalitatiivisen aineiston tuloksilla. Luvussa käydään tiivistetysti ja syntetisoiden läpi eri toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia, eri toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisia yleisiä vaikutuksia kansallisille audiovisuaalisille markkinoille sekä eri toteuttamisvaihtoehtojen mahdollisia vaikutuksia Suomen kilpailukykyyn.

5.1 Toteuttamisvaihtoehtojen taloudelliset vaikutukset

Kotimaisten ja ulkomaisten tilausohjelmalvelujen vuosittain Suomesta tilaamien sarjojen ja elokuvien yhteenlasketuksi hankintabudjetiksi laskettiin kuvailevassa tilastollisessa analyysissä 160 miljoonaa euroa. Tilausohjelmalvelut toteuttavat kuitenkin hyvin erilaisia strategioita. Kotimaiset toimijat investoivat tällä hetkellä merkittäviä summia suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin. Kansainväliset tilausohjelmalvelut korostavat mielellään Suomesta tilaamiensa tuotantojen merkitystä, mutta käytännössä ne investoivat Suomeen paljon vähemmän kuin muihin Pohjoismaihin. Uusiin tuotantoihin kohdistuvien investointien lisäksi sekä koti- että ulkomaiset toimijat ostavat vanhojen sisältöjen esitysoikeuksia.

Keskeisten sarjoja ja elokuvia tuottavien suomalaisten tuotantoyhtiöiden liikevaihto on viimeisimpien tilinpäätöstietojen mukaan laskettuna noin 201 miljoonaa euroa.

Tilausohjelmalvelujen investointien kasvu lisäisi todennäköisesti sarjoja ja elokuvia tuottavien tuotantoyhtiöiden liikevaihtoa ja kasvattaisi mahdollisesti myös yhtiöiden lukumäärää. Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan mitään varmuutta siitä, että kansainvälisten tilausohjelmalvelujen orgaaniset investoinnit suomalaisiin tuotantoihin kasvaisivat tulevaisuudessa. Esimerkiksi Netflixin tilaajamäärät ovat laskussa ja kilpailu suoratoistomarkkinoilla kiristyy jatkuvasti uusien toimijoiden tullessa markkinoille. Osa haastateltavista näki, ettei investointien sääteleminen lainsäädännöllä välttämättä motivoi palveluja lisäämään investointejaan. Toiset taas uskoivat, että av-alalta jää saamatta merkittävä määrä rahaa, jos mitään maksuvelvoitetta ei oteta käyttöön.

Tilausvideopalvelujen Suomesta saama tuotto on vuonna 2022 arviolta noin 280 miljoonaa euroa. Suoran investointivelvoitteen mahdollisista taloudellisista vaikutuksista tuotettiin tietoa laskemalla tilausvideopalvelujen vuosittaiset yhteenlasketut investoinnit, mikäli ne velvoitettaisiin investoimaan suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin kolme, viisi tai kymmenen prosenttia Suomessa saamista tuloista. Kolmen prosentin maksuvelvoitteen mukaan laskettuna investoinnit olisivat noin 8,4 miljoonaa euroa, viiden prosentin mukaan laskettuna noin 14 miljoonaa euroa ja kymmenen prosentin mukaan laskettuna noin 28 miljoonaa euroa. Suoran investointivelvoitteen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on tärkeää huomata, ettei laskelmassa ole huomioitu tilausohjelmalvelujen tämänhetkisiä investointeja ja suoran investointivelvoitteen mahdollista vaikutusta niihin. Ei siis voida sanoa, että suoran investointivelvoitteen myötä investoinnit kasvaisivat tämänhetkisestä tasostaan 8,4, 14 tai 28 miljoonaa euroa.

Kotimaiset tilausohjelmalvelut ja kotimaisten televisioyhtiöiden operoimien tilausohjelmalvelujen investoinnit oletettavasti täyttävät jo tällä hetkellä suoralle investointivelvoitteelle mahdollisesti asetettavan tason. Useimmilla haastateltavilla ei ollut selkeää näkemystä siitä, kuinka suuri osa tuotoista tulisi investoida kotimaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin. Kymmenen ja viiden prosentin investointivelvoitteita pidettiin kuitenkin erittäin korkeina.

Mikäli investointien määrä kasvaisi, vaikutukset olisivat samansuuntaisia kuin investointien kasvaessa orgaanisesti. Tuotantoyhtiöiden määrä ja alan työllisyys kasvaisivat erityisesti siinä tapauksessa, että tuotantojen immateriaalioikeudet pidettäisiin kotimaisessa omistuksessa. Joukko haastateltavia uskoi investointien jakautuvan tasaisesti eri kokoisille tuotantoyhtiöille investointivelvoitteen hyödyttävän siten kaikkia alan toimijoita. Osa haastateltavista puolestaan arvioi mallin edistävän keskittymistä ja vahvistavan edelleen suurimpien tuotantoyhtiöiden asemaa.

Rahastomallin kohdalla rahastoon mahdollisesti vuosittain kertyvä summa laskettiin tilausohjelmalvelujen Suomessa saamista tuotoista samalla tavalla kuin suoran investointivelvoitteen mahdollinen tuotto. Kolmen prosentin maksuvelvoite tuottaisi kansalliseen

rahastoon 8,4 miljoonaa euroa, viiden prosentin maksuvelvoite 14 miljoonaa euroa ja kymmenen prosentin velvoite 28 miljoonaa euroa. Kansallisen rahaston kautta alalle tulevien tukien vaikutuksen arvioitiin haastatteluissa olevan 1,5–4-kertainen tuen määrään nähden.

Osa haastateltavista arvioi, että rahastomallissa tilausohjelmalveluilta perittävät ja julkisena avustuksena tuotannoille jaettavat maksut hyödyttäisivät laajemmin alan toimijoita kuin suorat investoinnit. Rahastosta myönnettävien avustusten ansiosta sekä tuotantojen määrä että tuotantobudjettien koko saattaisivat kasvaa.

Tilausohjelmalvelujen näkökulmasta rahastoon suoritettava maksu olisi uusi veron kaltainen rasite, jota ne maksaisivat suoraan tuotantoihin tekemiensä investointien lisäksi. Rahastomaksun käyttöönotto saattaisi siten myös vähentää investointeja. Elinvoimaisen av-alan ekosysteemin kannalta on tärkeää, että markkinoilla on mahdollisimman paljon tilaajia. Maksun suuruuden suhteen olisi siten löydettävä tasapaino, jossa maksu toisi av-alalle lisää kasvua mutta ei olisi niin korkea, että se vähentäisi tilausohjelmalvelujen suoria investointeja ja häiritsisi olemassa olevaa liiketoimintaa.

5.2 Toteuttamisvaihtoehtojen yleiset vaikutukset kansallisille audiovisuaalisille markkinoille

Nykytilan säilyttämisen yleisiä vaikutuksia kansallisille audiovisuaalisille markkinoille ei haastatteluissa juuri pohdittu. Toteuttamismalli saattaisi kuitenkin tarjota kotimaisille tilausohjelmalveluille parhaat edellytykset kilpailla kansainvälisiä mediajättejä vastaan. Kotimaiset palvelut investoivat tälläkin hetkellä huomattavia summia suomalaisten tuotantoyhtiöiden tuotantoihin ja pyrkivät erottautumaan kansainvälisistä kilpailijoista juuri kotimaisia sisältöjä painottavilla profiileillaan. Myös kotimaisen av-alan elinvoimaisuuden kannalta organiset investoinnit voivat olla parempi vaihtoehto kuin suorat investoinnit tai rahastomaksu.

Suoran investointivelvoitteen nähtiin haastatteluissa lisäävän kotimaisten tuotantojen määrää ja tuovan alalle kasvua. Toteuttamisvaihtoehto nähtiin myös tehokkaimpana tapana stimuloida kotimaista av-alaa ja parantaa tuotantojen laatua ja kilpailukykyä. Koska kotimaiset tilausohjelmalvelut tekevät jo tällä hetkellä merkittäviä investointeja kotimaiseen tuotantoon, tämän toteuttamismallin katsottiin tukevan paikallisia toimijoita kilpailussa kansainvälisiä tilausohjelmalveluja vastaan. Toisaalta osa haastateltavista uskoi, että suora investointivelvoite pakottaisi ylikansalliset mediajätit kilpailemaan kotimaisten tilausohjelmalvelujen ja lineaarikanavien kanssa sekä suomalaisista sisällöistä että suomalaisista katsojista. Investointivelvoite saattaisi siten johtaa tilanteeseen, jossa kotimaiset toimijat karsiutuvat markkinoilta.

Kansainväliset tilausohjelmapalvelut saattaisivat myös täyttää suoraa investointivelvoitetta perustamalla Suomeen omia tuotantoyhtiöitä, joilta ne ostavat kotimaisia sisältöjä. Samalla palvelut voivat varmistaa itselleen sisältöjen IP-oikeuksien omistuksen. Investoinnit eivät siten kohdistuisi nimenomaan kotimaisen IP:n kehittämiseen. Suora investointivelvoite ei myöskään tarjoa samanlaisia mahdollisuuksia alan sääntelyyn kuin kansallinen rahasto. Tuotantojen määrän nopeaan kasvuun liittyy myös riskejä. Nopea kasvu saattaa johtaa kustannusten nousuun, hankkeiden viivästymiseen ja resurssipulaan erityisesti ammattitaitoisten tekijöiden osalta.

Suora investointivelvoite ei tarjoaisi rahaston kaltaista työkalua tuotantojen sääntelyyn. Alan kehittämisen kannalta olisi keskeistä, että tuotannot sitoutuisivat esimerkiksi tiettyihin vastuullisuustavoitteisiin, ympäristöarvoihin tai kulttuuriarvoihin. Velvoitteen käyttöönotolla saattaa olla myös ennakoimattomia vaikutuksia. Kuten muualla nähdyt esimerkit osoittavat, maksuvelvoitteen käyttöönotto ei välttämättä johda paikallisten tuotantojen määrän kasvuun.

Kansallisen rahaston nähtiin haastatteluissa tuovan kotimaiselle av-alalle pitkäjänteisyyttä, vakautta ja struktuuria, joilla voidaan tasata esimerkiksi talouden vaihteluita ja vahvistaa kotimaisten televisiotoimijoiden resilienssiä. Rahasto mahdollistaisi alan sääntelyn tavalla, joka ei muissa toteuttamisvaihtoehdoissa ole mahdollista. Rahastosta maksettavan avustuksen avulla olisi mahdollista kehittää tuotantojen laatua ja monipuolisuutta, edistää alan yhteisiä päämääriä sekä varmistaa, että tilausohjelmapalveluilta kerätyt maksut suuntautuisivat uusien originaalisäältöjen tuotantoon.

Haastateltavien mukaan Suomessa käyttöön otettavan maksuosuuden olisi hyvä olla samaa tasoa kuin naapurimaissa. Myös rahastomallin kohdalla kansainväliset tilausohjelmapalvelut pitävät kymmenen prosentin maksuosuutta erittäin korkeana. Lisäksi rahastomallin vaikutuksia arvioitaessa olisi pohdittava mahdollisen rahaston hallinnointia ja toiminnasta aiheutuvia kuluja.

5.3 Toteuttamisvaihtoehtojen vaikutukset Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla

Näkemykset eri toteuttamisvaihtoehtojen vaikutuksista Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla jakautuivat voimakkaasti. Nykytilan säilyttämisen vaikutuksia arvioitaessa kansainvälisten tilausohjelmapalvelujen edustajat näkivät houkuttelevina sellaiset markkina-alueet, joilla ne voivat investoida orgaanisesti paikallisiin sisältöihin. Palvelujen näkökulmasta nykytilan säilyttäminen vahvistaisi Suomen av-markkinoiden

asemaa suhteessa muiden Pohjoismaiden markkinoihin, mikäli muissa maissa otettaisiin maksuvelvoite käyttöön. Kotimaisia toimijoita edustavien haastateltavien mukaan nykytilan säilyttämisen myötä av-alalta jäisi kuitenkin saamatta merkittävä määrä rahaa, mikä puolestaan heikentäisi merkittävästi suomalaisen av-tuotannon kilpailukykyä.

Maksuvelvoitteiden ulkopuolelle jättäytyminen tilanteessa, jossa suora investointivelvoite olisi käytössä muissa Pohjoismaissa, muodostaisi Suomelle niin ikään vakavan kilpailuhaitan. Toisaalta suoran investointivelvoitteen käyttöönotto nähtiin myös valintana, joka voisi heikentää Suomen av-alan kilpailukykyä suhteessa naapurimaihin. Jos suora investointivelvoite johtaisi tuotantojen määrän voimakkaaseen kasvuun, laatu saattaisi kärsiä ja siten kotimaisten sisältöjen kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla heikentyä.

Rahastomallin avulla tilausohjelmalvelujen Suomesta saamia tuottoja saataisiin suunnattua takaisin av-alan ja kotimaisten sisältöjen kehittämiseen, jolloin voitaisiin tuottaa paremmin kansainvälisillä markkinoilla menestyviä tuotteita. Rahastoon suoritettava maksu saattaisi kuitenkin muodostua joillekin tilausohjelmalveluille markkinoille tulon esteeksi. Osa markkinoilla olevista palveluista saattaisi myös vetäytyä Suomesta, jos toteuttamismalli otettaisiin käyttöön. Maat, joissa rahastomaksua ei ole käytössä, näyttäytyisivät tällöin houkuttelevampina vaihtoehtoina kuin Suomi.

Mikä tahansa toteuttamisvaihtoehto valitaankin, sen taloudellisia vaikutuksia, yleisiä vaikutuksia kansallisille audiovisuaalisille markkinoille sekä vaikutuksia Suomen kilpailukykyyn kansainvälisillä audiovisuaalisilla markkinoilla tulisi pohtia mahdollisimman laajasti eri toimijoiden näkökulmista. Lisäksi on huomioitava, että toteuttamismallien mahdolliset vaikutukset voivat olla erilaisia riippuen siitä, tarkastellaanko niitä lyhyellä vai pitkällä aikavälillä. Av-ala muuttuu nopeasti ja tulevaisuuden ennustaminen on tällä hetkellä mahdotonta.

Liite 1. Haastateltavat

Bardy, Aleks, toimitusjohtaja, Helsinki-filmi Oy, 3.10.2022
Berggren, Linn, Regulatory and Public Affairs Manager, Viaplay Group, 28.9.2022
Enckevort, Isabel von, Head of Public Policy Northern Europe, Amazon Prime Video 23.9.2022
Holopainen, Janne, mediasääntelyn päällikkö, Yle 10.10.2022
Houliind, Jacob, Group CEO, Banijay Nordic, 19.8.2022
Korpela, Ani, Chief Content Officer, Entertaining Services Business, Elisa Oyj, Elisa 16.9.2022
Kullas, Riina, CEO, Moskito Television Oy, 12.9.2022
Kuulasmaa, Laura, toiminnanjohtaja, Audiovisual Producers Finland – APFI ry, 7.9.2022
Lehtinen, Roope, Executive Producer, Co-founder, Fire Monkey Oy, 19.9.2022
Long, Alexander, Regional Director/Public Policy & Pawlowska, Alicja, Coordinator/
Public Policy – Content Regulation Compliance, Netflix, 29.9.2022
Makaroff, Marika, CCO, Gutsy Animation Oy, 22.9.2022
Roth, Taina, yhteiskuntasuhteet & Karvo, Marko, sisältöjohtaja, MTV Oy, 10.10.2022
Sormunen, Unne, Managing Director, Endemol Shine Finland Oy, 5.10.2022
Suominen, Olli, CEO, Rabbit Films Oy, 7.10.2022
Wiklund, Marcus, johtaja, yhteiskuntasuhteet, Sanoma Oyj, 12.10.2022

LÄHTEET

- About.netflix.com (2022) Building Our Internal Games Studios 26.9.2022.
<https://about.netflix.com/en/news/building-our-internal-games-studios> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Aplhansotech.com (2020) Apple is buying content aggressively to challenge Netflix 23.5.2020.
<https://www.alphansotech.com/apple-is-buying-content-aggressively-to-challenge-netflix>
 (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Baujard, Thierry; Schulz, Juliane; Tuovinen, Timoteus & Kotilainen, Liisa (2021) Finnish audiovisual industry roadmap. Business Finland. <https://mediabank.businessfinland.fi/l/FPSW2HdQQz9p/f/MzHH>
 (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Businessfinland.fi (2022a) Tervetuloa Suomen av-cityyn! <https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2022/tervetuloa-suomen-av-cityyn> (linkki tarkastettu 18.10.2022)
- Businessfinland.fi (2022b) Tuotantokannustimelle jo toinen lisäbudjetti – Vuoden 2023 rahoituksen vähimmäisvaatimukset muuttuvat, 20.9.2022. <https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2022/tuotantokannustimelle-jo-toinen-lisabudjetti-vuoden-2023-rahoituksen-vahimmaisvaatimukset-muuttuvat>
 (linkki tarkastettu 15.11.2022).
- Businessfinland.fi (2022c) Audiovisuaalisen alan tuotantokannustin. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/rahoitus/audiovisuaalisen-alan-tuotantokannustin> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Cabrera Blázquez, Francisco Javier; Cappello, Maya; Talavera Milla, Julio & Sophie Valais (2022) Investing in European works: the obligations on VOD providers. Strasbourg: European Audiovisual Observatory.
- Chapsal, Antoine & Frot, Emmanuel (2020) Economic study of the measures envisaged to transpose the European Directive on Audiovisual Media Services in France. Analysis Group.
- Deloitte (2020) Forpligtelse for streamingtjenester. Forslag til udmøntning af en forpligtelse for streamingtjenester til at bidrage til dansk indholdsproduktion. Opdateret rapport august 2020. Kulturministeriet. https://kum.dk/fileadmin/_kum/1_Nyheder_og_presse/2020/Forpligtelse_for_streamingtjenester_August_2020.pdf (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Diallogic & APE (2019) "Verheffing of verstoring?" Effecten stimuleringsmaatregelen audiovisuele productie in Nederland. Ministerie av OWC.
- EBU (2021) Drama and Public Service TV. The EBU Drama Initiative, February 2021.
https://www.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/Publications/strategic/open/Drama_and_public_service_TV.pdf
 (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- European Audiovisual Observatory (2019) The legal framework for international co-productions, IRIS Plus 2018–3, Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/iris-plus-2018-3-the-legal-framework-for-international-co-productions/168090369b> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Grundström, Heidi; Cañas Bajo, Jose Juan & Matila, Ilkka (2019) Catching up with our Nordic peers: The rising demand for Finnish drama series and its impact on local film and television production companies. Journal of Scandinavian Cinema 10(2). 101–119.
- Idiz, Daphne R.; Irion, Kristina; Ebbers, Joris & Vliegthart, Rens (2021) European audiovisual media policy in the age of global video on demand services: A case study of Netflix in the Netherlands. Journal of Digital Media and Policy 12(3): 425–449.
- Iordache, Catalina; Raats, Tim & Donders, Karen (2022) The "Netflix Tax": An Analysis of Investment Obligations for On-Demand Audiovisual Services in the European Union. International Journal of Communication 16(2022): 545–565.
- Kasvusopimus.fi (2022) Av-toimialan ehdotus Kasvusopimuksen toimintamallista ja käytännön toimista. <https://www.kasvusopimus.fi/av-ala-kasvusopimus> (linkki tarkastettu 18.10.2022)
- Keinonen, Heidi & Vermilä, Eerika (2022) Musiikin käyttö av-tuotannoissa. Nykytilan karoitusta ja toimenpide-ehdotuksia. Suomen Musiikkikustantajat ry. <https://www.musiikkikustantajat.fi/tietoa/musiikin-kaytto-av-tuotannoissa/>
- Kemppinen, Petri (2020) Selvitys kotimaisen audiovisuaalisen sisällöntuotannon rahoitus pohjan vahvistamisen uusista mahdollisuuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2020:22. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162337/OKM_2020_22.pdf (linkki tarkastettu 15.11.2022)

- Kemppinen, Petri (2021) Examining the European and Nordic Transposition of AVMSD Article 13(2). New opportunity for reinforcing the financial foundation of Sweden's audio-visual content production. Film i Skåne, Film i väst, SVT & Swedish Film Institute.
- Koljonen, Johanna (2022) Nostradamus Report 2022: Imagining a Sustainable Industry. Göteborg Film Festival.
- Komorowski, Marlen; lordache, Catalina; Kostovska, Ivana; Tintel, Stepahnie & Raats, Tim (2021) Investment obligations for VOD providers to financially contribute to the production of European works, a 2021 update. Brussels: imec-SMIT-VUB.
- Korpela, Ani (2022) Puheenvuoro Screen Helsinki -tapahtuman Menestyksen mahdollistajat -keskustelussa 30.9.2022, Helsinki.
- Medialogi.fi (2021) Suomalaisen TV-alan globalisaatio, osa 2: tuotantoyhtiöt. Blogipostaus 9.2.2021. <https://medialogi.fi/suomalaisen-tv-alan-globalisaatio-osa-2-tuotantoyhtiöt/> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Naumanen, M. & Vainikainen, S. (2021) Tilannekartoitus audiovisuaalisen alan toimijat Suomessa. Web publication/site, Business Finland. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrjoiNTk3NmE0YTMtZmlzO-S00Y2Q2LWJhNTEtZTk0OTdhZjk0MWQzliwidCl6ljdjOTRhMjQ4LWVjZjltNDFiNi05YjQyLTkyMzY1MTEtXN-GlwNCiSlmMiOjh9&pageName=ReportSection8d09cc3ed423275d0006>
- Norsk Filminstitutt (2017) Hvordan ivareta norsk og europeisk innhold i fremtiden? En analyse av Norges handlingsrom innenfor gjeldende og fremtidig AMT-direktiv.
- Oliver & Ohlbaum Associates Ltd (2022) Market Forces are Creating a Balanced European AV Ecosystem – And it is Booming. <https://static1.squarespace.com/static/5cacbb42a568278dd5430feb/t/63340b31151897700e1222ef/1664355129288/Market+forces+are+creating+a+balanced+European+AV+ecosystem+-+O-liver+and+Ohlbaum+22.pdf> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Owalgroupp (2020) Audiovisuaalisen tuotantokannustimen väliarviointi. Helsinki: Business Finland. https://www.businessfinland.fi/49c51a/globalassets/julkaisut/business-finland/vaikutavuus/av-tuotanto-kannustimen-arviointi_raportti_12062020-002.pdf (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Suomen elokuvasäätiö (2022) Elokuvuvuosi 2021. https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2022/06/SES_Elo-kuvavuosi_FactsFigures_2021.pdf (linkki tarkastettu 9.11.2022).
- Tilastokeskus (2022a) Joukkoviestintäteollisuuden yritykset 2000–2020. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/joukkoviestintatilasto/html/suom0000.htm (linkki tarkastettu 9.11.2022).
- Tilastokeskus (2022b) Audiovisuaalinen mediamarkkina Suomessa 2000–2020. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/joukkoviestintatilasto/html/suom0004.htm (linkki tarkastettu 15.11.2022).
- Valtakari, Mikko & Nyman, Juho (2018) Selvitys elokuvatuotantoihin kohdistuvien julkisten tukien vaikutuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:26. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160932> (linkki tarkastettu 15.11.2022)
- Vermilä, Eerika & Keinonen, Heidi (2021) Kotimainen av-ala kiihtyvässä muutoksessa. Pula osaajista kasvun esteenä. Toimialaselvitys 6/2021. Helsinki: Business Finland. <https://mediabank.businessfinland.fi//FPSW2HdQQz9p/f/5WWj> (linkki tarkastettu 15.11.2022)

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-736-9 PDF